

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย

ปริญญานิพนธ์
ของ
จตุพร แสงหาญ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
เมษายน 2549

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย

ปริญญานิพนธ์
ของ
จตุพร แสงหาญ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

เมษายน 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย

บทคัดย่อ
ของ
จตุพร แสงหาญ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

เมษายน 2549

จตุพร แสงหาญ. (2549). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อ

พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย)

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม :
รองศาสตราจารย์.ดร.กุลยา ตันติผลาชีวะ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรือโท ดร.ไพบุลย์
อ่อนมั่ง.

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่
ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย - หญิง อายุ 5 - 6 ปี
กำลังศึกษาชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม
สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้มาด้วยการสุ่มแบบหลายขั้นตอนด้วยการคัดเลือกเด็กที่มีพฤติกรรม
ชอบสังคมต่ำ จากแบบประเมินด้วยการทดสอบนักเรียน 1 ชั้นเรียนมาจำนวน 15 คน เป็น
กลุ่มทดลองเพื่อจัดให้เด็กได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญา เป็นระยะ
เวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที แบบแผนการวิจัยใช้แบบ One - Group
Pretest - Posttest Design

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แผนการสอนแบบจิตปัญญาและแบบสังเกต
พฤติกรรมชอบสังคมมีค่าความเชื่อมั่น 0.79 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t - test Dependent
ผลการศึกษาพบว่า

1. พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญาทุก
ด้านอยู่ในระดับดีมาก
2. พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญา
สูงขึ้นกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

THE EFFECT OF PSYCHO - INTELLECTUAL MODEL ACTIVITY ON
PROSOCIAL OF YOUNG CHILDREN

AN ABSTRACT
BY
JATUPORN SANGHARN

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the master of Education degree in Early Childhood Education
at Srinakharinwirot University
April 2006

Jatuporn Sangharn. (2006). *The effect of psycho - intellectual model activity on prosocial behavior of young children*. Master thesis. M.Ed. (Early Childhood Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assoc. Prof. Kulaya Tantiphlachiva, Assist. Prof. Lt. JG. Paiboon Onmung.

This study aimed to investigate prosocial behavior's level of young children through psycho - intellectual model activity. The subjects consisted of boys and girls in kindergarten 2, aged 5 - 6 years, studying in the second semester of 2005 academic year, at Watmakutkasattriyaram School under the Department of Education, Bangkok Metropolitan.

The samples was drawn 1 class from 3 classes and then simple randomized to experimental groups by testing. The 15 lowest scores student were assigned into the experimental group.

The research instruments were psycho - intellectual lesson plan and prosocial behavior assessment scale with reliability of 0.79. Then data were analyzed by t - test Dependent.

The results showed that prosocial behavior of young children after participated the psycho - intellectual model activity was at an excellence level and higher than before experiment significantly at .01 level.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย

ของ
จตุพร แสงหาญ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)
วันที่..... เดือน.....พ.ศ. 2549

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.กุลยา ตันติผลาชีวะ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรื่อโท ดร.ไพบูลย์ อ่อนมั่ง)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร.พัฒนา ชัชพงศ์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะความเมตตากรุณาจากรองศาสตราจารย์ ดร.กุลยา ตันติผลาชีวะ ประธานกรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร.ไพบุลย์ อ่อนมั่ง กรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ข้อคิด คำแนะนำ และเสนอแนะ ตลอดจนชี้แนวทางแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เป็นอย่างดีโดยตลอดมา ในการทำปริญญานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบ ขอพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.พัฒนา ชัชพงศ์ และอาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ กรรมการในการสอบปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์พิทักษ์ชาติ สุวรรณไตรย์ อาจารย์เยาวนารถ เลหาบรรจง อาจารย์เสาวนีย์ จันท์ที่ อาจารย์จิตรา ชนะกุล อาจารย์ปิยะธิดา เกษสุวรรณ อาจารย์สุรวุฒิ ชมภูผล ที่ได้กรุณาตรวจแก้ไขและให้คำแนะนำเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณผู้บริหารโรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม คณะครู พี่เลี้ยงเด็ก ผู้ปกครองและนักเรียนอนุบาลปีที่ 2 ที่กรุณาให้ความสะดวก ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณอาจารย์จิตติมน นาคครุฑ อาจารย์ศิริภาณี นฤมลวัฒนกุล คุณสุกัญญา โพธิ์น้อย อาจารย์พรทิพย์ เงินไพโรจน์ และเพื่อนนิสิตปริญญาโทการศึกษาปฐมวัยภาคพิเศษ ทุกคนที่คอยให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อจรัส แสงหาญ คุณแม่หนูติ่ม แสงหาญ ส.ต.ท.พลพริศร์ แสงหาญ ที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนทั้งกำลังใจทรัพย์และกำลังใจด้วยดีมาและขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยในการทำปริญญานิพนธ์แต่มิได้กล่าวนามมา ณ ที่นี้ด้วย

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา มารดาตลอดจนครูอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

จตุพร แสงหาญ

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
	ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	4
	กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	4
	ตัวแปรที่ศึกษา	5
	นิยามศัพท์เฉพาะ	5
	กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า	6
	สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมชอบสังคม	8
	ความหมายพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย	8
	ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม	8
	ความหมายพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย	11
	ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย	12
	ความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย	18
	การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม	19
	งานวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคม	20
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา	22
	ความหมายของการสอนแบบจิตปัญญา	22
	แนวคิดพื้นฐานการสอนแบบจิตปัญญา	22
	ทฤษฎีที่สนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบจิตปัญญา	22
	องค์ประกอบการสอนแบบจิตปัญญา	24
	กระบวนการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา	29
	บทบาทของครูผู้สอนการสอนแบบจิตปัญญา	31
	งานวิจัยที่เกี่ยวกับการสอนแบบจิตปัญญา	33

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	35
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	35
การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง	35
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	35
การเก็บรวบรวมข้อมูล	41
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	44
4	47
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	47
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	47
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	48
5	50
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	50
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	50
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	50
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	50
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	51
อภิปรายผล	52
ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า	57
ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้	58
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย	58
บรรณานุกรม	59
ภาคผนวก	65
ภาคผนวก ก	66
ภาคผนวก ข	89
ภาคผนวก ค	87
ภาคผนวก ง	89
ภาคผนวก จ	93
ประวัติย่อผู้วิจัย	96

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	ตารางแบบแผนการทดลอง	41
2	กำหนดการสอนในการทดลอง	42
3	ค่าเฉลี่ยและระดับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยภาพรวมและ จำแนกรายด้าน	48
4	เปรียบเทียบพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการทดลอง	49

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1 กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า 6

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมในโลกปัจจุบัน เป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสารที่มีความก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2546 : 3) ความเจริญที่ปรากฏทั้งในด้านวัตถุและด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้นเป็นผลสะท้อนคุณภาพของคนในสังคม ซึ่งสืบเนื่องมาจากการอบรมบ่มนิสัยของครอบครัว สถาบันการศึกษาตลอดจนได้รับกระบวนการขัดเกลาและประสบการณ์ในสังคมที่ดี แต่ในปัจจุบันนี้สังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีปัญหาต่างๆ ที่ซับซ้อนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมถอยทางด้านจิตใจและจริยธรรม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2540 : 1) กระบวนการเรียนรู้ทุกระดับจึงต้องมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคนทุกวัยทั้งกาย จิตใจ และปัญญาที่นำไปสู่จิตใจที่สูงส่ง (วิชัย ตันสิริ. 2539 : 123) ซึ่งตรงกับเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปัจจุบัน (2545 - 2549) มุ่งพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา จริยธรรม วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขเกิดสังคมคุณภาพ ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ที่เอื้ออาทรจริยธรรมของประชากร (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 2) ซึ่งเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษามุ่งความสำคัญไปที่ตัวของผู้เรียนมุ่งให้การศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดีและมีความสุขโดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามความหมายดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2544ก : 65 - 66)

เก่ง : มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการงาน และทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีความสามารถใช้ความรู้ได้อย่างเหมาะสม คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ฟังตนเองได้ มีความอดทน อดกลั้น สามารถเผชิญปัญหา และความยุ่งยากแก่ตนเองและผู้อื่นโดยไม่จำเป็น

ดี : อารมณ์ดี นิสัยดี ประพฤติดี มีคุณธรรม รู้บทบาทหน้าที่ มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ เข้ากับใครๆ ได้ดี ไม่สร้างปัญหา และความยุ่งยากแก่ตนเองและผู้อื่นโดยไม่จำเป็น

มีความสุข : รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความสำคัญ รู้ว่าตนเองเป็นที่ยอมรับ และที่รักของผู้อื่น และมีโอกาสได้ใช้คุณค่าของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น

การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การพัฒนาพฤติกรรมต้องเริ่มจากการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลที่อยู่ในสังคมด้านต่างๆ ให้เข้าใจ แล้วต้องเริ่มปลูกฝังและให้ความรู้ในทางที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นกับเด็กตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียน เพราะ

สามารถสร้างลักษณะนิสัยและวิถีชีวิตที่ดีแก่เด็กบุคคลนั้นได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2536 : 724 - 725) เด็กปฐมวัยเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ประสบการณ์รอบตัว โดยประสบการณ์ที่เด็กได้รับในระยะ 5 ปีแรกมีความสำคัญต่อเด็กมากเพราะเป็นประสบการณ์ต่างๆ จะเป็นพื้นฐานของบุคลิกภาพเมื่อเด็กโตเป็นผู้ใหญ่ (Freud. อ้างอิงจากพัชรี สวนแก้ว. 2545 : 11) ในการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยเป็นการสอนให้เด็กรู้จักเหตุผล รู้จักกัน รู้จักให้อภัยกัน รู้จักการอยู่ร่วมกัน ฝึกให้รู้จักความสามัคคี ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม รู้จักเสียสละ ฝึกให้ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ฝึกให้รู้จักการรอคอย ความอดทน มีความพอใจและยอมรับความจริง สามารถจัดหรือปรับตัวเองให้เข้ากับสังคม ทำให้เกิดความเข้าใจ อบอุ่นใจ ความเห็นใจคนอื่น ทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นอย่างมีความสุข (ภรณ์ คุรุรัตน์. 2535 : 22)

เมื่อเด็กอยู่บ้านเด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมจากพ่อแม่ คนเลี้ยง และสมาชิกในครอบครัว เมื่อเข้าโรงเรียนอนุบาลการได้พบเพื่อน ครู ประกอบกับการทำกิจกรรมที่โรงเรียนทำให้เด็กได้เรียนรู้ทางสังคมที่กว้างขึ้น (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542 : 66) การพัฒนาทางสังคมสำหรับเด็กในวัยนี้ ต้องฝึกให้เด็กเกิดความไว้วางใจในผู้อื่นเมื่ออยู่ร่วมกันทำงานและเล่นร่วมกับผู้อื่นได้ มีความรับผิดชอบในการทำงานต่างๆ ร่วมกับผู้อื่นอย่างง่ายๆ ให้เด็กเข้าใจข้อตกลงและเกณฑ์ต่างๆ ฝึกให้รู้จักอดทนรอคอยให้ถึงโอกาสของตน หัดให้เด็กรับฟังผู้อื่น ชมเชยผู้อื่น (เยาวพา เตชะคุปต์. 2542 : 85) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาตามแนวคิดใหม่ที่เน้นการพัฒนา ด้านสังคมและจิตใจ จึงเกิดการจัดโปรแกรมที่เสริมให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง (Self - esteem) โดยจัดกิจกรรมให้เด็กเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถและความสนใจ จัดกิจกรรมที่เปิดกว้างให้อิสระในการเลือกให้เด็กได้รับความสนุกสนาน กล้าคิดกล้าแสดงออก ทำให้เด็กมีความรู้และทักษะทางสังคมควบคู่กันไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : บทสรุปผู้บริหาร)

การจัดการศึกษาในระดับอนุบาลเป็นการปูพื้นฐานชีวิตที่ดีให้แก่เด็กในวัย 3 - 5 ขวบ ได้เรียนรู้ทักษะต่างๆ มีคุณธรรม จริยธรรม รู้คุณค่าของชีวิตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (ศิริพร ยิ้มย่อง. 2544 : 52 - 53) จากการศึกษางานวิจัยพบว่า ได้มีผู้นำวิธีการสอนแบบต่างๆ มาใช้ในการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม เช่น ผลของการเล่นเกมแบบร่วมมือนอกห้องเรียนที่มีต่อพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย (วราลี โกศัย. 2540) พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ (ศิริรัตน์ ชูชีพ. 2544) พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม (กรรณการ์ โยธารินทร์. 2545) การศึกษาพฤติกรรมด้านสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ (ปัทมา ศุภกานี. 2545) การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านไทยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย (วีรพงศ์ บุญประจักษ์. 2545) และพบว่ามีข้อเสนอแนะตรงกันว่าควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมที่เป็นนวัตกรรมการสอนในรูปแบบอื่นๆ โดยเฉพาะบทบาทและวิธีการสอนที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมในตนเองได้

การสอนแบบจิตปัญญา เป็นนวัตกรรมการสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางวิธีหนึ่งที่มุ่งเน้นเพื่อสร้างการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ด้วยการสอนที่คำนึงถึงจิตใจของผู้เรียนและความมั่งคั่งทางพุทธิปัญญา โดยใช้กิจกรรมการสอนที่มีลักษณะปฏิบัติการคิด ผู้เรียนมีการแสดงออกเรียนรู้แบบร่วมมือ ค้นพบด้วยตนเอง และเห็นความก้าวหน้าของตนเอง โดยมีการประเมินเป็นระยะตามหลักทฤษฎีการเรียนรู้ของพือาเจท์และการเรียนรู้ด้วยการใช้การกระตุ้นของบรูเนอร์ กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะทางสังคม โดยมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในกลุ่ม ได้เรียนรู้บริบทของสังคม การทำงานเป็นกลุ่มทำให้ผู้เรียนได้พูดคุยสนทนา ได้มีส่วนร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างแท้จริง (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543 : 57 - 79) การเรียนแบบร่วมมือโดยการให้เด็กทำกิจกรรมทำให้เด็กได้แสดงออกถึงสิ่งที่เขาเรียนรู้ในสังคมซึ่งมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนและผู้ใหญ่ที่เขา มีปฏิสัมพันธ์ด้วยเนื่องจากเด็กที่มีทักษะทางสังคมที่ดีก็จะได้รับการยอมรับจากเพื่อนและผู้ใกล้ชิด แต่ถ้าเด็กขาดทักษะทางสังคมก็จะทำให้มีปัญหาในทางสังคม กลุ่มเพื่อนไม่ยอมรับและทำให้เกิดปัญหาในการปรับตัวต่อไปในอนาคต (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. 2537ก : 258)

วิธีการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือกระทำ ได้คิด ได้แสดงออก ได้ร่วมมือกับเพื่อนเป็นอุปกรณ์สำคัญของการเรียนรู้วัยเด็ก เด็กจะได้ค้นหาสิ่งใหม่ๆ ฝึกวินัยในการแบ่งปัน ช่วยเหลือ เรียนรู้สังคม การได้ทำงานร่วมกันของเด็กในสิ่งแวดล้อมต่างๆ เป็นการฝึกทักษะทางสังคม (สมถนา พรหมบุญ. 2544 : 10) ซึ่งกระบวนการปรับตัวทางสังคมของเด็กปฐมวัยเป็นการเรียนรู้สังคมจากผู้ใหญ่ใกล้เคียง จากพ่อแม่ การมีความสัมพันธ์กับคนอื่นทำให้เด็กเรียนรู้ความร่วมมือ การปฏิเสธ การรับการแบ่งปัน การสื่อสาร และแสดงออกอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้เด็กยังเรียนรู้ที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่ม ด้วยการเข้ากลุ่มกิจกรรม ปรับตัวต่อการคาดหวังของโรงเรียนรับรู้สิทธิและความรู้สึกของผู้อื่น แต่ละช่วงอายุของเด็กจะแสดงทักษะทางสังคมอย่างมีความหมาย โดยพัฒนาจากตนเองเป็นศูนย์กลางสู่สังคมแวดล้อมภายนอก เมื่อเด็กอายุ 4 ขวบ เด็กเริ่มมีความสามารถในการจำแนกความรู้สึก ความแตกต่างของตนเองกับผู้อื่น มีความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกครอบครัว เล่นกับผู้อื่นได้ รู้จักรับ รู้การรอคอยมากขึ้น และเริ่มมีการแบ่งปัน เมื่ออายุ 5 ขวบเด็กจะมีความเป็นมิตร กระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้อื่น เริ่มมีการแสดงความพอใจและไม่พอใจเพื่อนบ้าง เมื่ออายุ 6 ขวบ จะเป็นวัยที่พร้อมเล่นกับเพื่อน มีสังคมภายในกลุ่ม พฤติกรรมทางสังคมของเด็กส่วนใหญ่ พัฒนามาจากการเรียนรู้ในขณะที่เล่นกับเพื่อน (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2546 : 129 - 130)

ด้วยแนวคิดพื้นฐานและลักษณะการสอนแบบจิตปัญญาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจนำการสอนแบบจิตปัญญามาจัดกิจกรรมการสอนเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมชอบสังคมให้กับเด็กปฐมวัยในเรื่องของความเอื้อเฟื้อ การช่วยเหลือ ความร่วมมือ การเอื้ออาทร เนื่องจากการสอนแบบจิตปัญญา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสดงออก ด้วยการมีส่วนร่วม ได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงให้เห็นในสิ่งที่ตนเองเรียนรู้เพิ่มขึ้น เกิดความมั่งคั่งทางสติปัญญาและมี

ความสุขในการเรียนรู้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543 : 47) ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางสามารถนำไปใช้ในกิจกรรมที่ต้องการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมให้กับเด็กปฐมวัยหรือเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาปฐมวัยเพื่อประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแนวทางสำหรับครูปฐมวัยและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ได้มีการนำวิธีการสอนแบบใหม่มาใช้เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมซึ่งจะเป็นแนวทางให้มีการประยุกต์นวัตกรรมในการพัฒนาเด็กปฐมวัยในด้านต่างๆต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนชาย - หญิง อายุ 5 - 6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม เขตพระนคร สังกัดกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เด็กปฐมวัยชายหญิง อายุ 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มหลายขั้นตอน ด้วยการสุ่มเด็กมา 1 ห้องเรียนจาก 3 ห้องเรียน แล้วใช้แบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคม เพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากเด็กปฐมวัยที่มีคะแนน 15 อันดับสุดท้าย มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง

ระยะเวลาในการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้ ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 ระยะเวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 20-30 นาที รวมทั้งสิ้น 24 วัน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญา

ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมชอบสังคม

นิยามศัพท์เฉพาะ

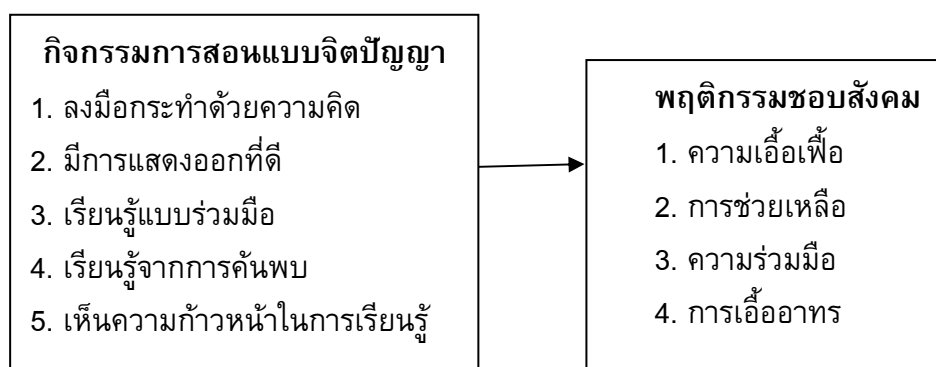
1. **เด็กปฐมวัย** หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม เขตพระนคร สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. **กิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญา** หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติการคิดและค้นพบความรู้ด้วยตนเองและจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งเดี่ยวและกลุ่ม พร้อมนำเสนอเพื่อแสดงการเรียนรู้และความก้าวหน้าในการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการสอนที่มีลักษณะการปฏิบัติของผู้เรียน 5 ประการ คือ ลงมือกระทำด้วยความคิด การแสดงออกที่ดี การเรียนแบบร่วมมือ การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ โดยกิจกรรมการสอนไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับตามลักษณะกิจกรรม ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
- กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบจิตปัญญามีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ประกอบด้วยขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นดำเนินการ และขั้นสรุปดังนี้
 - 2.1 **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน** เป็นการเตรียมความพร้อมผู้เรียนให้ทราบว่าต้องเรียนอะไรบ้างด้วยการบอกจุดประสงค์และเป็นกิจกรรมที่ครูสนใจผู้เรียนให้อยู่ในความพร้อมที่จะเรียนใช้เวลา 2 - 3 นาที อาจทำในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน ได้แก่ เล่นเหตุการณ์ปัจจุบัน นิทาน เพลง คำคล้องจอง ภาพ
 - 2.2 **ขั้นดำเนินการ** เป็นขั้นของการเรียนรู้สาระกิจกรรมการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับจิตใจเด็ก ความรู้สึกและอารมณ์ที่ผ่อนคลายเพื่อให้เกิดการคิดเป็น รู้เป็น และทำเป็น โดยให้เด็กปฏิบัติการคิด การแสดงออก การเรียนแบบร่วมมือ การค้นพบ การรู้ความก้าวหน้าของการเรียนรู้
 - 2.3 **ขั้นสรุป** เป็นกิจกรรมที่ครูจัดขึ้นเพื่อเป็นการประเมินว่าเด็กได้มีโน้ตของเรื่องที่ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ โดยให้เด็กสรุปเรื่องที่ได้เรียนรู้โดยอธิบายให้ครูและเพื่อนฟังและครูสรุปอีกครั้ง
3. **พฤติกรรมชอบสังคม** หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกถึงความสามารถทางสังคมในทางบวกที่ส่งเสริมให้เด็กเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นโดยการพูดหรือการกระทำต่อเพื่อนหรือบุคคลอื่น
 - 3.1 **ความเอื้อเฟื้อ** หมายถึง การแสดงออกโดยใช้คำพูดหรือการกระทำที่แสดงให้เห็นว่าเด็กมีน้ำใจต่อเพื่อน เช่น ให้เพื่อนเล่นของเล่นด้วย แบ่งปันหรือให้ยืมอุปกรณ์

3.2 การช่วยเหลือ หมายถึง การที่เด็กแสดงออกเพื่อตอบสนองความต้องการของเพื่อนโดยการแนะนำวิธีการหรือสนับสนุน อาจใช้คำพูดหรือการกระทำเพื่อแก้ปัญหาให้เพื่อนประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมที่กำลังกระทำอยู่ทั้งเป็นการขอร้องหรือไม่ขอร้อง

3.3 ความร่วมมือ หมายถึง การแสดงออกของเด็กที่ยอมรับฟังเพื่อนพร้อมที่จะทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนให้สำเร็จตามจุดประสงค์

3.4 การเอื้ออาทร หมายถึง การแสดงความเอาใจใส่ต่อปัญหาของเพื่อน มีความห่วงใยและเข้าใจดีต่อกัน พร้อมทั้งจะให้อภัยผู้อื่น

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญามีพฤติกรรมชอบสังคมก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ จำแนกได้ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมชอบสังคม
 - 1.1 ความหมายพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย
 - 1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย
 - 1.3 ความหมายพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย
 - 1.4 ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย
 - 1.5 ความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย
 - 1.6 การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา
 - 2.1 ความหมายของการสอนแบบจิตปัญญา
 - 2.2 แนวคิดพื้นฐานของการสอนแบบจิตปัญญา
 - 2.3 ทฤษฎีที่สนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบจิตปัญญา
 - 2.4 องค์ประกอบการสอนแบบจิตปัญญา
 - 2.5 กระบวนการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา
 - 2.6 บทบาทของครูผู้สอนการสอนแบบจิตปัญญา
 - 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบจิตปัญญา

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมชอบสังคม

1.1 ความหมายพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย

จากการศึกษาได้มีผู้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528 : 220) ได้กล่าวว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงออกของมนุษย์ให้สอดคล้องกับแบบแผนและเป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วิณี ชิตเชิดวงศ์ (2537 : 169) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมไว้ว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่ตนเองอยู่ได้ เป็นอย่างดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบตัวตนเองได้ เป็นพฤติกรรมที่เด็กสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลแต่ละคนมีรากฐานมาจากวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น

นภเนตร ธรรมบวร (2540 : 97) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การเรียนรู้ทักษะในการปฏิสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อน รวมตลอดถึงความสามารถในการตอบสนองทางสังคมต่างๆ เช่น มารยาทในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การเลือกใช้คำพูดที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ นอกจากนั้นยังรวมถึงความสามารถในการเข้าใจในสถานการณ์ อารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น การแก้ปัญหาต่างๆ และบทบาททางสังคม

สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ (2545 : 101) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมไว้ว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง พัฒนาการเรียนรู้ทางสังคมจากความรู้สึกผูกพันใกล้ชิดภายในครอบครัวที่พึงพาตนเอง และการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2546 : 127) ได้กล่าวว่า พัฒนาการทางสังคมเป็นพัฒนาการของความสามารถแสดงพฤติกรรมต่อบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม ให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับได้ พฤติกรรมแสดงออกจะบ่งบอกให้เห็นถึงเจตคติและค่านิยมเฉพาะตนของบุคคลคนนั้น

ดังนั้น พัฒนาการทางสังคมเป็นการพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล เพื่อเรียนรู้และปรับตัวให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับ ให้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา (2537ข : 77 - 78) กล่าวถึงว่าได้รับอิทธิพลแนวความคิดมาจากอิริคสันเกี่ยวกับลักษณะของพัฒนาการในช่วงวัยของบุคคล โดยเขาได้อธิบายว่า ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้นมีงานประจำวัน ซึ่งเป็นงานที่เด็กแต่ละคนควรจะได้ทำ

ในช่วงนั้นๆ ซึ่งถ้าบุคคลใดไม่ประสบผลสำเร็จในงานนั้นจะมีผลต่อการปรับตัว ฮาวิกเฮอร์สท (Havighurst) ได้เสนองานตามขั้นพัฒนาการทางสังคมในเด็กปฐมวัย คือ

1. เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงทางสังคมและกายภาพ ซึ่งหมายถึง การที่เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ โรงเรียน ครู และสิ่งต่างๆที่เด็กเกี่ยวข้องด้วย

2. เด็กสามารถที่จะเรียนรู้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพี่น้อง และบุคคลอื่น รวมทั้งชอบเลียนแบบบุคคลอื่น

3. เด็กจะเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิด และเริ่มมีพัฒนาการทางจริยธรรม

ทฤษฎีจิตสังคม (Psychosocial theory)

อีริก เอช.อีริกสัน (Erik H. Erikson) จำแนกความต้องการจำเป็นของเด็กแต่ละวัย เริ่มจากความต้องการความมั่นใจในทารก ความเป็นตัวของตัวเองของเด็กวัยหัดเดิน ความคิดริเริ่มของเด็กก่อนวัยเรียน ความอุตสาหะของเด็กวัยเรียน ซึ่งจุดเด่นที่สำคัญคือ พัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยแสดงให้เห็นถึงขั้นพัฒนาการของคนตั้งแต่แรกเกิดจนตายว่ามีความขัดแย้งในทุกช่วงวัยจำแนกได้ดังนี้ (กุลยา ตันติผลลาชีวะ. 2542 : 29 - 30; อ้างจาก Erikson. 1975)

1. ขั้นความไว้วางใจกับไม่ไว้วางใจ (Trust vs. Doubt) เด็กขวบแรกพัฒนาความไว้วางใจจากสัมผัสของผู้คนรอบข้าง ถ้าเด็กได้รับความรักและการยอมรับเด็กจะยิ้มเล่นหัวเราะสบายใจและมีความไว้วางใจในทางตรงกันข้าม ถ้าไม่มีความรักเด็กจะขาดความไว้วางใจ เมื่อโตขึ้นจะมีพฤติกรรมแยกตัว อยู่ไม่สุข อาจมีอาการซึมเศร้า พัฒนาการขั้นนี้พ่อแม่เป็นศูนย์กลางของการสร้างความไว้วางใจ เด็กต้องการสิ่งแวดล้อมที่มั่นคงและเหมือนเดิม การเลี้ยงดูที่ดีจะทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจที่ดีด้วย

2. ขั้นความเป็นตัวเองกับความละอายและสงสัย (Autonomy vs. Doubt) เมื่อเด็กอายุ 2 ขวบเด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะกระทำการต่างๆ ด้วยตนเอง เป็นระยะของความพยายามที่ยืนเดินด้วยตนเอง ต้องการควบคุมตนเอง เห็นตนเองมีค่าเมื่อแสดงว่าตนทำได้ เช่น แต่งตัวได้เอง การได้รับการยอมรับและตอบสนองที่ดีจะทำให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตน แต่หากเด็กไม่ได้รับการตอบสนอง เด็กจะขาดความภูมิใจในตน อายุไม่กล้า จะมีผลทำให้เมื่อโตขึ้นมีปัญหาทางสุขภาพจิตได้ง่าย

3. ขั้นความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด (Initiative vs. Guilt) เด็กก่อนวัยเรียน อายุ 3 - 5 ปี เป็นวัยที่มีความมุ่งมั่น มีความคิดความตั้งใจที่จะทำงานให้สำเร็จด้วยตนเองมากขึ้น สามารถเรียนรู้และสนุกที่จะทำความเข้าใจ มีความคิดริเริ่มที่เป็นตัวของตัวเอง สนใจค้นคว้าสร้างสรรค์ มีความสามารถในการทำกิจกรรมได้หลายอย่าง ใครที่จะค้นคว้าหาความรู้ การ

สนับสนุนพัฒนาการในช่วงนี้ของเด็ก คือการให้เล่นแบบสร้างสรรค์ ให้กำลังใจ ให้รู้ผิดรู้ถูก ต้องระวังการทำให้เด็กรู้สึกผิดติดอยู่ในตัวเด็ก เมื่อโตขึ้นจะไม่กล้าเข้าสังคม

4. ขั้นมีผลงานกับปมด้อย (Industry vs. Inferiority) เป็นช่วงเด็กวัยตอนกลางอายุประมาณ 6 ปีถึงวัยรุ่น ถ้าเด็กผ่านช่วงวัยของความไว้วางใจ ความเป็นตัวเอง และความคิดริเริ่มมาด้วยดี ในช่วงนี้เด็กจะเริ่มมีผลงานเป็นของตัวเอง เริ่มประเมินและติดตามผลสัมฤทธิ์ของตน ปัญหาของวัยนี้คือเด็กมีพฤติกรรมแข่งขันมากเกินไป หรือไม่ก็รู้สึกมีปมด้อยถ้าไม่สำเร็จอย่างที่หวัง ซึ่งมีผลต่อเจตคติที่ไม่ดีต่อชีวิตไปจนตาย

ตามทฤษฎีของอีริคสัน เด็กจะพัฒนาได้ดีตามขั้นพัฒนาการทางสังคมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่เด็กได้รับเด็กปฐมวัยอยู่ในช่วงที่กำลังสนใจสิ่งแวดล้อม อยากรู้ อยากเห็น และเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว การส่งเสริมโดยการเปิดโอกาสให้เด็กมีความเป็นตัวของตัวเองในการกระทำสิ่งต่างๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมตามขั้นพัฒนาการ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของแบนดูรา

อัลเบิร์ต แบนดูรา กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นเกิดจากพฤติกรรมบุคคลนั้นมีการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างบุคคลนั้นและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทฤษฎีนี้เน้นบุคคลเกิดการเรียนรู้โดยการให้ตัวแบบ (Learning Through Modeling) โดยผู้เรียนจะเลียนแบบจากตัวแบบ และเลียนแบบนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจึงเกิดขึ้นได้ ซึ่งกระบวนการต่างๆของการเลียนแบบของเด็ก ประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ (สิริมา ภิญโญนนตพงษ์. 2545 : 50 - 51; อ้างอิงจาก ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2536)

1. กระบวนการดึงดูดความสนใจ (Attentional process) คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เด็กได้สังเกตตัวแบบ และตัวแบบนั้นดึงดูดให้เด็กสนใจที่เลียนแบบ ควรเป็นพฤติกรรมง่ายๆ ไม่สลับซับซ้อน ง่ายต่อการเอาใจใส่ของเด็กที่เกิดการเลียนแบบและเกิดการเรียนรู้

2. กระบวนการคงไว้ (Retention process) คือ กระบวนการบันทึกหรือเก็บเป็นความจำการที่เด็กจะต้องมีความแม่นยำในการบันทึกสิ่งที่ได้เห็นหรือได้ยินเก็บเป็นความจำ ทั้งนี้เด็กดึงข้อมูลที่ได้จากตัวแบบออกมาใช้กระทำตามโอกาสที่เหมาะสม เด็กที่มีอายุมากกว่าจะเรียนรู้จากการสังเกตการกระทำที่ฉลาดของบุคคลอื่นๆ ได้มากกว่า โดยประมวลไว้ในลักษณะของภาพพจน์ (Imaginal Coding) และในลักษณะของภาษา (Verbal Coding) และเด็กโตขึ้นนำประสบการณ์และสัญลักษณ์ต่างๆ มาเชื่อมโยง ซึ่งจะช่วยให้เขาได้เก็บสะสมความรู้ไว้ในระดับที่สามารถนำมาใช้ได้เมื่อต้องการ

3. กระบวนการแสดงออก (Motor Reproduction Process) คือการแสดงผลการเรียนรู้ด้วยการกระทำ คือการที่เด็กผลสำเร็จในการเรียนรู้จากตัวแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดความแม่นยำ เด็กจะต้องแสดงพฤติกรรมได้จากการเรียนรู้ด้วยการเคลื่อนไหวออกมา เป็นการกระทำออกมาในรูปของการใช้กล้ามเนื้อ ความรู้สึกด้วยการกระทำครั้งแรกไม่สมบูรณ์ ดังนั้นเด็กจำเป็นต้องลองทำหลายๆ เพื่อให้ได้ลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการ เพื่อนำมาแก้ไขพฤติกรรมที่ยังไม่เข้ารูปเข้ารอย สิ่งนี้จะทำให้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

4. กระบวนการจูงใจ (Motivational Process) คือ กระบวนการเสริมแรงให้กับเด็กเพื่อแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบได้ถูกต้อง โดยเด็กเกิดการเรียนรู้จากการเลียนแบบตัวแบบที่จะมาจากบุคคลที่มีชื่อเสียงมากกว่าบุคคลที่ไม่มีชื่อเสียง บุคคลที่มีเพศเดียวกับเด็ก

แนวคิดของแบนดูรา เน้นพฤติกรรมใดๆ ก็ตามสามารถปรับหรือเปลี่ยนได้ตามหลักการเรียนรู้ เป็นการกระตุ้นเด็กมีการเรียนรู้พัฒนาการทางสังคม โดยใช้การสังเกตตัวแบบที่เด็กเห็น เด็กมีระดับการเรียนรู้แล้วเด็กจะมีทางเลือกใหม่ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อเก็บสะสมพฤติกรรมที่เป็นไปได้เอาไว้ปฏิบัติต่อไป

จากทฤษฎีเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมขั้นต้น สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยเกิดจากการเรียนรู้ประสบการณ์รอบๆ ตัว การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรม ถ้าจัดสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กได้อย่างเหมาะสมจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมเพื่อให้เด็กมีบุคลิกภาพที่ดีและสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข

1.3 ความหมายพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

จากการศึกษาได้มีผู้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ อิงลิช (English) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมทางสังคมว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงออก เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากกลุ่มบุคคลหรือเป็นพฤติกรรมการแสดงออก ซึ่งควบคุมโดยองค์กรทางสังคมที่มีการจัดรูปแบบ แล้ว เช่น ครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น (สุทธิพรรณธีรพงศ์.2534 : 36 ,อ้างอิงมาจาก English 1958.)

กู๊ด (Good. 1965 : 44) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมทางสังคมไว้ว่า เป็นการแสดงออกที่แตกต่างกันไปแต่ละบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมหรือเป็นการแสดงออกของกลุ่มบุคคล

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2544 : 273) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมไว้ว่า พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมีมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและพฤติกรรมปรับตัวของเด็กให้เข้ากับบุคคลวัยต่างๆ ในสังคมที่เด็กเป็นสมาชิกอยู่

รวีวรรณ แสงฉาย.(2533 : 363) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมชอบสังคม หมายถึง พฤติกรรมทางสังคมในบวกที่ส่งเสริมให้ความร่วมมือหรือเอื้อเพื่อต่อการกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่สังคมจัดขึ้นหรือสังคมได้รับรู้อยู่เมื่อเด็กทำพฤติกรรมเหล่านี้ไปแล้วจะสร้างความพอใจเป็นที่ยินยอมชมชอบแก่ตนเอง และผู้อื่น

ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พฤติกรรมชอบสังคมเป็นการแสดงออกในทางบวกเพื่อการปรับตัวทางสังคมและเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ ในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ในสังคมที่เด็กเป็นสมาชิกอยู่

1.4 ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่กำลังสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีความอยากรู้อยากเห็นชอบทำตามและเลียนแบบผู้อื่น ในขณะเดียวกันก็มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังเป็นวัยที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางจึงมักแสดงอารมณ์ต่างๆ อย่างเปิดเผย ดังนั้นสภาพแวดล้อมรอบตัวจึงมีอิทธิพลต่อเด็กปฐมวัยเป็นอย่างยิ่ง พือาเจท์ (พัชรี สวนแก้ว. 2545 : 11 - 12) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยในแต่ละวัยจะแตกต่างกันดังนี้

1. อายุ 2 - 3 ปี เด็กมักจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ชอบอยู่กับเพื่อนแต่ต่างคนต่างเล่น
2. อายุ 3 - 4 ปี ไม่เล่นด้วยกัน และไม่แบ่งปันสิ่งของให้แกกัน
3. อายุ 5 - 6 ปี เด็กจะเข้าอยู่ในหมู่เพื่อนๆ บ้าง และแยกเล่นคนเดียวบ้าง เด็กจะเข้าสังคมได้ดีขึ้น ชอบอยู่กับเพื่อน เล่นด้วยกัน ช่วยเหลือและแบ่งปันสิ่งให้แกกัน แต่ก็ยังมีการแย่งกันและทะเลาะกันบ้าง

ซีเฟลด์ท์ (Seefeldt. 1980 : 7 - 11; อ้างอิงจาก จินณภัส ศรีทรง. 2541 : 12 - 13) ได้อธิบายถึงลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 3 ปี เป็นวัยแห่งการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กจะเห็นว่าตนเองสำคัญที่สุด มีความสุขที่จะเล่นคนเดียว แต่ก็ชอบที่จะนั่งเล่นอยู่ข้างๆ ผู้อื่น ไม่เล่นเป็นกลุ่มหรือเล่นรวมกับผู้อื่น ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่แบ่งปัน วัยนี้ยังไม่มีเพื่อนที่ชอบเป็นพิเศษ และจะเล่นกับเด็กที่มาอยู่ใกล้ๆ เท่านั้น
2. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 4 ปี เด็กวัยนี้เริ่มสนใจผู้อื่นมากขึ้น เด็กจะเริ่มเล่นกับผู้อื่นบ้างในบางสถานการณ์ ชอบเล่นบทบาทสมมติและเลียนแบบชีวิตในครอบครัวซึ่งพบเห็นในชีวิตประจำวัน โดยทั่วไปเด็กยังมีลักษณะที่แสดงถึงความก้าวร้าวทางกาย เออะอะ ไม่ระมัดระวัง เกเร และยังมีลักษณะของการเป็นนาย ขณะเดียวกันเด็กจะเริ่มเป็นผู้ช่วยที่ดี มีที่ทำแสดงความเป็นมิตร เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนและการรอคอย เริ่มแบ่งปัน

3. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 5 ปี เด็กวัยนี้มีความเป็นมิตรมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้อื่น เริ่มเข้ากลุ่มใหญ่ขึ้นจาก 2 คน เป็น 5 คน เริ่มมีเพื่อนที่ถูกใจเป็นพิเศษ ชอบเล่นละครสมมติ เล่นเลียนแบบ เล่นละครใบ้ การทะเลาะกับเพื่อนลดน้อยลง เพราะเริ่มเข้าใจและยอมรับความสำคัญของผู้อื่น เป็นระยะที่เริ่มจะมีความเห็นคล้อยตามผู้อื่น และเริ่มมีความรู้สึกไม่พอใจ ถ้าเพื่อนในกลุ่มไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

4. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 6 ปี เด็กวัยนี้เริ่มมีการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น เล่นเป็นกลุ่มและมักจะเป็นเพื่อนเพศเดียวกัน เริ่มรู้สึกกังวลเกี่ยวกับสังคมภายในกลุ่มของตนเอง มีเพื่อนรักเป็นพิเศษเพียงคนเดียว ในการเล่นยังชอบแสดงเป็นคนเด่น เล่นรุนแรงพยายามที่จะเป็นที่หนึ่ง ในการเล่นต้องการเป็นผู้นำและถ้าหากการเล่นนั้นมีกฎเกณฑ์ที่ยากเกินกว่าความสามารถของตนเองก็พยายามปรับกฎนั้นให้มาเป็นประโยชน์กับตน

วิณี ชิตเชตวงศ์ (2537 : 171 - 172) ได้จำแนกลักษณะพฤติกรรมทางสังคม ดังนี้

1. ความดื้อรั้น เด็กวัยนี้ชอบปฏิเสธและมักจะทำตรงข้ามกับที่บอกซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อต่อต้านผู้ใหญ่ การแสดงความดื้อรั้นของเด็กแต่ละคนไม่เหมือนกัน อาจจะแสดงออกในรูปของการพูดจาหรือทำเป็นเมินเฉย ไม่สนใจในสิ่งที่เคยทำเป็นประจำ ความดื้อรั้นจะเกิดขึ้นเป็นปกติกับเด็กอายุ 2 - 3 ขวบ และจะพัฒนาถึงขีดสุดเมื่ออายุ 3 - 4 ขวบ

2. ความก้าวร้าว เป็นปฏิกิริยาที่เด็กตอบสนองต่อความไม่สมหวัง หรือความคับข้องใจ วิธีแสดงความก้าวร้าวจะเปลี่ยนไปตามวัยของเด็ก ตั้งแต่การร้องไห้ ใช้กำลังต่อสู้ มาเป็นคำพูดหรือหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ทำให้ไม่พอใจ เด็กอายุ 3 - 4 ขวบ จะแสดงความก้าวร้าวในรูปของการใช้คำพูดมากกว่าใช้กำลังต่อสู้ บางทีก็ใช้วิธีฟ้องผู้ใหญ่

3. การทะเลาะวิวาท เกิดขึ้นเมื่อเด็กเล่นกันแล้วเกิดขัดใจกัน เด็กจะทะเลาะกันน้อยกว่าเด็กโต และทะเลาะกันในระยะสั้น เมื่อหายโกรธก็จะลืมและเล่นกันอีก วัย 3 ขวบ เป็นวัยที่ชอบทะเลาะกันมากที่สุด หลังจากนั้นเด็กจะเริ่มรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ดีขึ้น

4. การร่วมมือ เด็กเล็กมีความร่วมมือกับผู้อื่นน้อยกว่าเด็กโต เพราะเด็กเล็กมักสนใจตนเอง และต้องการให้ผู้อื่นสนใจตน เด็กวัยนี้ยังไม่รู้จักการให้การรับ ขาดประสบการณ์ทางสังคม ทำให้ไม่ประนีประนอมกัน มักจะทะเลาะกันบ่อยๆ แต่โกรธกันไม่นานก็เล่นร่วมกันอีก

5. การยอมรับจากสังคม ระยะแรกเด็กเห็นความสำคัญของผู้ใหญ่มากกว่าเพื่อนเล่นวัยเดียวกัน และต้องการให้ผู้ใหญ่ยอมรับตน ต่อมาเด็กจะเห็นความสำคัญของเพื่อนมากยิ่งขึ้น และจะพยายามให้มีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของเพื่อน

6. การคบเพื่อน วัยทารกพอใจที่จะอยู่ใกล้ชิดกับผู้ใหญ่ พอระยะ 2 - 3 ขวบ เด็กจะเริ่มจะเบื่อหน่ายต่อการอยู่ใกล้ผู้ใหญ่ ต้องการเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกันมากกว่า ระยะแรก เด็กจะเล่นคนเดียว ต่อมาจะดูเด็กอื่นๆ เล่น และพยายามเข้าไปเล่นด้วย อายุ 4 ขวบ เด็กจะหัดเล่นเป็นกลุ่ม และนิยมเล่นกับเพื่อนเพศเดียวกันมากกว่าเพื่อนต่างเพศ

7. การเป็นผู้นำ เด็กวัยนี้ต้องการเป็นผู้นำ ต้องการปฏิบัติตนตามอย่างคนที่ชอบ ซึ่งเขาถือว่า เป็นผู้นำของเขาอีกทีหนึ่ง ผู้นำของเด็กวัยนี้มีลักษณะตัวโต อายุมากฉลาดกว่า สามารถออกความคิดเห็น แนะนำการเล่นแก่เขาได้ เขาจะยอมทำตามคำแนะนำของเด็กโต เพราะได้รับการฝึกให้ยำเกรงและเชื่อฟังผู้ใหญ่

เบญจา แสงมลิ (2545 : 98 - 100) ได้จำแนกลักษณะพัฒนาการทางสังคม ดังต่อไปนี้

1. การช่วยเหลือตนเอง คือ การรู้จักทำสิ่งต่างๆ ให้กับตนเอง เช่น การใส่รองเท้าเอง ตัดกระดุมเอง สังเกตได้จาก การแต่งตัว การรับประทานอาหาร การเข้าห้องน้ำ ห้องส้วม การใช้เครื่องมือต่างๆ การทำงานและการเล่น

2. การเข้าหุ้พวก คือ การเข้ากับเพื่อนฝูงและสังคมรอบๆ ตัวเด็ก สังเกตได้จากการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับเพื่อน การเล่นกันกับเพื่อน หน้าตาท่าทางที่แสดงออกมาให้สังเกตได้ การแสดงกิริยาท่าทางต่อเพื่อน การสนทนาโต้ตอบต่อเพื่อน

3. การเป็นผู้นำและผู้ตาม คือ การแสดงตัว แสดงความคิดเห็นหรือแสดงกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วมีผู้ปฏิบัติตาม สังเกตได้จาก บุคลิกภาพของเด็ก ความรับผิดชอบของเด็ก การยอมรับของเพื่อน การทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี การจูงใจชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม

4. ความเอื้อเฟื้อ คือ การรู้จักแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนฝูงหรือการมีน้ำใจ ช่วยเหลือเพื่อนฝูง สังเกตได้จาก การพบเพื่อน การเล่นกับเพื่อน การทำงานกับเพื่อน การยอมรับของเพื่อน การปฏิบัติต่อเพื่อน

5. การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ คือ การรู้จักใช้สังคม ทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนฝูงและคณะ สังเกตได้จาก การรับใช้ครู ผู้ใหญ่ การรับใช้สังคม เพื่อนฝูง การแสดงน้ำใจในการช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ทำลายทรัพย์สินของบุคคลต่างๆ ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน การเสนอตัวให้ความช่วยเหลือผู้อื่น

6. ความร่วมมือ คือ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ กับเพื่อน กับครูกับโรงเรียน สังเกตได้จากขณะทำงานร่วมกับเพื่อน ขณะเล่นร่วมกับเพื่อน การปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน ผลงานของเด็ก ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่

7. ความรับผิดชอบ คือ การมุ่งมั่นในการที่จะทำงานหรือสิ่งที่รับมอบหมายให้สำเร็จ มีความห่วงใย เอาใจใส่ เป็นธุระกับงานนั้นๆ สังเกตได้จาก การเก็บรักษาสິงของหลังจากการเล่นและทำงาน ลักษณะท่าทีที่รับมอบหมายงาน ลักษณะท่าทีในการทำงาน ความสำเร็จของงานที่ทำ ความอดทน มีระเบียบวินัย

8. มารยาท ความประพฤติที่ดีงาม ซึ่งแสดงและปฏิบัติได้ถูกต้องตามวัฒนธรรมไทยและเหมาะสมกับบุคคล สังเกตได้จาก การสนทนาโต้ตอบ การปฏิบัติต่อเพื่อน ผู้ใหญ่ ผู้ที่ต่ำกว่า การปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาติไทย

รูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยเริ่มเกิดขึ้นจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและบุคคลอื่นๆ และรวมถึงสื่อต่างๆจากโทรทัศน์ วิทยุ

อุบลรัตน์ เฟิงสถิตย (2529 : 231) ได้จำแนกรูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยออกเป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมชอบสังคม (Prosocial behavior) และพฤติกรรมต่อต้านสังคม (Anti – social behavior)

พฤติกรรมชอบสังคม (Prosocial behavior) ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคมในทางบวกที่ส่งเสริมให้ความร่วมมือหรือเอื้อเพื่อต่อการกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่สังคมจัดขึ้นหรือสังคมได้รับอยู่ เมื่อเด็กทำพฤติกรรมเหล่านี้ไปแล้ว จะสร้างความพอใจเป็นที่นิยมชมชอบแก่ตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วยพฤติกรรมต่างๆ ดังนี้ (รวีวรรณ แสงฉาย.2533 : 363 - 364)

1. การเลียนแบบพฤติกรรม (Imitation) เด็กจะเลียนแบบเจตคติและพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลที่เขาประทับใจและอยากจะเป็นเช่นนั้นบ้าง

2. การแข่งขัน (rivalry) ความต้องการที่จะเด่นหรือดีกว่าเด็กคนอื่นๆ จะปรากฏให้เห็นเมื่ออายุประมาณ 4 ปี โดยจะเริ่มให้เห็นจากการต้องการเด่นหรือดีกว่าในการเล่นเมื่อเด็กอยู่ในบ้านก่อนแล้ว จึงขยายออกมานอกบ้าน

3. ความร่วมมือ (Cooperative) เมื่อปลายอายุ 3 ปี การเล่นชนิดที่ต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่มเริ่มพัฒนาและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เด็กมีโอกาสได้ฝึกฝนทักษะในการเข้าสังคมจากการเล่นเป็นกลุ่ม

4. ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) เนื่องจากความเห็นอกเห็นใจนี้ต้องการความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจจึงมีโอกาสดังกล่าวได้เป็นครั้งแรกเมื่อเด็กอายุ 3 ปี และหากเด็กได้เล่นกับเด็กอื่นมากเท่าใด โอกาสที่เด็กจะรู้สึกเห็นอกเห็นใจจะค่อยๆ เกิดขึ้น

5. ความเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) เด็กจะต้องมีความสามารถที่จะสมมติตนเองเมื่ออยู่ในเหตุการณ์นั้น ความรู้สึกนี้จะต้องอาศัยจินตนาการ ความเข้าใจความรู้สึกนี้เด็กก่อนวัยเรียนน้อยคนที่จะรู้สึก

6. การยอมรับจากสังคม (Desire for Social Approval) เด็กก่อนวัยเรียนต้องการการยอมรับจากเพื่อนที่ใกล้ชิดกันมากกว่าผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้พบว่าคนชนและพฤติกรรมที่ก่อวนจะเป็นที่ยอมรับของเพื่อน

7. การแบ่งปัน (Generosity) เด็กก่อนวัยเรียนจะทราบได้จากประสบการณ์ว่าการที่จะได้รับการยอมรับจากสังคมก็คือการแบ่งปันสิ่งของที่ตนมีอยู่ โดยเฉพาะของเล่นให้แก่เพื่อน ซึ่งการแบ่งปันนี้จะค่อยๆ มาแทนที่ความเห็นแก่ตัว หรือเห็นตนเองเป็นศูนย์กลาง

8. พฤติกรรมการอยู่ใกล้ชิดกัน (Attachment) เด็กจะได้รับประสบการณ์จากวัยทารกและวัยเด็กว่าความพึงพอใจนั้น มาจากความอบอุ่นและความใกล้ชิดที่แต่ละคนให้ซึ่งกันและกัน ความใกล้ชิดกันดังกล่าวจะขยายจากบ้านมายังโรงเรียน ครู เพื่อน และสิ่งของอื่นที่เด็กพอใจ

เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1978 : 239) กล่าวว่า การเอื้อเฟื้อเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่เด็กแสดงความเอื้อเฟื้อออกมาในรูปของการแบ่งปัน ซึ่งสอดคล้องกับ วีรพงศ์ บุญประจักษ์ (2545 : 23) การเอื้อเฟื้อแบ่งปันของเด็กจะเป็นการเสียสละสิ่งที่ตนเองเป็นเจ้าของและแบ่งปันสิ่งที่ตนเองไม่ชอบมากกว่าที่ตนชอบนอกจากนี้เด็กจะแสดงพฤติกรรมแบ่งปันเพื่อนมากกว่าผู้อื่น และ สเตาบี (Staub. 1971 : 805 - 816) ได้ศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยเป็นเพศหญิงจะตอบสนองการขอร้องของเพื่อนมากกว่าเพศชาย และเด็กเพศชายจะแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อและแบ่งปันมากกว่าเพศหญิงในทำนองเดียวกันจากงานวิจัยของ เบิร์ช และบิลส์แมน (Birch and Billman. 1986 : 387 - 395) แสดงให้เห็นว่าเด็กจะแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อให้เพื่อนที่คุ้นเคยมากกว่าคนคุ้นเคยน้อยกว่า การเอื้อเฟื้อจึงคุณลักษณะที่ควรปลูกฝังให้มีจิตใจของเด็กไทย (สุนน อมรวิวัฒน์ และ องค์การอินทรมพรรย์. 2524 : 147)

การช่วยเหลือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมชอบสังคม ซึ่ง แนนซี และไมเคิล (Nancy and Michael. 1979 : 356 - 363) ได้กล่าวว่า การช่วยเหลือเป็นการพยายามที่จะช่วยบรรเทาความต้องการที่ไม่ใช้อารมณ์แก่ผู้อื่น เช่น ช่วยผู้อื่นโดยการให้ข้อมูล ช่วยผู้อื่นทำงานหรือเสนอสิ่งที่ตนไม่เคยเป็นเจ้าของมาก่อน และ บี (Bee. 1985 : 396 - 401) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการช่วยเหลือเพื่อนของเด็กปฐมวัยว่า เป็นการแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในทางบวกด้วยการให้ เช่น เด็กจะเสนอให้ความช่วยเหลือหรือให้ของเล่นหรือพยายามปลอบใจคนที่ได้รับบาดเจ็บ เด็กจะทำตามคำขอร้องหรือคำแนะนำของเพื่อนมากกว่าคนที่ไม่ใช่เพื่อน เด็กบางคนจะแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือมากกว่าคนอื่น ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลทั้งในครอบครัว และบุคคลอื่นๆ รวมทั้งเพื่อน

ความร่วมมือเป็นพฤติกรรมเกิดขึ้นจากการที่เด็กเรียนรู้จากการเล่นกับเพื่อน ซึ่ง เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1978 : 239) ได้กล่าวว่า การร่วมมือเป็นการเรียนรู้ที่จะเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเด็กยังมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นมากเพียงใด เด็กก็จะเรียนรู้จะให้ความร่วมมือที่จะทำกิจกรรมมากขึ้นไปด้วย และ สุทธิพรธน์ วีรพงศ์ (2534 : 15) กล่าวว่า การที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนอนุบาลจะทำให้เด็กได้เรียนรู้วิธีปฏิบัติตนต่างจากพฤติกรรมที่บ้าน เพราะที่โรงเรียนเด็กจะต้องเรียนรู้ว่าเขาต้องมีการแบ่งปันร่วมมือกับผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เรียนรู้การให้ความร่วมมือ สิ่งเหล่านี้จะนำเด็กไปสู่วิธีการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นต่อไป

การเอื้ออาทรเป็นการแสดงความเอาใจใส่ต่อปัญหาของเพื่อน ให้ความเห็นอกเห็นใจกับเพื่อน มีความเมตตาปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข และกรุณา เกิดความสงสารช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ (วรालิ โกตย. 2540 : 6) ซึ่งสอดคล้องกับ จิตินันท์ เดชะคุปต์ (2537 : 55) กล่าวว่า ความเอื้ออาทรมีลักษณะเด่น คือ การเข้าใจดีต่อกันและให้โอกาสซึ่งกันและกัน ถ้าขาดสิ่งนี้จะทำให้สังคมแตกสลายไป และเป็นการปรับตัวชนิดหนึ่งเพื่อให้เข้ากับคนอื่นได้ในสังคม

พฤติกรรมต่อต้านสังคม (Anti - social behavior) ได้แก่พฤติกรรมที่แสดงออกว่าต่อต้าน ก้าวร้าว ทำลาย หรือคัดค้าน ซึ่งเป็นพฤติกรรมในทางลบที่ทำไปแล้วสร้างความเดือดร้อน และความไม่พอใจให้แก่ ตนเองและผู้อื่น พฤติกรรมด้านสังคมนี้มีความสำคัญในการที่จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และปรับพฤติกรรมตนเองเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ประกอบด้วยพฤติกรรมต่างๆ ดังนี้

1. ความดื้อดึงต่อต้านคำสั่งของผู้ใหญ่ (Negativism) ความดื้อดึงต่อต้านนี้จะเกิดสูงสุดในเด็กอายุ 3 - 4 ปี แล้วจึงจะลดลง การแสดงออกของเด็กจะออกมาในรูปของการต่อต้าน คำ หรือแกล้งทำเป็นไม่ได้ยินหรือไม่เข้าใจคำขอร้องของผู้ใหญ่นั้น

2. ความก้าวร้าว (Aggression) จะเกิดมากในเด็กวัย 2 - 4 ปี แล้วจะลดลงเช่นกัน การแสดงออกจะออกมาในรูปของการให้คนแกล้งคนอื่น หรือใส่ร้ายคนอื่น

3. ชอบออกคำสั่งหรือทำตัวเป็นนาย (Ascendance) จะเริ่มราวอายุ 3 ปี และจะเพิ่มตามโอกาสที่เข้าสังคม เด็กหญิงจะชอบทำตัวเช่นนี้มากกว่าเด็กชาย

4. ความเห็นแก่ตัว (Selfishness) เด็กที่อยู่ในบ้านปกติจะเป็นคนที่เห็นแก่ตัวและถือตนเองเป็นใหญ่อยู่เสมอ เมื่อเด็กเข้าเรียนความเห็นแก่ตัวจะค่อยๆ น้อยลง แต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะยังไม่เกิดขึ้น

5. การคิดถึงแต่ประโยชน์ตนเองเป็นใหญ่ (Egocentrism) ซึ่งคล้ายๆ กับความเห็นแก่ตัว การคิดถึงแต่ตนเองจะค่อยๆ ถูกแทนที่โดยความสนใจในเรื่องราวของบุคคลอื่น การเปลี่ยนแปลงจะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับการที่เด็กได้ใกล้ชิดกับบุคคลอื่นมากน้อยเพียงใด และขึ้นอยู่กับการที่เด็กต้องการที่จะให้ตนเป็นที่ยอมรับจากคนอื่นมากน้อย ถ้าต้องการจะให้คนอื่นยอมรับตนเองมาก การคิดถึงแต่ตนเองจะลดลง

6. พฤติกรรมที่ชอบทำลาย (Quarreling) การระบายอารมณ์โกรธของเด็กก็คือการทำลายข้าวของที่ขวางหน้า ไม่ว่าสิ่งของนั้นจะเป็นของเขาหรือของคนอื่น ความโกรธมีมากเท่าใดพฤติกรรมชอบทำลายจะมีมากขึ้น

7. ความไม่ชอบเพื่อนที่เป็นเพศตรงข้าม (Sex Antagonism) เด็กก่อนวัยเรียนจะเล่นด้วยกันทั้ง 2 เพศ จนถึงอายุ 4 ปี หลังจากนั้นจะเล่นเฉพาะในเพื่อนที่เป็นเพศเดียวกัน โดยเฉพาะเด็กชายหากยังคงเล่นอยู่กับเด็กหญิงอยู่ก็จะโดนล้อ เด็กชายบางคนจะแสดงออกโดยการเป็นปรี๊ดอย่างรุนแรงต่อเด็กหญิง เช่น ชอบล้อ ชอบแกล้ง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยมี 2 ลักษณะ คือ พฤติกรรมการชอบสังคม เช่น การให้ความร่วมมือ การเอื้อเฟื้อ การช่วยเหลือ การเอื้ออาทร การยอมรับ การคบเพื่อน การเป็นผู้นำและผู้ตาม การแบ่งปัน และพฤติกรรมที่ต่อต้านสังคม เช่น การทำลาย การปฏิเสธ ความดื้อรั้น ความก้าวร้าว การทะเลาะวิวาทยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ความเห็นแก่ตัว ซึ่งพฤติกรรมการเข้าสังคมเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เด็กเรียนรู้และปรับพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคมที่เด็กเป็นสมาชิกอยู่

1.5 ความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย

พรรณิ ชูทัย เจนจิต (2537 : 157 - 158) กล่าวว่า เด็กในช่วงอายุนี้นี้เรียนรู้ที่จะติดต่อสมาคมกับคนอื่น ๆ โดยกับเพื่อนวัยเดียวกัน เด็กเริ่มที่จะเรียนรู้ปรับตัวเข้ากับเพื่อน ลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัยมีดังนี้

1. เด็กเริ่มมีความต้องการสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนในวัยเดียวกันและมีเพื่อน 1 - 2 คนและเป็นเพศเดียวกัน
2. มีความต้องการที่จะเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มเล็ก และเป็นกลุ่มย่อยๆ การเล่นเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างเล่น แม้ว่าจะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน
3. มีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อยๆ แต่ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เด็กมักลืมง่าย
4. เด็กมีความต้องการที่จะแสดงออกจะสนุกสนานกับการเล่นละคร ซึ่งอาจแต่งขึ้นเองหรือ เลียนแบบรายการโทรทัศน์
5. เด็กชายและเด็กหญิงมีความสนใจคล้ายกัน และยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางเพศ
6. เด็กต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่กับกลุ่มเพื่อน ต่างจากวัยทารก ซึ่งกลัวคนแปลกหน้า

พัชรี สวนแก้ว (2545 : 63 - 64) กล่าวถึง ความต้องการทางสังคมแม้บุคคลจะมีความต้องการโดยพื้นฐานในลักษณะเดียวกัน แต่เด็กปฐมวัยจะมีความต้องการที่แตกต่างไปจากบุคคลวัยอื่นๆ ซึ่งอาจแบ่งความต้องการของเด็กปฐมวัยออกเป็น

1. ความต้องการพื้นฐานทางกาย เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ ได้แก่ปัจจัยด้านโภชนาการ สาธารณสุขที่อยู่อาศัย เด็กที่กำลังเจริญเติบโตต้องการโอกาสที่จะได้ออกกำลังการ การพักผ่อน การได้รับการเลี้ยงดูและดูแลทางร่างกาย
2. ความต้องการความอิสระ เด็กปฐมวัยจะมีความต้องการความอิสระที่จะเริ่มต้นกระทำบางสิ่งบางอย่าง มีการวางแผน และการเข้าสู่สังคมในสภาพแวดล้อมนั้น เช่น การสำรวจและจับต้องสิ่งรอบๆตัว ตลอดจนการค้นหาลึกลับต่างๆด้วยตนเอง
3. ความต้องการผลสัมฤทธิ์ เด็กปฐมวัยเมื่อทำอะไรแล้วมีความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จและหลีกเลี่ยงจากความล้มเหลว

4. ความต้องการประสบการณ์ที่ท้าทาย เด็กปฐมวัยต้องการที่จะเผชิญสิ่งที่ท้าทายเพื่อเรียนรู้สิ่งต่างๆ

5. ความต้องการมีเพื่อน เด็กส่วนใหญ่ชอบอยู่ใกล้ชิดกับผู้อื่น เด็กจะรู้สึกพอใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ตลอดจนการได้ร่วมงานอยู่ร่วมกับผู้อื่น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัยคือ การที่เด็กต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยการมีกลุ่มเพื่อน ต้องการอิสระในการที่จะเรียนรู้ต่อประสบการณ์รอบๆ ตัว ดังนั้นเพื่อสนองความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัยควรจัดให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกันและท้าทายต่อความสามารถของเด็กเพื่อกระตุ้นความสนใจให้ประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมนั้นๆ

1.6 การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม

การส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมให้กับเด็กเป็นการพัฒนาพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับเด็กอาจทำได้ดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. 2524 : 31 – 36)

1. การปรับพฤติกรรมของเด็ก ต้องให้เด็กค่อยๆ ปรับพฤติกรรมทีละน้อยด้วยการเสริมแรง เช่น ให้การเสริมแรงเวลาที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือเมื่อเด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

2. การพัฒนาพฤติกรรมโดยให้ตัวแบบที่ดี การให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ดีจะช่วยให้เด็กเลียนแบบตาม เด็กมักจะชอบเลียนแบบผู้ที่เด็กชื่นชม เช่น พ่อแม่ ครู ญาติ พี่น้อง เพื่อน นักกีฬา นักร้อง ตัวละครในนิทานและผู้ที่มีชื่อเสียง

3. การให้สัญญาณเตือนพฤติกรรม โดยการแสดงออกด้วยวาจาหรือท่าทางว่าเด็กควรทำหรือไม่ ด้วยคำพูดหรือการพยักหน้า เป็นการให้สัญญาณเตือนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ก่อนที่เด็กจะทำอะไรลงไป จะดีกว่าการติเตียนเมื่อเด็กทำอะไรผิดลงไปแล้ว

ประมวญ ดิคคินสัน (2527 : 107) กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1. การกำหนดตารางกิจกรรมประจำวันอย่างเหมาะสมและต่อเนื่องกัน จัดกิจกรรมที่ต้องใช้พลังงาน และกิจกรรมที่ผ่อนคลายสลับกัน ทำให้เด็กไม่เบื่อหน่ายมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี การที่เด็กรู้ตารางกิจกรรมประจำวันและสิ่งที่ครูคาดหวังให้เด็กทำจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบ และมีความรู้สึกมั่นใจ การเสริมแรงทันทีที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมจะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ

2. การเสริมแรงพฤติกรรมทางสังคมแก่เด็กปฐมวัย ควรพูดให้ชัดเจนว่าเด็กได้แสดงพฤติกรรมที่ดีคืออย่างไร เช่น “ เธอใจดีจังที่ช่วยมานะเช็ดโต๊ะที่หกบนพื้น” การชมเชยของครูมีคุณค่าสำหรับเด็กส่วนใหญ่ เพราะเป็นตัวอย่างที่ดี เด็กมักจะเอาอย่างในบางครั้งอาจใช้ท่าทางแทนการเสริมแรงด้วยวาจาตามความเหมาะสม

3. การให้รางวัล การส่งเสริมความร่วมมือและการช่วยเหลือกันนับว่าเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่ควรส่งเสริม ตัวอย่าง เช่น “ถ้าแต่ละกลุ่มช่วยกันดูแลห้องให้เรียบร้อยภายใน 5 นาที ครูจะเล่นิทานสนุกๆ ให้ฟัง 1 เรื่อง” “การเสริมแรงที่กล่าวมาเป็นการเสริมแรงจากภายนอกหรือจากผู้อื่น เป็นการกระตุ้นให้เด็กช่วยกันทำงานจนสำเร็จตามเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาทางสังคม เพื่อมุ่งให้เด็กทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จโดยตัวเด็กเอง เกิดความพอใจและภูมิใจในผลงานที่เด็กทำได้ ซึ่งเป็นการเสริมแรงจากภายในตัวเด็กเอง

4. การเสริมความเป็นอิสระ พัฒนาการทางสังคมที่เห็นเด่นชัดในโรงเรียนคือ การที่เด็กสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเองและรับผิดชอบสิ่งที่ตนทำ ครูควรให้การเสริมแรงในพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกอย่างเหมาะสม เมื่อพบพฤติกรรมไม่เหมาะสมครูไม่ควรใช้คำพูดที่คุกคามหรือข่มขู่ แต่ควรบอกกล่าวให้ทุกคนทราบเงื่อนไข เช่น “ใครที่โต๊ะเรียบร้อยแล้ว แสดงว่าพร้อมที่จะรับประทานอาหารกลางวัน” หรือ “ใครที่ทำผืนโต๊ะและคนนั้นก็ทำความสะอาด”

5. ส่งเสริมให้เด็กรู้และสนใจความรู้สึกของผู้อื่น การส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมช่วยเหลือ นับว่ามีความเหมาะสม เพราะช่วยให้เด็กเอาใจใส่ในความต้องการของผู้อื่น รับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นโดยครุชมเชย ชวนให้เด็กสนใจการกระทำที่แสดงถึงความมีน้ำใจหรือแนะนำให้เด็กแบ่งปัน ร่วมมือและให้ความช่วยเหลือผู้อื่น

ดังนั้นการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมนั้น การให้เด็กได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่รอบตัวเด็กมีความสำคัญต่อการปรับตัวและการเรียนรู้ แนวการส่งเสริมพฤติกรรมเด็กนั้นมีหลายวิธี เช่น การให้รางวัล การกล่าวคำชมเชย การเสริมแรงดังกล่าว ทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมชอบสังคมและลดการแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่อสังคม

1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคม

งานวิจัยในประเทศ

ณัฐพร พงษ์สิงห์ (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์การเล่นบล็อกกลางแจ้ง เป็นกลุ่มอย่างมีแบบแผนกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์การเล่นบล็อกกลางแจ้งอย่างอิสระ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอนุบาล 2 อายุ 5 - 6 ปี จำนวน 30 คน โดยกลุ่มทดลองจะได้รับการประสบการณ์การเล่นบล็อกกลางแจ้งเป็นกลุ่มอย่างมีแบบแผน กลุ่มควบคุมได้รับการประสบการณ์การเล่นบล็อกอย่างอิสระผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์การเล่นบล็อกกลางแจ้งอิสระแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรลั โกลัย (2540 : 53) ได้ศึกษาผลของการเล่นเกมแบบร่วมมือนอกห้องเรียนที่มีผลต่อพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย พบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือนอกห้องเรียนที่มีพฤติกรรมชอบสังคม หลังการทดลองแตกต่างจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือ

แบบปกติในห้องเรียน มีพฤติกรรมชอบสังคมหลังการทดลองแตกต่างจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมการเล่นปกติในห้องเรียน มีพฤติกรรมชอบสังคมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศิริรัตน์ ชูชีพ (2544 : 37) ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ และหลังจากจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ในสัปดาห์ที่ 1 หลังจัดประสบการณ์เคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ใน 1 สัปดาห์ เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมชอบสังคมเพิ่มขึ้นจากก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยต่างประเทศ

ได้มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ

วูด (Wood. 1977 : 4837) ทำการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นที่ยอมรับของสังคม กับการมีอำนาจในสังคมของนักเรียนอนุบาล โดยใช้เด็กในโรงเรียนเอกชนจำนวน 25 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรแยกเป็นเด็กชาย 15 คน และเด็กหญิง 10 คน ที่ใช้ภาษาพูดเดียวกัน และเป็นคนระดับกลางเหมือนกัน การเก็บรวบรวมข้อมูลแยกเป็น 2 ส่วน คือ การมีอำนาจในสังคม ได้จากการสังเกตพฤติกรรมเด็กแต่ละคนในช่วงที่เด็กเลือกทำกิจกรรมด้วยตนเอง รวมเวลาที่สังเกตคนละ 120 นาที ส่วนพฤติกรรมการเป็นที่ยอมรับในสังคม คือ การเป็นผู้นำและผู้ตามในกลุ่มเพื่อน การแสดงความภาคภูมิใจต่อเพื่อนและการแสดงออกทั้งรักและเป็นศัตรูกับผู้ใหญ่ ส่วนพฤติกรรมที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน คือการประจบผู้ใหญ่เพื่อเป็นที่ยอมรับ การใช้ผู้ใหญ่ให้เกิดอำนาจ และการแข่งขันกับกลุ่มเพื่อน

บาร์ – ทาล และคนอื่นๆ (Bar - Tal and others. 1982 : 396 - 402) ได้ทำการศึกษาเชิงสังเกตกับพฤติกรรมความช่วยเหลือของเด็กปฐมวัย จำนวน 156 คน ที่มีอายุระหว่าง 1 - 3 ปี เด็กแต่ละคนได้รับการสังเกต 3 ครั้งๆ ละ 10 นาที ในระหว่างกิจกรรมการเล่นอิสระในการสังเกต ผู้สังเกตได้ลงรหัสพฤติกรรมความช่วยเหลือแต่ละอย่างที่เด็กแสดงออกมาไม่ว่าพฤติกรรมความช่วยเหลือนั้นจะเป็นพฤติกรรมที่เด็กได้แสดงออกมาจริงๆ หรือแสดงออกมาในการเล่นแบบสร้างจินตนาการ ผลการวิจัยพบว่าโดยทั่วไปแล้วพฤติกรรมความช่วยเหลือของเด็กไม่เพิ่มขึ้นตามอายุ แต่เด็กจะแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือในสถานการณ์ที่เป็นการเล่นแบบสร้างจินตนาการน้อยลงและแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือจริงๆ ออกมามากขึ้นและเด็กช่วยเหลือเพื่อนด้วยการปลอบใจในสถานการณ์จริงๆ มากขึ้น แต่ช่วยเหลือด้วยการให้สิ่งของแก่เพื่อนในสถานการณ์จริงน้อยลงเมื่ออายุมาก

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก จะทำให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมและบุคคลรอบข้าง เพื่อเรียนรู้การอยู่ร่วมกันและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมเพื่อเป็นการวางรากฐานของบุคลิกภาพที่ดีต่อไป

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบจิตปัญญา

2.1 ความหมายของการสอนแบบจิตปัญญา

การสอนแบบจิตปัญญา หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยมุ่งถึงจิตใจและปัญญา โดยให้ความหมายของจิตว่าเป็นการเรียนรู้ที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีการปฏิบัติการทางความคิด ตื่นตัวและสนุกที่จะเรียน ส่วนปัญญาหมายถึง การส่งเสริมพุทธิปัญญา ด้วยการเพิ่มพูนและขยายข้อความรู้ที่จำเป็นต้องเรียนให้เกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างชัดและจำได้จากกิจกรรมการสอน (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543 : 47)

2.2 แนวคิดพื้นฐานการสอนแบบจิตปัญญา

การสอน คือ การสร้างผู้เรียนให้เรียนรู้ด้วยการเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างมีจุดประสงค์ แต่การสร้างผู้เรียนให้เรียนรู้และเปลี่ยนพฤติกรรมตามแนวคิดของการสอนแบบจิตปัญญา เน้นจิตใจและความงอกงามทางปัญญาของผู้เรียน การสอนที่มีประสิทธิภาพต้องทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ใหม่อย่างมีความสุข เกิดความงอกงามทางปัญญา ต้องการเรียนรู้ต่อเนื่อง สามารถคิดค้นพัฒนาตน และสิ่งที่ตนรับผิดชอบอย่างมีคุณภาพได้ การสอนที่จะบรรลุเป้าหมายนี้ได้ ต้องเป็น การสอนที่ทำให้

1. ผู้เรียนจำเนื้อหาได้
2. ผู้เรียนผ่อนคลายขณะเรียน
3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนด้วยการปฏิบัติการทางความคิด
4. ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเองและรู้ถึงความก้าวหน้าของตนจากกิจกรรม

การสอน

2.3 ทฤษฎีที่สนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบจิตปัญญา

ทฤษฎีหลักที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบจิตปัญญา คือ ทฤษฎีของพอลเจต์และ บรูเนอร์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของรูปแบบการสอนแบบจิตปัญญา พอลเจต์ ได้กล่าวถึงทฤษฎี พุทธิปัญญา เกี่ยวกับกรอบความรู้ที่เกิดจากกระบวนการรับรู้ ความเข้าใจ และการคิดของเด็กเมื่อมีวุฒิภาวะ เป็นกระบวนการที่เกิดจากการกระทำ 2 ประการ คือ กระบวนการซึมซับสิ่งใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการของการนำประสบการณ์เดิมที่มีอยู่แล้วซึมซับเป็นความรู้ การจะซึมซับหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้ความเชื่อที่มีมาก่อนด้วยเหมือนกันถ้าหากความรู้ใหม่สัมพันธ์กับความรู้

เก่าที่มีอยู่แล้วเกิดสมดุล กรอบความรู้เดิมจะรวมความรู้ใหม่ที่ได้รับเข้าไป ซึ่งในกระบวนการนี้จะพัฒนาไปตามวัยของเด็ก (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543 : 43 - 45)

พือาเจท์ได้แบ่งขั้นการเรียนรู้ตามพัฒนาการเป็น 4 ขั้น คือ

1. ขั้นการเคลื่อนไหวและสัมผัส (Sensorimotor stage) เป็นการเรียนรู้ของเด็กแรกเกิดถึง 2 ปี เป็นการเรียนรู้โดยอาศัยการเคลื่อนไหวสัมผัส

2. ขั้นก่อนปฏิบัติการ (Pre - operational stage) เริ่มจากเด็กอายุ 2 - 7 ปี เป็นวัยที่เริ่มเรียนรู้อย่างมีความคิดและจินตนาการสามารถถ่ายทอดเป็นคำพูดและการเล่น

3. ขั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรม (Concrete - operational stage) อายุ 7 - 11 ปี เป็นขั้นการคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ

4. ขั้นปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ (Formal operational stage) อายุ 11 - 16 ปี เป็นกระบวนการคิดอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรม มีเหตุผลและแก้ปัญหาได้

บรูเนอร์ (Bruner) ให้ความเห็นว่ากระบวนการคิด การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และความต้องการพัฒนาของตัวเอง โดยมีลำดับของกระบวนการเรียนรู้ 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นสัมผัส (Enactive) เป็นขั้นของการเรียนรู้ ได้จากการจับ การเห็น การถูกต้อง

ขั้นที่ 2 ขั้นคิดจากภาพที่ปรากฏ (Iconic)

ขั้นที่ 3 ขั้นสัญลักษณ์ (Symbolic) เป็นขั้นของการคิดที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาษา

จากแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาการสอนแบบจิตปัญญา เน้นตัวผู้เรียน โดยใช้ทฤษฎีของพือาเจท์ในการพัฒนากิจกรรมการสอน ส่วนกลวิธีการสอนให้เป็นไปตามหลักทฤษฎีของบรูเนอร์ การสอนแบบจิตปัญญาเชื่อว่า การจัดกิจกรรมการสอนด้วยการประสานความรู้ใหม่ประสบการณ์ใหม่ให้ต่อเนื่องกับประสบการณ์เดิม ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้มากที่สุด ในขณะเดียวกันการให้คำอธิบายและเสริมความรู้จากครูโดยวิเคราะห์ จากกิจกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติ เป็นการขยายแนวคิดตามหลักการของบรูเนอร์ ซึ่งเชื่อว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้สูงสุดด้วยการค้นพบจากกิจกรรม หลักการของการสอนแบบจิตปัญญาเชื่อว่า ในการจัดกิจกรรมการสอนใดๆ ก็ตาม ถ้าต้องการประสิทธิภาพผู้สอนต้องทำให้ผู้เรียนผ่านกิจกรรมการสอน ได้พัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติตามจุดประสงค์การเรียนรู้ พัฒนาการกระบวนการคิด มีส่วนร่วมในการเรียน มีความสุขในการเรียน สะสมนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.4 องค์ประกอบของการสอนแบบจิตปัญญา

การสอนแบบจิตปัญญาเป็นการสอนที่มุ่งสร้างความสุขและปัญญาไปพร้อมกันเน้นความสำคัญที่ผู้เรียนให้เรียนอย่างมีความสุข เกิดความรักในความรู้ มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

1. มโนทัศน์ที่จะต้องเรียน
2. กิจกรรมการสอนมีคุณสมบัติ 5 ประการ คือ
 - 2.1 ผู้เรียนต้องลงมือกระทำด้วยความคิด (Active Learning)
 - 2.2 ผู้เรียนต้องแสดงออกที่ดี (Behaving well)
 - 2.3 ผู้เรียนต้องเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning)
 - 2.4 ผู้เรียนต้องเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (Discovery learning)
 - 2.5 ผู้เรียนต้องก้าวหน้าในการเรียนรู้ (Progress)
3. การประเมินภาพการสอน ต้องประกอบด้วยการประเมิน 2 ด้าน คือ
 - 3.1 การประเมินการสอน ประกอบด้วย
 - การประเมินระหว่างสอน
 - การประเมินกิจกรรมการสอน หมายถึง การตรวจสอบลักษณะกิจกรรมการสอนว่าสามารถสร้างผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามกระบวนการสอนแบบจิตปัญญาหรือไม่
 - 3.2 ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน หมายถึง การประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเมื่อสิ้นสุดการสอน
4. หน่วยเวลากำกับการสอน การสอนทุกเรื่องต้องจบลงตามเวลาที่กำหนดแบบสมบูรณ์

องค์ประกอบที่ 1 มโนทัศน์ที่ต้องเรียน

มโนทัศน์ (Concept) หมายถึง ความคิดสำคัญของสิ่งของและเรื่องราวต่างๆ รวมถึงแนวคิดสำคัญของเหตุการณ์ เรื่อง กฎ หลักการ หรือทฤษฎีที่บ่งบอกลักษณะความเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเรื่องต่างๆ เหล่านั้น เมื่อครูกำหนดเรื่องที่ต้องสอนได้แล้ว ต้องนำมาเขียนอธิบายมโนทัศน์ของเรื่องที่ต้องเรียนนั้นว่าคืออะไร

องค์ประกอบที่ 2 กิจกรรมการสอน

กิจกรรมการสอน หมายถึง กิจกรรมที่ครูจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติการคิดด้วยการเรียนแบบร่วมมือกับกลุ่มเกิดการค้นพบข้อความรู้ และน้อมนำตนเองให้ก้าวหน้าด้วยการเรียนรู้จากกิจกรรมที่ครูจัดให้ตามขั้นตอนการสอนแบบจิตปัญญา ลักษณะของกิจกรรมการสอนจะมีคุณสมบัติ 5 ประการ คือ

1. เป็นกิจกรรมปฏิบัติการคิด (A)
2. เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องแสดงออก (B)

3. เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องเรียนแบบร่วมมือ (C)
4. เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเรียนรู้จากการค้นพบ (D)
5. เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเห็นความก้าวหน้าในการเรียนรู้ (P)

ปฏิบัติการคิด (Active Learning)

การสอนที่มีประสิทธิภาพ ต้องเป็นการสอนที่กระตุ้นความใคร่รู้ ใคร่เห็นของผู้เรียน การได้หยิบ ได้จับ ได้สัมผัส ได้คิด ได้เห็น เป็นการกระตุ้นทั้งสี่นี้ ครูต้องจัดกิจกรรมการสอนที่ให้โอกาสผู้เรียนได้ปฏิบัติ และได้คิดอย่างแท้จริง

การแสดงออกที่ดี (Behaving well)

ครูมีหน้าที่ให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยการให้อิสระแก่ผู้เรียนในการคิด และกระทำการกิจกรรมการเรียนรู้ เพียงแต่ครูให้โอกาสผู้เรียนเรียนตามความสนใจและรู้สึกสบายใจ หลักการสำคัญ คือ การเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ลดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการลง การแสดงออกของผู้เรียนต้องเป็นการแสดงออกที่นำไปสู่การเรียนรู้ รูปแบบของการแสดงออกที่ครูต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการเรียนรู้ คือ

1. ผู้เรียนสามารถบอกได้ว่าสังเกตพบอะไรจากการศึกษา
2. การจำแนกโดยหลักการและเหตุผล ผู้เรียนต้องแสดงความสามารถในการจำแนกโดยการศึกษาค้นคว้า เพื่อนำมาเป็นเหตุผลในการจำแนก
3. การสื่อสาร กิจกรรมที่กำหนดขั้นตอนกระตุ้นให้ผู้เรียนพูด สนทนา อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีข้อสรุปของกลุ่มที่เกิดจากการคิดอย่างชัดเจน
4. การลงมือปฏิบัติ การเรียนด้วยการลงมือปฏิบัตินี้ จะเป็นการปฏิบัติด้วยการลงมือกระทำ การคิด การพูด หรือการแสดงอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้
5. การคิด ในเบื้องต้นของการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด เริ่มจากโจทย์ปัญหาของครู และความหมั่นใช้คำถามของครูในการให้ผู้เรียนคิดค้นพบหาคำตอบ ครูอาจตั้งประเด็นคำถามให้คิดร่วมกัน หรือให้คิดคนเดียว ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์การเรียนการสอน

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning)

ความร่วมมือในการเรียนการสอน หมายถึง การเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยสมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และความสำเร็จของกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กำลังใจ ให้การดูแลกลุ่มสมาชิกกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวกและไว้วางใจ

อารี สัตหณวี (2535 : 33) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นวิธีการที่ให้นักเรียนทำงานด้วยกันเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้และทางด้านจิตใจ ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างบุคคลของเพื่อนๆ เคารพความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนตลอดจนรู้จักช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนๆ

การเรียนรู้แบบร่วมมือหรือร่วมกันเรียนรู้เน้นการใช้กระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้และแลกเปลี่ยนข้อความรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ได้ข้อสรุปที่สมบูรณ์มากขึ้น เนื่องจากได้ผ่านการพิจารณา วิเคราะห์ วิวิจารณ์ และปรับปรุงแล้ว นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านสติปัญญา ความสามารถ และประสบการณ์ ประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ได้ (วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2542 : 21)

การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นวิธีการที่จัดให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย โดยให้สมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน สมาชิกกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำงานเต็มความสามารถ มีการคิดร่วมกัน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและร่วมมือกันทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ (กรมวิชาการ. 2542 : 14)

สมพงษ์ สิงหะพล (2542 : 41) กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้แบบร่วมมือมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. สมาชิกในกลุ่มทำงานรับผิดชอบร่วมกัน สนใจการทำงานของตัวเองเท่าๆกับ การทำงานของกลุ่ม ผลงานที่เกิดขึ้นจากการทำงานจะออกมาในลักษณะงานกลุ่มที่ทีมที่จะได้รับรางวัลระดับใดต้องเรียนให้ถึงเกณฑ์ที่กำหนด

2. ความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ของทุกคน ซึ่งเน้นให้สมาชิกทุกคน รับผิดชอบการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือกันในการทำงานต่างๆ ในกลุ่มของตนเอง

3. ทุกคนในกลุ่มมีโอกาสเท่าเทียมกันในการประสบความสำเร็จหมายความว่า นักเรียนในกลุ่มสามารถช่วยทีมของตนได้ โดยการพัฒนาการเรียนของตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม ไม่ว่านักเรียนจะเรียนเก่ง อ่อน หรือปานกลาง ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะทำดีที่สุด

สรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการให้เด็กได้เรียนรู้ในการทำกิจกรรมเป็นกลุ่มย่อย โดยทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน เคารพความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น ตลอดจนการช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนในการทำงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

ความสำคัญของกิจกรรมกลุ่มและการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือจะเน้นที่ความร่วมมือ ร่วมแรงกันระหว่างสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของกลุ่ม ความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับความร่วมมือและความสามารถของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม การเรียนรู้แบบร่วมมือ นักเรียนควรตระหนักถึงทักษะทางสังคมหรือกระบวนการกลุ่มในการที่ทำงานร่วมกันเสียก่อน เช่น การยิ้ม การให้กำลังใจ การใช้สายตา การลูบหลัง เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนเกิดปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Johnson & Johnson. 1990 : 29 - 33)

ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2536 : 80) กล่าวถึง การให้โอกาสเด็กเล่นและทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับผู้อื่นโดยเฉพาะเด็กด้วยกัน เด็กจะเกิดการเรียนรู้ทักษะทางสังคมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เด็กได้รับการถ่ายทอดด้านมารยาทและกติกาสังคม เกิดสำนึกความรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่นๆ ในสังคม

วิรุณ ตั้งเจริญ (2537 : 203) กล่าวว่า การที่เด็กได้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มจะด้วยการทำงานร่วมกันหรือไม่ได้ทำงานร่วมกันโดยตรงก็ตาม ย่อมเป็นการหล่อหลอมความคิดร่วมกัน รู้จักเคารพนับถือกัน รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวให้กัน รู้จักเสียสละให้กัน พฤติกรรมที่มีคุณค่าเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการประพฤติปฏิบัติให้ต่อเนื่องหรือเป็นความเคยชิน การอยู่ร่วมกันนี้ต้องเริ่มต้นด้วยระเบียบแบบแผน เสรีภาพนั้นไม่ใช่สักแต่ว่าทำอะไรก็ได้ แต่เสรีภาพต้องไม่รบกวนหรือเบียดเบียนผู้อื่น ห้องเรียนที่ได้รับการแนะนำและเอาใจใส่เป็นอย่างดีในการอยู่ร่วมกัน แต่ไม่ใช้การขู่บังคับกัน จึงจะเป็นห้องเรียนที่พัฒนาพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การเรียนแบบร่วมมือจะเน้นการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เด็กจะเกิดทักษะทางสังคมเช่น การยิ้ม การให้กำลังใจ การเสียสละ มารยาทและกติกาสังคม เพื่อให้เด็กอยู่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (Discovery learning)

การเรียนรู้สิ่งใดก็ตามที่ผู้เรียนได้เพียงแค่จินตนาการ โดยไม่ได้สัมผัสยากที่ผู้เรียนจะเข้าใจหรือเรียนรู้ได้ ถ้าหากต้องการให้มีการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ข้อความรู้อย่างแท้จริงแล้วต้องให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง ซึ่งเรียกว่าการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (Discovery learning) การสอนเพื่อให้เกิดการค้นพบนี้ ครูต้องมีความรู้เต็มที่ รู้วิธีสอน พัฒนาตามวัยของผู้เรียน ต้องรู้ว่าผู้เรียนรู้อะไรมาก่อน ผลที่ตามมาคือ การสอนเพื่อค้นพบตามหลักการจิตปัญญา เน้นที่ครูไม่ใช่ผู้ให้ แต่เป็นผู้ทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ต่อเนื่องที่บังเกิดความรู้ด้วยการป้อนข้อมูลกลับของครู โดยใช้หลักการค้นคว้า 3 ประการ คือ

1. การค้นพบคำตอบ จากกิจกรรมที่ครูกำหนด ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้จากสิ่งที่ครูให้ค้นพบเพื่อหาคำตอบ โดยผู้เรียนต้องค้นหาคำตอบด้วยตนเอง

2. สร้างมโนทัศน์ขึ้นเอง โดยอาศัยข้อมูลที่ได้รับจากครูประกอบการค้นคว้าศึกษาของผู้เรียน ทำให้สามารถสรุปมโนทัศน์ที่ชัดเจนได้

3. ให้ประยุกต์มโนทัศน์ ครูจะเสนอแนวทางหรือปัญหาใหม่ให้ผู้เรียนแก้ โดยใช้ประสบการณ์ที่เคยมีมาก่อนในการคิด การได้คิดซึมซับที่ละเอียดจะทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการยืดขยายความรู้ที่มีอยู่ให้กว้างขึ้น

ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ (Progress)

ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้ของผู้เรียนที่เพิ่มเป็นระยะๆ ระหว่างกระบวนการเรียนการสอน จากลำดับที่ง่ายที่สุดไปถึงลำดับที่ยากที่สุด

องค์ประกอบที่ 3 การประเมินภาพการสอน

การประเมิน (Assessment) มีความสำคัญสำหรับการสอนแบบจิตปัญญา เพราะการประเมินภาพจะช่วยอนุมาณระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นว่าผู้เรียนสามารถสร้างมโนทัศน์ ตามจุดประสงค์การสอนได้หรือไม่ หากไม่ครูต้องแก้ปัญหาให้ทันในช่วงเวลาที่กำหนดสอน การสอนแต่ละช่วงเวลามีความหมายมากสำหรับการสอนแบบจิตปัญญา ครูต้องมีจุดประสงค์ทุกเวลาทุกหน่วยการสอน

การประเมินภาพการสอนแบบจิตปัญญามี 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินการสอนในขณะที่ดำเนินการสอน ครูต้องประเมินอยู่เสมอว่า กิจกรรมที่ครูจัดนั้นกระตุ้นผู้เรียนให้ปฏิบัติการคิดหรือไม่ ผู้เรียนสนใจเพียงใด การสอนแบบจิตปัญญา มีการประเมินการสอน 2 แบบ คือ ประเมินระหว่างสอน กับอีกแบบหนึ่งคือ ประเมินกิจกรรมการสอนว่า มีลักษณะของจิตปัญญา กล่าวคือผู้เรียนเกิด A B C D P (เป็นคำย่อของลักษณะกิจกรรมแบบจิตปัญญา) ตามแผนการสอนหรือไม่ เพราะอะไร

2. การประเมินการเรียนรู้ ก่อนจบการสอนแต่ละหน่วยการสอน ครูต้องร่วมกับผู้เรียนในการสรุปข้อความรู้ที่ได้เรียนว่าเขาได้เรียนรู้อะไร อย่างไร วิธีอาจเป็นแบบทดสอบคำถามร่วมสรุป หรือ กิจกรรมอื่นๆ ที่ครูเห็นเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 4 หน่วยเวลาทำกับการสอน

หน่วยเวลาในการสอนแบบจิตปัญญา เป็นตัวกำหนดเป้าหมายการสอน ปริมาณเนื้อหาและความซับซ้อนของกิจกรรม การดำเนินการสอนตามแผนให้จบในเวลาที่กำหนดได้นั้น มีประโยชน์กับการสอนอย่างน้อย 3 ประการ

1. คุ่มชั้นเรียน หมายถึง การที่ครูสามารถจะทำให้ผู้เรียน มีความสนใจงานที่ครูกำลังให้เรียนด้วยกิจกรรม

2. รักษาสมดุลระหว่างกิจกรรมกับเนื้อหาสาระวิชาที่ต้องเรียน การทำกับเวลาให้เป็นให้เหมาะสมกับความสนใจและลักษณะงานที่มอบหมาย ซึ่งในเด็กเล็กระยะเวลาแต่ละกิจกรรมควรสั้นประมาณ 5 – 10 นาที

3. ฝึกวินัยการตรงต่อเวลา ครูต้องดำเนินกิจกรรมการสอนและสื่อ ในการจูงใจให้ผู้เรียนดำเนินการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การสอนที่ครูต้องการ และจบตามเวลาที่ครูกำหนด

2.5 กระบวนการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา

การจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาเป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติและเกิดความคิดโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานประกอบกับการทำงานร่วมมือกันเป็นกลุ่ม ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการสอนครูต้องใส่ใจต่อการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน เพื่อปรับกลยุทธ์การสอนของครูที่จะทำให้การจัดกิจกรรมบรรลุจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ผู้เรียนสนุกและเรียนรู้ในเรื่องที่ครูสอนอย่างประทับใจ ประกอบด้วยกระบวนการ 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน

การศึกษาศภาพความต้องการของผู้เรียน เป็นงานขั้นต้นที่มีความสำคัญสำหรับการสอนแบบจิตปัญญา ครูจะต้องทราบว่าครูจะสอนชั้นไหน วิชาอะไร ลักษณะของผู้เรียนเป็นอย่างไร อ่อน เก่ง ชน ด้อย หรือมีปัญหาที่ต้องให้ความสนใจพิเศษ ทั้งนี้เพื่อให้การออกแบบกิจกรรมเป็นไปอย่างสอดคล้องกับผู้เรียน นอกจากนี้ ครูต้องรู้สภาพท้องถิ่นของผู้เรียนเพื่อประมวลประสบการณ์เข้ามาออกแบบกิจกรรม จากข้อมูลที่ได้ ครูสามารถบูรณาการกิจกรรมการสอนที่ชัดเจนเหมาะสมกับผู้เรียน

ขั้นที่ 2 กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน

การสอนให้เกิดมโนทัศน์เป็นการสร้างความสามารถทางปัญญาให้แก่ผู้เรียนฝึกผู้เรียนให้รู้จักประมวล การประมวลข้อมูลความจริงที่ได้รับจากประสบการณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัด ซึ่งหลักการสอนสร้างมโนทัศน์ที่สำคัญนั้น ครูต้องให้ผู้เรียนคิดสะท้อนความคิดหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องแล้วพัฒนาเป็นมโนทัศน์

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์การสอน

จุดประสงค์การสอนระดับอนุบาลแตกต่างจากการสอนในระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาตรงที่การจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มุ่งส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง ให้เด็กพัฒนาจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและส่วนรวม รวมทั้งมีประสบการณ์ตรง ซึ่งเป้าหมายการศึกษานี้ผนวกกับแนวคิดทางจิตวิทยาพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก จุดประสงค์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมี 3 ด้าน คือ

1. การส่งเสริมพัฒนาการตามวัยในการสอนแบบจิตปัญญา
2. การส่งเสริมพัฒนาการจิตนิยมที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตสำนึกที่ดี การมีสุนทรีย์ต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และตนเอง
3. การส่งเสริมพุทธิปัญญา ซึ่งหมายถึง การพัฒนาความรู้ ทักษะขั้นพื้นฐาน 5 ด้าน คือ ลักษณะนิสัย สังคม ภาษา วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

ขั้นที่ 4 ออกแบบกิจกรรมการสอน

เป็นขั้นของการพัฒนางานกิจกรรมการสอนที่มุ่งคุณสมบัติสำคัญของกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา 5 ประการ คือ

A (Active Learning) การปฏิบัติการคิดในการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

B (Behaving well) การแสดงออกระหว่างเรียน ทั้งเพื่อการแสดงผลงานและการมีส่วนร่วมกับกลุ่ม

C (Cooperative learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือที่เกิดจากการเรียนในกลุ่มย่อยที่กำหนดในกิจกรรม

D (Discovery learning) การเรียนรู้จากการค้นพบจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

P (Progress) การก้าวหน้าในการเรียน ซึ่งสังเกตได้โดยครูและผู้เรียนเอง

ขั้นที่ 5 ดำเนินการสอน

การสอนแบบจิตปัญญา มีขั้นตอนการสอนประกอบด้วยงานหลัก 5 ขั้นที่ครูต้องดำเนินการดังนี้

1. เตรียมความพร้อมก่อนสอนทุกครั้ง ครูต้องเตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้วยกิจกรรมที่ครูเลือกสรรเพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่เรียน ใช้เวลาประมาณ 3-5 นาที เพื่อให้ผู้เรียนสงบจิตใจและพร้อมที่จะเรียน

2. บอกจุดประสงค์การสอน ใช้เวลา 1 นาที เพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าเรียนอะไรบ้าง จะได้คิด ติดตาม และสรุปผลได้ถูกเมื่อสิ้นสุดการเรียน

3. หาจุดสนใจ การสอนแบบจิตปัญญาบางครั้งเราไม่สามารถดำเนินการสอนได้เลยขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้เรียน ความต้องการ ประสบการณ์

4. ดำเนินกิจกรรมการสอนตามแผน ขณะดำเนินกิจกรรมครูต้องประเมินตนเองตลอดเวลาว่า กิจกรรมนั้นกระตุ้นให้คิดหรือไม่ ผู้เรียนได้แสดงออกหรือไม่ เรียนรู้แบบร่วมมือหรือไม่ รู้อะไรเพิ่มขึ้นด้วยการประเมินการสอนตลอดระยะเวลาการสอน

5. สรุปบทเรียน จุดประสงค์หลัก คือ มุ่งประเมินสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ มีหลายวิธีทั้งที่เป็นการร่วมกันสรุป และการทดสอบ

ขั้นที่ 6 ประเมินภาพการสอน

การประเมินภาพการสอน เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด การประเมินภาพนี้ต้องทำทุกระยะของกระบวนการสอนเพื่อดูความก้าวหน้าของผู้เรียน การปฏิบัติของครูและประสิทธิภาพของหลักสูตร

2.6 บทบาทของครูผู้สอนแบบจิตปัญญา

คุณสมบัติผู้สอนแบบจิตปัญญา

การสอนแบบจิตปัญญาเป็นการจุดชนวนของการเรียนรู้อย่างมีความสุขและประทับใจ ครูที่ใช้การสอนแบบจิตปัญญาต้องมีความตระหนักถึงเป้าหมายการสอน บทบาทของครู และผู้เรียนตลอดเวลาว่าต้องการให้ผู้เรียนรู้อะไร รู้อย่างไรจึงสนุกและพบความรู้ได้ภายในเวลาที่กำหนด ครูที่สอนแบบจิตปัญญาต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการตามวัย ครูต้องรู้พัฒนาการของเด็ก วุฒิภาวะของเด็ก ซึ่งการรู้ภูมิหลังจะช่วยให้ครูรู้ขอบเขตความลึกของเนื้อหา การเชื่อมต่อนี้เนื้อหากับประสบการณ์เดิมที่จะนำมาสอนเพื่อพัฒนาพุทธิปัญญา ทักษะ และเจตคติของผู้เรียนได้ถูกต้องกับความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. มีความเชื่อในปรัชญาการศึกษาพัฒนานิยม การสอนแบบจิตปัญญามีความเชื่อว่าการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไม่ใช่การให้เด็กเรียนอย่างอิสระเสรี แต่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ การลงมือปฏิบัติที่เป็นสุขและเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันมากครูต้องจัดประสบการณ์ที่จูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนรู้ ประทับใจสามารถนำความรู้ไปใช้ทำงานได้ อีกทั้งยังใส่ใจต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วย

3. มีความคิดสร้างสรรค์และสนุกที่จะสร้างกิจกรรมการสอนให้ผู้เรียนรู้อย่างฉลาดทั้งปัญญาและอารมณ์ พร้อมเสมอที่จะพัฒนาการเรียนการสอนของตนให้ผู้สอนที่มีประสิทธิภาพพร้อมยอมรับตำหนิและแก้ไขทันที

4. มีความอดทนและไม่ห่อหุ้มต่อการปรับกิจกรรมให้จูงใจผู้เรียนให้ไปสู่จุดประสงค์ของการสอนให้ได้

การจัดชั้นเรียน

การจัดชั้นเรียนของการสอนแบบจิตปัญญา ไม่เคร่งครัดกับรูปแบบการจัดที่นั่งเรียน ผู้เรียนสามารถนั่งเรียนได้ตามปกติ แต่ที่นั่งต้องเคลื่อนที่ได้คล่องตัวสำหรับการจัดกลุ่มหรือจัดกิจกรรมต่างๆ ห้องเรียนต้องมีพื้นที่กว้างพอสำหรับทำกิจกรรม ในห้องเรียนต้องมีอุปกรณ์ที่ช่วยให้ครูสามารถนำผลงานผู้เรียนแสดงได้อย่างน้อยต้องมีป้ายนิเทศหรือมีพื้นที่ผนังห้องปะติดผลงานของผู้เรียนได้

หลักการสอน

โครงสร้างกิจกรรมการสอนของการสอนแบบจิตปัญญา เหมือนวิธีการสอนทั่วไป แต่จุดสำคัญอยู่ที่การจูงใจให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ ได้คิด ได้แสดงออก เรียนรู้แบบร่วมมือ และเห็นความก้าวหน้าของการเรียน ในการดำเนินการสอนแต่ละครั้ง ครูต้องให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนดและผ่อนคลาย โดยใช้หลักการสอนที่สำคัญ คือ

1. ครูต้องบอกจุดประสงค์การเรียนรู้และวิธีสอนทุกครั้งที่สอน
2. ครูต้องสังเกตผู้เรียนและประเมินสภาพการเรียนรู้การสอน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากบรรยากาศการเรียนรู้การสอน เช่นผู้เรียนเบื่อหน่าย ขาดความสนใจ หรือแสดงพฤติกรรมบกพร่องขั้นเรียน พร้อมใช้กิจกรรมรองหรือกิจกรรมเสริม เพื่อให้กิจกรรมการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจติดตามทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องด้วยความสุขและเรียนรู้
3. ครูต้องให้ผู้เรียนเสนอผลงานกลุ่มหน้าชั้นเรียนถ้าทำงานกลุ่ม โดยครูจะต้องวิเคราะห์ผลงานและป้อนข้อมูลกลับให้ผู้เรียนเห็นข้อถูกข้อผิดและความรู้เพิ่มเติมโดยบรรยากาศการเรียนรู้ต้องมีความเป็นกันเอง มีความเป็นวิชาการที่ผ่อนคลาย หลีกเลียงการพูดหรือการกระทำที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความขัดข้องใจหรืออาย ครูต้องตระหนักในความแตกต่างของผู้เรียน ความเป็นคน ความมีศักดิ์ศรี พร้อมแสดงการยอมรับ ให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาให้ผู้เรียน พร้อมช่วยเหลือให้เกิดการเรียนรู้ทันทีที่ผู้เรียนต้องการคำแนะนำจากครู ครูต้องช่วยชี้แนะและเสริมข้อความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนค้นและรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด
4. ครูต้องจูงใจให้ผู้เรียนสนใจในสาระวิชา และกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ต้องทำให้ผู้เรียนเห็นว่า ครูใส่ใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนเสมอ พร้อมชี้แนะสิ่งที่นำไปสู่การเรียนรู้ตามจุดประสงค์
5. ครูต้องใกล้ชิดกับผู้เรียน ติดตามการเรียนรู้ของผู้เรียน เข้าร่วมในการทำงานกลุ่มกับผู้เรียนด้วยการแจกอุปกรณ์ด้วยตนเอง ทำเป็นส่วนร่วมของกลุ่ม
6. ครูต้องเริ่มการสอนตรงเวลาและจบตรงเวลาที่ครูกำหนด ครูที่สอนแบบจิตปัญญาต้องสามารถดำเนินกิจกรรมการสอนได้ครบตามหน่วยเวลาที่กำหนดในแผนการสอน

เป้าหมายการสอน

การสอนแบบจิตปัญญา มุ่งให้ครูผู้สอนผู้เรียนให้คนพบความรู้ตามโน้ตทัศน์ที่ครูจัดเป็นหน่วยการสอน โดยใช้หลักทฤษฎีการเรียนรู้ของพียาเจต์ และการเรียนรู้ด้วยการค้นพบของบรูเนอร์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โน้ตทัศน์ จากกิจกรรมการสอนด้วยการลงมือปฏิบัติและการคิดด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ด้วยกิจกรรมการสอนที่สานประสบการณ์ที่เคยมี ประกอบกับการได้ความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นด้วยการเพิ่มพูนปัญญา สร้างเจตคติที่ดีและมีทักษะการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ผลของการสอนต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความต้องการเรียนจากกิจกรรมลงมือปฏิบัติและคิด ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจภายในมากกว่าการจูงใจภายนอกด้วยสิ่งของและรางวัล

สรุปได้ว่า การสอนแบบจิตปัญญาเป็นการสอนที่มุ่งเน้นพัฒนาการเรียนรู้ทางด้านปัญญา การค้นพบด้วยตนเอง ที่ส่งเสริมความองอาจทางด้านพุทธิปัญญา โดยคำนึงถึงจิตใจและความแตกต่างของผู้เรียน จากกิจกรรมการสอนที่ได้ลงมือกระทำทางด้านความคิด ผู้เรียนมีการแสดงออก เรียนรู้แบบร่วมมือ ค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเอง และเห็นความก้าวหน้าของตนเอง โดยการประเมินเป็นระยะทั้งกิจกรรมการสอนและผลจากการสอนสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในการเรียนและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบจิตปัญญา

พิทักษ์ชาติ สุวรรณไตรย์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมนอกชั้นเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถ ด้านมิติสัมพันธ์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยนำการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการเรียนรู้แบบจิตปัญญามาใช้ในกิจกรรมนอกชั้นเรียน พบว่า เด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ ด้านการจำแนกความเหมือนความแตกต่างของวัตถุและการบอกตำแหน่งของวัตถุที่สัมพันธ์กับตำแหน่งของตนเอง มีความแตกต่างกัน ส่วนด้านการบอกความสัมพันธ์ของวัตถุและทิศทางการบอกลักษณะร่วมของวัตถุ การสังเกต และการค้นหาวัตถุอย่างมีทิศทางไม่แตกต่างกัน

เยาวนารถ เลหาบรรจง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา มาใช้ในกิจกรรมวงกลมเพื่อพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงขึ้น หลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาโดยด้านการเห็นคุณค่าของตนเอง ด้านเห็นคุณค่าของผู้อื่น และมีความเชื่อมั่นในตนเองอยู่ในระดับดีมาก ส่วนด้านจิตใจอยู่ในระดับดี

เสาวนีย์ จันทรที (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามรูปแบบจิตปัญญาที่มีต่อการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามรูปแบบจิตปัญญาหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับดีมาก และมีการรับรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสูงขึ้นกว่าการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามรูปแบบจิตปัญญาหลังการทดลองมีการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการอนุรักษ์ต้นไม้และอนุรักษ์น้ำสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่มีการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสอนแบบจิตปัญญามุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางปัญญาจากการลงมือกระทำและคิดด้วยตนเอง จากมโนทัศน์ที่ครูกำหนดในหน่วยการสอน เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนจากสิ่งใหม่ๆ และมีความสุขในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นแต่การแสดงพฤติกรรมทางสังคมในระยะแรกอาจมีปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น เพราะเด็กวัยนี้จะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ยังไม่รู้จักควบคุมอารมณ์และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น แต่เมื่อเด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับวัยเดียวกันหรือผู้อื่นมากขึ้น อีกทั้งได้รับการปลูกฝังพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคม เด็กย่อมสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและเรียนรู้บทบาทตนเองในสังคมได้ดียิ่งขึ้น (สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 21) การส่งเสริมให้

เด็กรู้และสนใจความรู้สึกของผู้อื่นเพื่อให้เด็กมีพฤติกรรม การช่วยเหลือ นับว่ามีความเหมาะสม เพราะช่วยให้เด็กเอาใจใส่ในความต้องการของผู้อื่น รับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นโดยครุฑมเซย ชวน ให้เด็กสนใจการกระทำที่แสดงถึงความมีน้ำใจหรือแนะนำให้เด็กแบ่งปัน ร่วมมือและให้ความ ช่วยเหลือผู้อื่น (ประมวญ ดิคคินสัน. 2527 : 107) ซึ่งการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำการ สอนแบบจิตปัญญาماجัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย 4 ด้าน คือ ความเอื้อเฟื้อ การช่วยเหลือ ความร่วมมือ การเอื้ออาทร ทั้งนี้เพราะการสอนแบบจิตปัญญา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยการมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาคำตอบ ได้ลงมือปฏิบัติจริง มี การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสดงให้เห็นในสิ่งที่ตนเองเรียนรู้เพิ่มขึ้น เน้นการจัดกิจกรรม การเรียนแบบร่วมมือเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะทางสังคม โดยมีปฏิสัมพันธ์กับ เพื่อนในกลุ่ม ได้เรียนรู้บริบทของสังคม การทำงานเป็นกลุ่มทำให้ผู้เรียนได้พูดคุยสนทนา ได้มี ส่วนร่วมอภิปรายและได้สังเกตพบทวนแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างแท้จริง (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543 : 57) จึงสรุปได้ว่า การสอนแบบจิตปัญญาสามารถส่งเสริมพฤติกรรมชอบสังคมให้เกิดขึ้น ได้ตามเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำการสอนแบบจิตปัญญาماجัดกิจกรรมในวงกลม เพื่อ ศึกษาระดับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนชาย - หญิง อายุ 5 - 6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม เขตพระนคร สังกัดกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

เด็กปฐมวัยชายหญิง อายุ 5 - 6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มหลายขั้นตอน ด้วยการสุ่มเด็กมา 1 ห้องเรียนจาก 3 ห้องเรียน แล้วใช้แบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคม เพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากเด็กปฐมวัยที่มีคะแนน 15 อันดับสุดท้าย มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่

1. แผนการสอนแบบจิตปัญญา
2. แบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคม

การสร้างแผนการสอนแบบจิตปัญญา

ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสารการสอนแบบจิตปัญญา และคู่มือการสอนแบบจิตปัญญา, การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้, วางแผนการสอนแบบจิตปัญญา
2. ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

3. ศึกษาแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ของสำนักการศึกษา
กรุงเทพมหานคร

3. กำหนดเนื้อหาการเรียนรู้สำหรับภาคเรียนที่ 2 จำนวน 8 เรื่อง โดยเน้น
ลักษณะของเรื่องที่ต้องใช้พฤติกรรมกลุ่มเป็นหลักโดยปรากฏตามหลักสูตรของโรงเรียนวัด
มกุฏกษัตริยาราม พ.ศ.2547 กรุงเทพมหานคร แต่ละเรื่องจำแนกดังนี้

1. ครอบครัวของเรา
 - สมาชิกในครอบครัว
 - หน้าที่พ่อ
 - หน้าที่แม่
2. การคมนาคม
 - การคมนาคมทางบก
 - การคมนาคมทางน้ำ
 - การคมนาคมทางอากาศ
3. การปฏิบัติตน
 - เครื่องหมายจราจร
 - การปฏิบัติการข้ามถนน
 - การใช้ทางม้าลายและทางข้าม
4. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน
 - การรักษาแม่น้ำลำคลอง
 - การทิ้งขยะให้ถูกที่
 - การปลูกต้นไม้
5. ประเภทของสัตว์
 - สัตว์บก
 - สัตว์น้ำ
 - สัตว์ปีก
6. ธรรมชาติรอบตัว
 - น้ำ
 - อากาศ
 - ดิน
7. ปรากฏการณ์ธรรมชาติ
 - กลางวัน – กลางคืน
 - รุ่งกีนน้ำ
 - เงา

8. ชุมชนของเรา

- วัด
- ศูนย์บริการสาธารณสุข
- ตลาด

4. การออกแบบกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

ในการสอนแบบจิตปัญญาประกอบด้วยกระบวนการ 6 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 ศึกษาสภาพความต้องการของผู้เรียน

4.2 กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน

4.3 กำหนดจุดประสงค์การสอน มี 3 ด้าน

- 1) ส่งเสริมพัฒนาการจิตนิยม
- 2) ส่งเสริมพัฒนาการตามวัย
- 3) ส่งเสริมพุทธิปัญญา

4.4 ลักษณะกิจกรรมการสอน กำหนดให้การเรียนแต่ละครั้งเด็กได้ปฏิบัติดังนี้

- 1) การปฏิบัติความคิดในการทำกิจกรรมระหว่างเรียน
- 2) การแสดงออกในระหว่างเรียน ทั้งนี้เพื่อการแสดงผลงานและการมี

ส่วนร่วมกับกลุ่ม

- 3) การเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่เกิดจากการเรียนในกลุ่มย่อยที่กำหนดใน

กิจกรรม

- 4) การเรียนรู้จากการค้นพบ จากการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

- 5) การก้าวหน้าในการเรียน ซึ่งสังเกตโดยครูและผู้เรียนเอง

4.5 การดำเนินการสอน

ในการจัดกิจกรรมการสอนประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นนำ เตรียมเด็กให้พร้อมเรียนโดยใช้กิจกรรมต่างๆ เพื่อนำเข้าสู่

บทเรียน ครูบอกจุดประสงค์การเรียน

ขั้นกิจกรรม ครูดำเนินกิจกรรมการสอนโดยใช้กระบวนการจัดกิจกรรมที่เน้นการกระทำด้วยความคิด การแสดงออก เรียนรู้แบบร่วมมือ เรียนรู้ด้วยการค้นพบ และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ซึ่งในการเรียนแต่ละเรื่อง เด็กต้องมีกิจกรรมกลุ่ม การนำเสนอผลงาน การประเมินการเรียนรู้ร่วมกับครู โดยครูเป็นผู้ประเมินหรือตั้งคำถามให้เด็กประเมินตนเองและเพื่อน

ขั้นสรุป เด็กและครูร่วมกันสรุปมโนทัศน์เรื่องที่เรียนด้วยกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ตอบคำถาม สาริต หรือผลงานตามลักษณะเนื้อหา

4.6 ประเมินภาพการสอน ใน 3 ด้าน คือ

- 1) ประเมินระหว่างสอน

2) ประเมินการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนจบบทเรียน

3) ประเมินกิจกรรมการสอนว่าสามารถทำให้เกิดลักษณะกิจกรรมสอนแบบจิตปัญญาหรือไม่

วิธีการหาคุณภาพของแผนการสอนแบบจิตปัญญา

1. นำแผนการสอนแบบจิตปัญญา ปรีक्षा รศ.ดร.กุลยา ตันติผลาชีวะ สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้พัฒนารูปแบบการสอนก่อนนำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณาเพื่อหาความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา จุดประสงค์ กิจกรรม สื่อการสอนและการประเมินผล จำนวน 3 ท่าน คือ

1.1 อาจารย์พิทักษ์ชาติ สุวรรณไตรย์ อาจารย์สอนระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านพังคองจังหวัดมุกดาหาร

1.2 อาจารย์เยาวนารถ เลหาบรรจง อาจารย์สอนระดับปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลกระบี่ จังหวัดกระบี่

1.3 อาจารย์เสาวนีย์ จันท์ที อาจารย์สอนระดับปฐมวัย โรงเรียนวัดวังหมัน จังหวัดชัยนาท

2. นำแผนการสอนแบบจิตปัญญาที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ โดยใช้เกณฑ์ความเห็นตรงกัน 2 ใน 3 ท่าน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้แก้ไขปรับปรุงแผนการสอนแบบจิตปัญญา ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ดังนี้

2.1 ปรับสื่อรูปภาพให้มีขนาดใหญ่ ให้เด็กได้มองเห็นชัดเจน

2.2 ปรับแผนการสอนจากแผนการสอน 24 เรื่อง ให้ปรับมีโน้ตสนธิเรื่อง

- การคมนาคมทางอากาศเป็นการเดินทางในระยะใกล้ๆก็ได้แต่ต้องการความรวดเร็ว

- การทิ้งขยะให้ถูกที่ คือ การนำสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วทิ้งในถังขยะให้ถูกที่แบ่งเป็น 3 สี คือ สีเขียว (ขยะเปียก) สีเหลือง (ขยะแห้ง) สีแดง (ขยะอันตราย)

3. นำแผนการสอนแบบจิตปัญญาไปทดลองใช้ (Try Out) กับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุ 5 - 6 ปี ที่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน เพื่อศึกษาความเหมาะสมและความชัดเจนของขั้นตอนการจัดกิจกรรมในสภาพจริง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแผนการสอนแบบจิตปัญญาไปทดลองใช้กับเด็กอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม ที่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน เป็นเวลา 1 สัปดาห์ พบว่าเด็กสามารถทำกิจกรรมได้ตามขั้นตอนได้ เวลาที่ใช้มีความเหมาะสม แต่สื่อและอุปกรณ์ต้องปรับให้มีคำอ่านได้ภาพในเรื่องสมาชิกในครอบครัวและการเข้ากลุ่มเด็กยังสับสนครูต้องกำหนดให้ชัดเจน แล้วนำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ต่อการนำไปทดลองใช้จริง

4. จัดทำเป็นแผนการสอนแบบจิตปัญญาเพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคม

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยด้านการสังเกตพฤติกรรมการบันทึกพฤติกรรม

2. ศึกษาแบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมของ วราลี โกศัย (2540); วีรพงศ์ บุญประจักษ์ (2545); ปัทมา ศุภกานี (2545); และเยาวนารถ เลหาบรรจง (2545) และได้ศึกษาจากการสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 2 อายุ 5 - 6 ปี ที่โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม แล้วนำมาสร้างแบบสังเกตให้ครอบคลุมพฤติกรรมชอบสังคม ได้แก่

2.1 ความเอื้อเฟื้อ สังเกตรายการต่อไปนี้

- ให้เพื่อนมีส่วนร่วมเล่นของเล่น
- ชักชวนเพื่อนร่วมกิจกรรม
- ยินดีแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน

2.2 การช่วยเหลือ สังเกตรายการต่อไปนี้

- ช่วยเหลือเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ
- ให้คำแนะนำเมื่อเพื่อนต้องการ
- ช่วยครูหรือเพื่อนเก็บอุปกรณ์เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรม

2.3 ความร่วมมือ สังเกตรายการต่อไปนี้

- ทำตามข้อตกลง
- ทำงานสำเร็จด้วยความเต็มใจ
- ยอมรับฟังและพร้อมทำกิจกรรมด้วยกัน

2.4 การเอื้ออาทร สังเกตรายการต่อไปนี้

- ให้โอกาสเพื่อนที่ควรช่วยเหลือ
- ให้ความช่วยเหลือเพื่อนด้วยความห่วงใย
- มีความเข้าใจดีต่อกัน

3. กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบมาตรการให้คะแนน (Rubric score) ดังนี้

2	คะแนน	หมายถึง	เด็กแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงพฤติกรรมชอบสังคมที่เหมาะสมที่สุด
1	คะแนน	หมายถึง	เด็กแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงพฤติกรรมชอบสังคมบ้างแต่ยังไม่เหมาะสม
0	คะแนน	หมายถึง	เด็กไม่แสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงพฤติกรรมชอบสังคม

วิธีการหาคุณภาพของแบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคม

1. นำแบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเหมาะสมของแบบสังเกต จำนวน 3 ท่าน คือ

1.1 อาจารย์จิตรา ชนะกุล หัวหน้าภาควิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์ ฉะเชิงเทรา

1.2 นางปิยะธิดา เกษสุวรรณ ศึกษานิเทศก์ 7 ฝ่ายการอนุบาลศึกษา สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร

1.3 อาจารย์สุรฤทธิ ชมภูผล ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอน กรุงเทพมหานคร

2. นำแบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญข้อ 1. มาปรับปรุงแก้ไขตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีความเห็นตรงกันอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านการช่วยเหลือ ข้อ 5 ให้คำแนะนำเมื่อเพื่อนต้องการปรับพฤติกรรมดังนี้

- เด็กให้คำแนะนำเพื่อนอย่างเต็มใจทั้งที่เพื่อนขอร้องและไม่ขอร้อง
- เด็กให้คำแนะนำเพื่อนอย่างไม่เต็มใจหรือเพื่อนขอร้องเท่านั้น

2.2 ด้านการเอื้ออาทร ข้อ 11 ให้ความช่วยเหลือเพื่อนด้วยความห่วงใย ปรับพฤติกรรมดังนี้

- ให้ความช่วยเหลือเพื่อนด้วยความห่วงใยโดยการพูดหรือเมื่อครูขอร้อง

2.3 ด้านการเอื้ออาทร ข้อ 12 มีความเข้าใจดีต่อกัน ปรับพฤติกรรมดังนี้

- เด็กแสดงความมีน้ำใจต่อเพื่อนเมื่อเกิดปัญหาโดยการยิ้มหรือพูดชมเชย
- เด็กแสดงความมีน้ำใจต่อเพื่อนเมื่อถูกขอร้อง

3. หาความเที่ยงตรงของแบบสังเกต โดยนำแบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ลงความเห็นและให้คะแนนแบบประเมิน แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสม (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2526 : 89) ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ $IOC = 0.86 - 1.00$

4. หาความเชื่อมั่นของผู้สังเกตโดยนำแบบสังเกต

หลังจากการตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสังเกตไปทดลองใช้ (Try Out) กับเด็กอนุบาลปีที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ที่โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม โดยใช้ผู้สังเกต 2 คน คือ ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย ร่วมกันสังเกตแล้วนำคะแนนมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต 2 คน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต RAI (Burry - Stock. 1996 : 256) โดยใช้เกณฑ์การตัดสินใจตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นของผู้ประเมิน $RAI = 0.79$

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัย One-Group Pretest-Posttest Design (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538 : 249) ตามตารางดังนี้ ตาราง 1 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
ทดลอง	T ₁	X	T ₂

เมื่อ T₁ แทน การประเมินก่อนทำการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา
X แทน การดำเนินการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา
T₂ แทน การประเมินหลังทำการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

ขั้นตอนในการศึกษาค้นคว้า

1. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย (Pretest) ก่อนการทดลอง
2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา
3. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย (Posttest) หลังเสร็จสิ้นการทดลอง

การดำเนินการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. สร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มตัวอย่างในสัปดาห์แรกของการทดลองเป็นเวลา 3 วัน วันละ 20 - 30 นาที โดยจัดกิจกรรมตามความเหมาะสม
 - จัดกิจกรรมแนะนำตนเอง
 - จัดกิจกรรมการเล่านิทาน
 - จัดกิจกรรมการเล่นเกม
2. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองในวันที่ 4 และ 5 ของสัปดาห์แรกทำการทดลอง ในช่วงกิจกรรมเสรี

3. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ใช้เวลาการทดลอง 8 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน ในวันอังคาร พุธ พฤหัสบดี วันละ 20 - 30 นาที ในช่วงกิจกรรมวงกลม เวลา 10.00 – 10.30 น. ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนในการทำกิจกรรมตามวันและเวลา ดังนี้

ตาราง 2 กำหนดการสอนในการทดลอง

สัปดาห์ที่	เรื่อง	วัน	จุดประสงค์.	ลักษณะกิจกรรม
1	ครอบครัวของเรา - สมาชิกในครอบครัว - หน้าที่พ่อ - หน้าที่แม่	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	- การช่วยเหลือ - การช่วยเหลือ - การเอื้ออาทร	- ช่วยกันแยกภาพญาติฝ่ายพ่อ ฝ่ายแม่ - การแสดงบทบาทสมมติ การช่วยเหลือพ่อ - เลือกภาพงานของแม่ แล้ววาดรูปแม่ทำงานร่วมกัน
2	การคมนาคม - การคมนาคมทางบก - การคมนาคมทางน้ำ - การคมนาคมทางอากาศ	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	- ความเอื้อเฟื้อ - ความร่วมมือ - ความเอื้อเฟื้อ	- สร้างเมืองจำลอง - แยกภาพการคมนาคมทางน้ำ - แยกภาพการคมนาคมทางอากาศ
3	การปฏิบัติตน - เครื่องหมายจราจร - การปฏิบัติตนในการข้ามถนน - การใช้ทางม้าลายและทางข้าม	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	- ความเอื้อเฟื้อ - การเอื้ออาทร - การเอื้ออาทร	- การแสดงบทบาทสมมติ - การเล่นบทบาทสมมติการปฏิบัติตนในการข้ามถนน - ทักษะศึกษาบริเวณทางข้าม

ตาราง 2 (ต่อ)

สัปดาห์ที่	เรื่อง	วัน	จุดประสงค์.	ลักษณะกิจกรรม
4.	การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในชุมชน - การรักษาแม่น้ำ ลำคลอง - การทิ้งขยะ ให้ถูกที่ - การปลูกต้นไม้	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	- ความเอื้อเฟื้อ - การช่วยเหลือ - การช่วยเหลือ	- ทักษะศึกษาและ การเปรียบเทียบน้ำ - การแยกขยะ - การปลูกต้นไม้
5	ประเภทของสัตว์ - สัตว์บก - สัตว์น้ำ - สัตว์ปีก	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	- การเอื้ออาทร - การช่วยเหลือ - ความร่วมมือ	- จัดสวนสัตว์บก - บัณฑิตน้ำและจัดสวนน้ำ - แยกภาพสัตว์ปีกโดยการ ตัดกระดาษ
6	ธรรมชาติรอบตัว - น้ำ - อากาศ - ดิน	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	- ความร่วมมือ - การเอื้ออาทร - ความร่วมมือ	- แยกส่วนประกอบของ อาหาร - เกมปล่อยลูกโป่ง - แยกดินตามลักษณะ
7	ปรากฏการณ์ธรรมชาติ - กลางวัน- กลางคืน - รุ่ง - เงาม	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	- การเอื้อเฟื้อ - ความเอื้อเฟื้อ - การช่วยเหลือ	- แยกภาพกลางวันกลางคืน - การทดลองเป่าฟองสบู่และ บัณฑิตน้ำตามสีรุ่ง - เกมเหยียบเงา
8	ชุมชนของเรา - วัด - ศูนย์บริการ สาธารณสุข - ตลาด	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	- ความร่วมมือ - การเอื้ออาทร - ความร่วมมือ	- ทักษะศึกษาวัดแล้ววาดภาพ ร่วมกัน - ทักษะศึกษาตามไปงาน - ทักษะศึกษาตลาดเทเวศร์ และเลือกซื้อ ผัก มา ประกอบอาหาร

4. เมื่อดำเนินการทดลองไปครบ 8 สัปดาห์ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมโดยใช้แบบสังเกตที่ใช้ในการประเมินก่อนการทดลอง ในช่วงกิจกรรมเสรี
5. นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐานของระดับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาจำแนกรายด้าน โดยนำข้อมูลไปหาคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาเพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาด้วยแบบสังเกต พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้ค่าแจกแจง t แบบ Dependent Samples

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ในการวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS FOR WINDOWS ในการวิเคราะห์ค่าสถิติดังนี้

1. หาคะแนนเฉลี่ย
2. หาคความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาเพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาด้วยแบบสังเกต พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้ค่าแจกแจง t แบบ Dependent Samples

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เครื่องมือ

1.1 หาคความเที่ยงตรงของแบบสังเกต โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2533 : 89) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 หาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต 2 คนตามวิธี RAI (Burry - Stock. 1996 : 256) จากสูตร

$$RAI = \frac{1 - \sum^K \sum^N |R_{1kn} - R_{2kn}|}{KN(I-1)}$$

เมื่อ	R_{1kn}, R_{2kn}	คือ	ผลการสังเกตของผู้สังเกตคนที่ 1 และคนที่ 2 ตามลำดับ
	N	คือ	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
	K	คือ	จำนวนพฤติกรรมย่อย
	I	คือ	จำนวนช่วงคะแนน (0, 1, 2)

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 หาคะแนนเฉลี่ย โดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 73)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	($\sum X$ แทน		ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2.2 หาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) โดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538 : 79)

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum^n X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวอย่างด้วยกำลังสอง

3. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐาน

3.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent Samples (บุญเชิด ภิญโญนันตพงษ์. 2526 : 99) จากสูตร

$$t = \frac{\bar{D}}{S_{\bar{D}}}, \quad df = n - 1$$

เมื่อ	$\bar{D}$	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนหลังทดลอง กับก่อนทดลอง
	$S_{\bar{D}}$	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างของคะแนน หลังทดลองกับก่อนทดลอง

4. การแปลผลระดับพฤติกรรมชอบสังคม

การแปลผลระดับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ กำหนดการแปลผลในภาพรวมและจำแนกรายด้าน ดังต่อไปนี้

ภาพรวมของพฤติกรรมชอบสังคม คะแนนเต็ม 24 คะแนน เกณฑ์การแปลผล ดังนี้

คะแนนระหว่าง 18.51 - 24.00 หมายความว่า มีพฤติกรรมชอบสังคม
ในระดับดีมาก

คะแนนระหว่าง 12.51 - 18.50 หมายความว่า มีพฤติกรรมชอบสังคมในระดับดี

คะแนนระหว่าง 06.51 - 12.50 หมายความว่า มีพฤติกรรมชอบสังคม
ในระดับพอใช้

คะแนนระหว่าง 00.50 - 06.50 หมายความว่า มีพฤติกรรมชอบสังคม
ในระดับต้องปรับปรุง

จำแนกรายด้านของพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย แต่ละด้านคะแนนเต็ม

6 คะแนน เกณฑ์การแปลผล ดังนี้

คะแนนระหว่าง 4.50 – 6.00 หมายความว่า มีพฤติกรรมชอบสังคมในระดับดีมาก

คะแนนระหว่าง 3.01 – 4.49 หมายความว่า มีพฤติกรรมชอบสังคมในระดับดี

คะแนนระหว่าง 1.50 – 3.00 หมายความว่า มีพฤติกรรมชอบสังคมในระดับพอใช้

คะแนนระหว่าง 0.00 – 1.49 หมายความว่า มีพฤติกรรมชอบสังคมในระดับ
ต้องปรับปรุง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการทดลองและการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S.D	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
K	แทน	คะแนนรายด้าน
$\bar{D}$	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนก่อนทดลองและหลังทดลอง
t	แทน	ค่าที่ใช้ในการพิจารณาค่าแจกแจง t
**	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณการเปรียบเทียบพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยด้วยการหาคะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่า t การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยเสนอตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ระดับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ระดับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา โดยใช้เกณฑ์การแปลผลระดับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย ปรากฏผลดังตาราง 3

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย
ภาพรวมและจำแนกรายด้าน

พฤติกรรมชอบสังคมของ เด็กปฐมวัย	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง		
	$\bar{X}$	S.D	ระดับ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
ความเอื้อเฟื้อ	2.33	.26	พอใช้	5.73	.09	ดีมาก
การช่วยเหลือ	2.66	.32	พอใช้	5.80	.11	ดีมาก
ความร่วมมือ	3.00	.30	พอใช้	5.73	.09	ดีมาก
การเอื้ออาทร	2.46	.27	พอใช้	5.76	.09	ดีมาก
รวม	10.45	1.15	พอใช้	23.02	.38	ดีมาก

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่าระดับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองอยู่ในระดับพอใช้ ในภาพรวม ($\bar{X} = 10.45$) และจำแนกรายด้าน แต่หลังการทดลองพบว่าพฤติกรรมชอบสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 23.02$) และจำแนกรายด้านอยู่ในระดับดีมากเช่นกัน

2. เปรียบเทียบพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

เปรียบเทียบพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา โดยนำคะแนนความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังการทดลองมาเปรียบเทียบโดยใช้ t - test Dependent ปรากฏผลดังตาราง 4

ตาราง 4 เปรียบเทียบพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการทดลอง

พฤติกรรมชอบสังคมของ เด็กปฐมวัย	$\bar{X}_{pre}$	$\bar{X}_{post}$	$\bar{D}$	$S_{\bar{D}}$	t
ความเอื้อเฟื้อ	2.33	5.73	3.40	.28	15.90**
การช่วยเหลือ	2.66	5.80	3.14	.38	10.78**
ความร่วมมือ	3.00	5.73	2.73	.32	11.01**
การเอื้ออาทร	2.46	5.76	3.30	.29	14.49**
รวม	10.45	23.02	12.57	1.27	52.18**

** p < .01

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งในภาพรวมและจำแนกรายด้าน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องผลของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย สรุปสาระสำคัญและการศึกษาได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแนวทางสำหรับครูปฐมวัยและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ได้มีการนำวิธีการสอนแบบใหม่มาใช้เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมซึ่งจะเป็นแนวทางให้มีการประยุกต์นวัตกรรมในการพัฒนาเด็กปฐมวัยในด้านต่างๆ ต่อไป

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญามีพฤติกรรมชอบสังคมก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง
เด็กปฐมวัยชายหญิง อายุ 5 - 6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มหลายขั้นตอน ด้วยการสุ่มเด็กมา 1 ห้องเรียนจาก 3 ห้องเรียน แล้วใช้แบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคม เพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากเด็กปฐมวัยที่มีคะแนน 15 อันดับสุดท้าย มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
 - 2.1 แผนการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา
 - 2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย ด้านความเอื้อเฟื้อ ด้านการช่วยเหลือ ด้านความร่วมมือและด้านการเอื้ออาทรมีค่าความเชื่อมั่นของผู้ประเมิน RAI = 0.79

3. ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

3.1 ขอความร่วมมือกับผู้บริหารโรงเรียน ครูสายชั้นอนุบาล พี่เลี้ยงเด็กและผู้ปกครองในการทำวิจัย

3.2 สร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ก่อนทำการทดลอง

3.3 ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการประเมินพฤติกรรมชอบสังคมในช่วงกิจกรรมเสรี โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย

3.4 ดำเนินการทดลองด้วยการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาะระหว่างวันที่ 6 ธันวาคม 2548 - วันที่ 26 มกราคม 2549 ใช้เวลาทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ได้แก่ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี วันละ 30 นาที ในช่วงกิจกรรมในวงกลม เวลา 10.00 – 10.30 น. รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง

3.5 เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการประเมินพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาะในช่วงกิจกรรมเสรี โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นแบบสังเกตชุดเดียวกันกับที่ใช้ประเมินก่อนการทดลอง แล้วนำคะแนนที่ได้จากการประเมินไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

4.1 หาค่าสถิติพื้นฐานแสดงคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 เปรียบเทียบพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา โดยใช้ t - test แบบ Dependent

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการช่วยเหลือ ด้านการเอื้ออาทร ด้านความเอื้อเฟื้อ และด้านการร่วมมืออยู่ในระดับดีมาก

2. พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา สูงขึ้นกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาในภาพรวมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อจำแนกรายด้านพบว่ามีการพัฒนาในระดับดีมาก ทั้งนี้สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. ลักษณะการสอนแบบจิตปัญญาเป็นการเรียนรู้แบบคิดและปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้สนับสนุนให้คำปรึกษาและได้รับรู้ถึงผลงานของตนเอง โดยการนำเสนอต่อครูและเพื่อนในชั้นเรียน มีการตรวจสอบความถูกต้องของการทำกิจกรรม ทำให้เด็กสามารถเรียนรู้ความก้าวหน้าของตนเองอย่างสม่ำเสมอ วิธีการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองนี้ทำให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้จากการค้นด้วยตนเอง บริสซิโน (Brisceno.1988 : 93 - 94) กล่าวว่า ทำให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอดจากประสบการณ์ตรง อีกทั้งการเรียนรู้โดยเด็กได้ใช้ประสาทสัมผัส ทั้งการมอง การจับต้อง การฟัง การดมกลิ่น และการชิมรสสิ่งที่ได้ศึกษา เพื่อให้เด็กได้ค้นพบความสามารถของตนเอง เมื่อเด็กต้องการหาคำตอบ ครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เมื่อเด็กได้ค้นคว้า สำรวจ ค้นพบความรู้ เด็กจะรวบรวมความรู้ที่ได้นำเสนอต่อเพื่อนและครูเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างองค์ความรู้ให้กับเด็ก ซึ่งการสอนตามรูปแบบจิตปัญญาจะเน้นถึงการสอนแบบปฏิบัติการคิด และต้องให้เด็กแสดงออก มีการเรียนแบบร่วมมือ เมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นย่อมส่งผลให้เกิดพฤติกรรมชอบสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2536 : 80) ที่กล่าวว่า การที่ให้โอกาสเด็กเล่น และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับผู้อื่นโดยเฉพาะเด็กด้วยกัน เด็กจะเกิดการเรียนรู้ทักษะทางสังคม ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เด็กจะได้รับการถ่ายทอดมารยาทและกติกาสังคม เกิดความรับผิดชอบ ต่อสมาชิกคนอื่นในสังคม หลังจากการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาแล้ว พบว่า โดยลักษณะรูปแบบของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญานั้น ส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมชอบสังคม ดังนี้

1.1 การเรียนรู้จากการลงมือกระทำด้วยการปฏิบัติการคิดหาคำตอบ โดยผ่านประสบการณ์ตรง และเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือกระทำกิจกรรม ในการวิจัยครั้งนี้กิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้ไปสังเกตและลงมือกระทำจริง เช่น การเรียนรู้เรื่องการปลูกต้นไม้ซึ่งกำหนดเรียนในสัปดาห์ที่ 4 วันที่ 29 ธันวาคม 2548 โดยเด็กแต่ละกลุ่มจะได้ลงมือทดลองปลูกต้นไม้ร่วมกันโดยแต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกกิ่งพันธุ์ เมล็ด ต้นชำ แล้วช่วยกันนำดินมาปลูก มีส่วนผสมอื่นๆ เช่น กากมะพร้าว แกลบ ใบไม้แห้ง เมื่อเด็กทำกิจกรรมร่วมกันแล้วเด็กมีการแบ่งหน้าที่กันทำและแบ่งปันอุปกรณ์กันใช้ภายในกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ ดีวี่ (Dewey) ที่ว่าเด็กปฐมวัยจะเรียนรู้ได้ดีจากการลงมือกระทำ (Learning by doing) การให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติเอง จะทำให้เด็กค้นพบความรู้ใหม่ด้วยตนเอง อันก่อให้เกิดความเข้าใจและจดจำสิ่งที่เรียนได้ยาวนาน (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543 : 61) เช่นกันกับการเรียนเรื่อง การใช้ทางม้าลายและทางข้าม ใน

สัปดาห์ที่ 3 วันที่ 22 ธันวาคม 2548 ซึ่งเป็นการปฏิบัติจริงและเด็กได้พบเห็นสภาพจริง โดยให้เด็กไปทัศนศึกษาการใช้ทางม้าลายและทางข้ามบริเวณหน้าโรงเรียน เด็กได้พบเห็นรถจริงและป้ายสัญลักษณ์ทางข้ามว่าต้องข้ามถนนเมื่อมีสัญญาณคนข้ามเป็นสีเขียวและสังเกตการจราจรก่อนที่จะทดลองข้าม ครูเป็นผู้กระตุ้นเด็กโดยใช้คำถามในการค้นหาคำตอบ สอดคล้องกับการศึกษาของ ญัฐภรณ์ พงษ์สิงห์ (2539 : บทคัดย่อ) ที่ให้เด็กมีกิจกรรมเล่นบล็อกกลางแจ้งอย่างมีแบบแผน มีพฤติกรรมทางสังคมดีขึ้น เช่นกันกับ ศิริรัตน์ ชูชีพ (2544 : 37) โดยใช้กิจกรรมเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ ลักษณะการจัดกิจกรรมในการวิจัยทั้ง 2 เรื่องที่กล่าวให้ความสำคัญกับการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งเป็นทางที่ช่วยในการพัฒนาพฤติกรรมของเด็กให้ดีขึ้น และเป็นกระบวนการของการสร้างปะทะสังสรรค์ทางสังคม (Socialization)

1.2 กิจกรรมที่ผู้เรียนต้องแสดงออก ทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและกล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็นและมีอิสระในการคิด เมื่อเด็กได้คิดจะเรียนรู้ตามความสนใจเป็นการเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ลดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการลดลงในการแสดงออก จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า เด็กที่มีปัญหาในการเข้ากลุ่มและชอบก่อกวนเพื่อน ช่วงสัปดาห์แรกในการทดลองทุกคนจะไม่ยอมให้เด็กคนอื่นเข้ากลุ่มด้วย สัปดาห์ที่ 2 เด็กๆ ก็ยังไม่ยอมให้เข้ากลุ่มด้วย สัปดาห์ที่ 3 เด็กชายคนนี้ได้รับการยอมรับจากเพื่อนๆ และร่วมทำกิจกรรมด้วยความสนุกสนานจากพฤติกรรมชอบก่อกวนเพื่อนโดยการไม่ยอมให้คนอื่นทำกิจกรรมร่วมด้วยและแย่งเพื่อนทำกิจกรรมของเด็กเปลี่ยนมาเป็นการให้ความร่วมมือกับเพื่อนและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นเพราะการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาเน้นให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนโดยเน้นให้เด็ก คิดร่วมกัน รู้ร่วมกัน ค้นร่วมกัน และเป็นที่ยอมรับของเพื่อนโดยการได้แสดงออกคนเดียวหรือแสดงออกโดยการร่วมมือกับเพื่อน สัปดาห์ที่ 4 - 8 เด็กชายคนนี้จะได้เป็นตัวแทนของกลุ่มในการนำเสนอ สอดคล้องกับ กุลยา ตันติผลาชีวะ.(2543 : 61) ที่กล่าวว่า การที่ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยการให้อิสระแก่ผู้เรียนในการคิดและทำกิจกรรมช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น เมื่อเด็กได้รับการส่งเสริมให้แสดงออก การให้เด็กออกมาสรุปความรู้หน้าชั้นเรียนร่วมกับเพื่อนโดยหลักการและเหตุผล เช่นกันกับผลการวิจัยของ เยาวนารถ เลหาบรรจง.(2545 : 60) ที่ศึกษาพบว่า การใช้การสอนแบบจิตปัญญาเป็น การกระตุ้นให้ผู้เรียนพูด สนทนา อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีข้อสรุปของกลุ่มที่เกิดจากการคิดอย่างชัดเจน การให้เด็กได้คิดและแสดงออกอย่างอิสระนอกจากเด็กจะเรียนรู้แล้วยังพัฒนาความมั่นใจในการเรียนด้วย

1.3 การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการเรียนรู้กันเป็นกลุ่มเล็กๆ ตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปไม่เกิน 6 คน โดยสมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่มซึ่งการรวมกลุ่มขนาดเล็กนี้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กำลังใจในการดูแลกลุ่มสมาชิก มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวกและไว้วางใจ (สุเมธนา พรหมบุญ และคณะ. 2541 : 41) การที่เด็กได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่รอบตัวเด็กมีความสำคัญต่อการปรับตัวและการเรียนรู้ทั้งที่วราลี

โกสสัย (2540 : 53) ศึกษาพบว่า การเล่นเกมแบบร่วมมือของเด็กทำให้เด็กเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ส่งผลให้เด็กเกิดพฤติกรรมชอบสังคม ในการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาผู้วิจัยจะกำหนดให้เด็กทำกิจกรรมกลุ่มทุกครั้งเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการอภิปรายหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น มีการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน เรียนรู้บทบาทของสังคม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า เด็กที่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ในช่วงสัปดาห์แรกที่มีการจัดกิจกรรมกลุ่ม พบว่าเด็กจะแย่งกันทำกิจกรรม เช่น การสอนเรื่องสมาชิกในครอบครัวเมื่อทำกิจกรรมกลุ่มเด็กจะเก็บรูปภาพไว้คนเดียว เมื่อเพื่อนจะช่วยก็ไม่ยอมจึงเกิดการทะเลาะกัน ในช่วงสัปดาห์ที่ 2 เด็กเริ่มเรียนรู้และมองดูกลุ่มข้างๆ ว่าทำไมถึงทำกิจกรรมได้เร็ว ปลายสัปดาห์ที่ 2 เด็กมีการแบ่งหน้าที่กัน รู้จักการช่วยเหลือและผลัดเปลี่ยนกันใช้อุปกรณ์ สัปดาห์ที่ 3 - 8 เด็กมีการแบ่งปันการใช้อุปกรณ์ในการทำกิจกรรม รู้จักการรอคอยและไม่ทะเลาะกัน ร่วมกันทำกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้นและสนุกสนาน สอดคล้องกับ (เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 45) เมื่อเด็กอยู่ร่วมกันกับเพื่อน จากการเล่นหรือทำกิจกรรมมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กจะพัฒนาการรู้จักบทบาทของสังคมในการอยู่ร่วมในสังคม รู้จักคำนึงของสังคมและของกลุ่ม รู้จักยอมรับบรรทัดฐานและปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้ด้วยดี

1.4 เด็กเรียนรู้จากการค้นพบเด็กสามารถสร้างองค์ความรู้จากการค้นพบสิ่งต่างๆ ผ่านประสาทสัมผัสและการสร้างความรู้ที่หลากหลายจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ดีขณะที่เด็กทำกิจกรรม เด็กจะใช้ทักษะการสังเกตเพื่อรวบรวมข้อมูลในสิ่งที่ค้นหาและสิ่งที่อยู่รอบตัว ว่ามีความเหมือนความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันอย่างไร (ทิตนา แคมมณี และคณะ. 2536 : 133 - 135) จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบโดยให้เด็กสังเกตสร้างองค์ความรู้จากการสังเกต เปรียบเทียบ และค้นหา ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้เรื่องดิน เด็กสามารถบอกลักษณะของดินตามดินตัวอย่างดินที่ครูเตรียมไว้และบอกได้ว่าดินของกลุ่มตนเองคือดินอะไร และการเรียนเรื่องน้ำโดยให้เด็กแยกส่วนประกอบของอาหารให้รู้ว่าส่วนสำคัญในอาหารทุกชนิดคือน้ำ สอดคล้องกับ เคอร์ติส (Curtis. 1998 : 111) กล่าวว่า เด็กสามารถสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้ได้โดยการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างกับสิ่งอื่นๆ โดยการซึมซับความรู้ (Assimilation) และการปรับโครงสร้าง (Accommodation) ของประสบการณ์และถ่ายทอดเป็นภาพ คำพูดและวิธีที่ใช้ในการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นกรอบความคิด (Schema) และทักษะต่างๆ รวมถึงความสามารถของเด็กจากการเรียนรู้จากสิ่งต่างๆ ตามรูปแบบของการสอนแบบจิตปัญญาจะกำหนดให้เด็กได้ค้นคว้าและทดลองเองโดยครูเป็นผู้คอยสนับสนุนและให้คำปรึกษาเด็กจึงเกิดองค์ความรู้จากการทำกิจกรรมด้วยตนเอง ดังที่ พิทักษ์ชาติ สุวรรณไตรย์ (2544 : 50) ศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมนอกสถานที่นั้นจะส่งเสริมการสังเกตในระหว่างการทำกิจกรรมด้วยการสอนแบบจิตปัญญา เด็กจะช่วยกันภายในกลุ่ม ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ปรึกษาหารือกันภายในกลุ่มแล้วลงมือค้นหา จากการที่เด็กได้ลงมือกระทำและทบทวนหลายๆ ครั้ง ทำให้เด็กเชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนและระหว่างการทำงานได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูเป็นการกระตุ้น

ให้เด็กได้คำตอบที่หลากหลายจากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือการกระทำของคนอื่นนำไปสู่การหาคำตอบได้

1.5 การเรียนรู้ความก้าวหน้าทางการเรียน เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งที่ยากไปหาสิ่งที่ง่ายขึ้นตามลำดับทำให้ผู้เรียนเห็นความสำเร็จของตนเองเป็นกำลังใจที่จะผลักดันให้มีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ต่อไปทุกกิจกรรมของการสอนแบบจิตปัญญาเน้นให้เด็กมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ (progress) โดยครูเป็นผู้ประเมินและกระตุ้นเด็ก ในกิจกรรมแต่ละครั้งเด็กได้ทบทวนความรู้เดิมก่อนที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ทำให้เกิดมโนทัศน์ที่ชัดเจนและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้ง่ายขึ้น ครูทำการประเมินเด็กตลอดเวลาในระหว่างการสอน ทำให้เด็กเรียนรู้ในการลองผิดลองถูกและแก้ไขให้ถูกต้อง มีความรอบครอบในการทำกิจกรรมมากขึ้น รู้จักการสำรวจและค้นหาคำตอบให้แน่นอนก่อนที่จะตัดสินใจ การได้รับการสะท้อนกลับของผลการทำงานโดยครูเป็นผู้แนะนำ ทำให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียน สอดคล้องกับ มาสโลว์ (Maslow. 1954 : 80 - 97) ที่กล่าวว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะเรียนรู้ว่าตนเองมีค่า ประสบความสำเร็จ ให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ ต้องการได้รับการยกย่องจากผู้อื่น ถ้าความต้องการนั้นได้รับการตอบสนองจะทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและอยากเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม การประเมินความก้าวหน้าและการบอกให้ผู้เรียนรู้ทราบมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543 : 61)

2. หลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมชอบสังคมสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถอภิปรายได้ดังนี้

ด้านการช่วยเหลือ เกิดจากการที่เด็กได้เล่นหรือทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน เด็กจะรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น มีความเข้าใจและเอาใจใส่ในความต้องการของผู้อื่นเพิ่มขึ้นเป็นการแสดงความสามารถในการปรับตัวของเด็ก เมื่อมีการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วราลี โกศัย (2540 : 53) ที่ใช้กิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือในการพัฒนาพฤติกรรมชอบสังคมพบว่า เด็กสามารถพัฒนาพฤติกรรมชอบสังคมหลังการทดลองได้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการให้เด็กทำกิจกรรมแบบร่วมมือซึ่งเป็นหลักการหนึ่งของการสอนแบบจิตปัญญา สามารถพัฒนาทักษะทางสังคมได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เบญจา แสงมะลิ (2545 : 98 - 100) ที่กล่าวว่า การที่เด็กมีส่วนร่วมทำกิจกรรมต่างๆกับเพื่อนและครู ทำให้เด็กสามารถพัฒนาทางสังคมของเด็กได้ อีกทั้งการที่ให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นทำให้เด็กได้รับการสร้างเสริมการยอมรับกับเด็กและเพื่อน ทำให้เด็กเกิดการยอมรับจากเพื่อน

ด้านการเอื้ออาทร เป็นสิ่งที่วัดได้ยากและมองไม่เห็นพฤติกรรมเมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนรู้แบบจิตปัญญาเด็กได้มีส่วนร่วมและทำกิจกรรมกลุ่มทุกครั้งจึงทำให้เด็กเกิดความเข้าใจที่ดีต่อกันซึ่งในช่วงสัปดาห์แรกจะมีการทะเลาะกันบ้างในการทำกิจกรรมแต่สัปดาห์ที่ 2 เด็กเริ่มปรับตัวและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนได้ดี ในการสอนเรื่อง อากาศ จะเห็นได้ชัดว่าเด็กมีความเอื้ออาทรต่อเพื่อนในขณะที่ทำกิจกรรมการทดลองการเป่าลูกโป่งเพราะเด็กจะต้อง

เป่าลูกโป่งมีเด็กบางคนที่ไม่เป่าลูกโป่งไม่ได้ เด็กที่เป่าลูกโป่งเสร็จแล้วจะมาช่วยเพื่อนเป่าและร่วมกันทำกิจกรรมอย่างสนุกสนาน การที่เด็กมีพฤติกรรมเอื้ออาทรและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ง่าย อาจเป็นไปได้ว่าเด็กวัย 5 ปี จะมีความเป็นมิตร ความกระตือรือร้น ที่จะช่วยเหลือผู้อื่น มีความคิดเห็นคล้ายตามผู้อื่น และพร้อมทำตามกฎเกณฑ์ผู้อื่นได้ (Seefeldt. 1980 : 7 - 11; อ้างอิงจาก จินณภัส ศรีทรง. 2541 : 12 - 13) ประกอบกับการจัดการเรียนการสอนแบบจิตปัญญา ได้เน้นถึงการช่วยเหลือ และยอมรับกันในขั้นของการนำเสนอเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และการยอมรับความก้าวหน้าของตน

ด้านการเอื้อเฟื้อก่อนการทดลองพบว่า เด็กอยู่ในระดับพอใช้ โดยธรรมชาติของเด็กแล้วจะไม่อยากแบ่งของให้คนอื่นและจะแบ่งปันสิ่งที่ตนเองไม่ชอบมากกว่าที่ชอบ (ภรณ์คุรุรัตน์. 2535 : 3) กล่าวว่า เด็กจะมีความพึงพอใจที่จะเล่นคนเดียวเป็นเวลานานๆ ชอบเล่นแข่งขันกับเพื่อนตรงกับลักษณะการสอนแบบจิตปัญญาที่เน้นเด็กทำกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่ม จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า สัปดาห์แรกเด็กจะไม่ยอมแบ่งอุปกรณ์ที่เป็นของส่วนตัวและของส่วนรวมให้เพื่อนเลย สัปดาห์ที่ 2 เริ่มลดพฤติกรรมลงเนื่องจากการทำกิจกรรมแต่ละครั้งครูจะจัดอุปกรณ์ที่ใช้ร่วมกันไม่ครบทุกคนเด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน สัปดาห์ที่ 3 - 8 เด็กรู้จักการรอคอยที่จะทำกิจกรรม แบ่งอุปกรณ์กันใช้โดยการสอนแบบจิตปัญญามีเงื่อนไขให้เด็กทำครบทุกคน เช่น กิจกรรมเรื่องการปลูกต้นไม้ อุปกรณ์การปลูกภายในกลุ่มมีเพียง 1 อย่าง เด็กมีการผลัดเปลี่ยนกันใช้จนปลูกต้นไม้ทำให้เด็กได้ทำกิจกรรมครบทุกคน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การเรียนแบบจิตปัญญา ตลอดเวลาต้องใช้การแสดงออก การเรียนแบบร่วมมือ การช่วยเหลือกัน ทำให้เด็กเกิดการแบ่งปัน สอดคล้องกับ เบิร์ช และบิลล์แมน (Birch and Billman. 1986 : 387 - 395) เป็นการทำให้เด็กคุ้นเคยกับเพื่อน การแสดงออกและการทำงานร่วมกัน เช่นกันกับ รวีวรรณ แสงฉาย (2533 : 363 - 364) ที่กล่าวว่า ประสบการณ์ทางสังคมที่เด็กได้รับในขณะที่เล่นกับเพื่อนทำให้เด็กเรียนรู้การแบ่งปัน และนำมาทดแทนความเห็นแก่ตัวหรือเห็นตนเองเป็นศูนย์กลาง

ด้านความร่วมมือ การสอนในแต่ละครั้งในการทดลองครั้งนี้มีการทำกิจกรรมกลุ่ม เด็กได้ร่วมกันคิด ร่วมกันค้นทุกครั้งที่หน่วยการเรียนรู้เมื่อเด็กทำกิจกรรมร่วมกันยอมมีข้อตกลง และต้องยอมรับฟังความคิดของผู้อื่นและทำกิจกรรมร่วมทำกิจกรรมให้สำเร็จ ทั้งนี้ก็อธิบายได้ตามทฤษฎีของอิริคสัน ที่กล่าวว่า เด็กอายุ 3 - 5 ปีมีความตั้งใจและสนุกที่จะทำความเข้าใจ มีความคิดริเริ่ม สนใจค้นคว้า หากได้รับการสนับสนุนให้รู้ผิดรู้ถูกให้กำลังใจ เด็กจะมีความกล้าแสดงออกทางสังคมพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับเพื่อน (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542 : 29 - 30) ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของการเรียนการสอนแบบจิตปัญญาทั้งนั้น คือ การแสดงออก การยอมรับกันและกัน การแก้ไข เช่น กิจกรรมเรื่องวัด สัปดาห์ที่ 8 วันที่ 23 มกราคม 2549 เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับวัดด้วยการเดินสำรวจบริเวณวัด แล้วบันทึกสิ่งที่เด็กพบเห็นโดยการวาดภาพประกอบ จากนั้นเด็กมาทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันโดยการวาดภาพวัดแล้วแต่ละกลุ่มออกมา

นำเสนอผลงานของกลุ่มตนเอง จากการกิจกรรมนี้เด็กมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันภายในกลุ่ม ซึ่งลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้นี้จะกระตุ้นให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเองเมื่อเกิดการยอมรับจากเพื่อนและผู้อื่น เด็กจะมีความรู้สึกที่ดีต่อคนอื่น

ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า

1. การจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นั้นครูจะเป็นผู้วางแผนออกแบบกิจกรรมและให้คำแนะนำกับผู้เรียนเพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยเด็กจะทำกิจกรรมได้ดีและเกิดความสนุกสนาน และครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) ให้กิจกรรมดำเนินไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเรียนและร่วมมือกันโดยยึดเด็กเป็นสำคัญ

2. การจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญามีการทำกิจกรรมกลุ่มและเด็กได้ลงมือปฏิบัติเอง ทำให้เด็กที่ร่วมกิจกรรมมีการทำงานอย่างมีระบบและสามารถทำตามข้อตกลงที่วางไว้ ซึ่งเห็นได้ชัดจากการที่เด็กทำงานซ้ำเมื่อทดลองผ่านไป 2 สัปดาห์เด็กมีการทำงานที่เร็วขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

3. การจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมนอกห้องเรียน ทุกครั้งบริเวณสนามและหน้าห้องเรียน เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความสนใจและมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมอย่างมาก สังเกตจากการที่เมื่อครูบอกว่าไปเรียน นอกห้องเรียน ทำให้เด็กตื่นเต้นทุกครั้งเพราะเด็กจะได้คิดและลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมในห้องเรียน เด็กจะมีความกระตือรือร้นไม่มากแต่ทำกิจกรรมได้ตามขั้นตอนซึ่งบางครั้งการเรียนบางเรื่องไม่จำเป็นต้องไปเรียนนอกห้องเรียนแต่สามารถทำกิจกรรมภายในห้องเรียนได้

4. การได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองเนื่องจากการจัดกิจกรรมจะต้องพาเด็กออกนอกสถานที่และมีการข้ามถนน ผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจกับผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กกระทำแต่ละครั้งเด็กต้องการผู้ใหญ่ดูแล เพราะฉะนั้นเราสามารถขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเรื่องความปลอดภัยของเด็ก การทำกิจกรรมครั้งนี้จึงได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองในการควบคุมเด็กไปสถานที่ต่างๆ เช่น ศูนย์บริการสาธารณสุข 9 ตลาดเทศบาล เมื่อไปสถานที่ต่างๆ เช่น ตลาดสดเทศบาล ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากแม่ค้าและทุกคนบริเวณใกล้เคียงมาดูแลเด็กมาทำอะไร และช่วยแนะนำในการซื้อของ จากการทำกิจกรรมครั้งนี้จึงได้รับความสนใจจากผู้ปกครองเป็นอย่างมาก

5. การสอนแบบจิตปัญญาทำให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทำให้เกิดการเรียนรู้ ที่จะปรับพฤติกรรมเดิมของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน เพราะหลักการของการสอนแบบจิตปัญญาเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ แสดงออก เรียนแบบร่วมมือ การค้นพบด้วยตนเอง และรับรู้ความก้าวหน้าของตนเอง อยู่ตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. ก่อนการนำการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาไปใช้ครูต้องศึกษากระบวนการจัดกิจกรรมให้เข้าใจก่อนแล้วทดลองใช้กิจกรรม 2-3 กิจกรรมก่อน จึงจะเข้าใจกระบวนการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

2. ก่อนการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ครูต้องศึกษาและวางแผนให้ละเอียด และจัดเตรียมสื่อให้พร้อมก่อนการทดลอง สื่ออุปกรณ์ต้องเพียงพอต่อเด็กถ้าสื่อไม่พร้อมจะทำให้การดำเนินกิจกรรมไปอย่างไม่ราบรื่น

3. การจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาสามารถใช้สอนให้เกิดการคิดวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดีเนื่องจากการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาจะเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติแสดงออก เรียนแบบร่วมมือ การค้นพบด้วยตนเองและรับรู้ความก้าวหน้าของตนเอง ซึ่งปัจจุบันการศึกษาจะเน้นให้เด็กรู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4. ครูต้องมีความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) เพื่อวางแผนกิจกรรมให้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับเด็กปฐมวัยตรงตามแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญาที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ แสดงออก เรียนแบบร่วมมือ การค้นพบด้วยตนเอง และรับรู้ความก้าวหน้าของตนเอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการสอนแบบจิตปัญญา เพื่อศึกษาความแตกต่างในการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย

2. ควรมีการศึกษาติดตามผลความคงทนของพฤติกรรมชอบสังคมจากการเรียนการสอนแบบต่างๆ

3. ควรมีการศึกษาการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา เพื่อศึกษาคุณธรรมและจริยธรรม อาทิ การประหยัด เป็นต้น

4. ศึกษาความเป็นไปได้เพื่อเปรียบเทียบการสอนแบบปกติและการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อพัฒนาการทั้งด้านร่างกายและด้านอื่นๆ โดยรวม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2540). แนวการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2542). การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ.
- _____. (2546). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรรณิการ์ โยธารินทร์. (2545). พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2542). การเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน 3 – 5 ปี. กรุงเทพฯ : โชติสุขการพิมพ์.
- _____. (2543). การสอนแบบจิตปัญญา : แนวการใช้ในการสร้างแผนการสอนระดับอนุบาล ศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท เอดิสัน เพรสโปรดักส์ จำกัด.
- _____. (2546). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : บริษัท เอดิสันเพรส โปรดักส์ จำกัด.
- _____. (2547, กรกฎาคม). “วางแผนการสอนแบบจิตปัญญา” วารสารการศึกษาปฐมวัย. 8(3) : 36 - 45.
- จิตินันท์ เตชะคุปต์. (2537). หลักการและแนวคิดทางการศึกษาปฐมวัยหน่วยที่ 1 - 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จิณณภัส ศรีทอง. (2541). พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์มุมบล็อกแบบเต็มรูปแบบ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ทิตนา แคมมณี และคนอื่นๆ. (2536). หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิต ไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- นภเนตร ธรรมบวร. (2540). การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. (2526). การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ : แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เบญจา แสงมลิ. (2545). การพัฒนาเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : เมธีทีปส์ จำกัด.

- ประมวญ ดิคคินสัน. (2527). จิตวิทยาคลีนิกสมองมนุษย์ (พรสวรรค์) เล่ม 3.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ประณต คำจิม. (2526). เอกสารการสอนวิชาจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก. กรุงเทพฯ :
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ปัทมา ศุภกานเิด. (2545). การศึกษาพฤติกรรมด้านสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
ประสบการณ์แบบโครงการ. ปรินญานินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- พรณี ชุทัย เจนจิต.(2537). "การสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก" ในเอกสารการสอน
ชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ 3. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาริราช.
- พัชรี สนวนแก้ว. (2545). เอกสารประกอบการสอนจิตวิทยาพัฒนาการและการดูแลเด็กปฐมวัย.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล.
- พิทักษ์ชาติ สุวรรณไทรย์. (2544). การจัดกิจกรรมนอกชั้นเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านมิติ
สัมพันธ์สำหรับเด็กปฐมวัย. ปรินญานินพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ภรณ์ คุรุรัตน์. (2535). เอกสารคำสอนวิชา "การเล่นของเด็ก". กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- เยาวนารถ เลหาบรรจง. (2545). ผลการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อความ
ภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย. ปรินญานินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย)
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- เยาวพา เตชะคุปต์. (2542). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : เอพี กราฟฟิกส์
ดีไซน์.
- รวีวรรณ แสงฉาย. (2533). สุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียน ; เอกสารการสอนชุดวิชา
วิทยาศาสตร์สุขภาพ ระดับปฐมวัย. เล่มที่ 2 หน่วยที่ 9 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาริราช.
- รัศมี โพนเมืองหล้า. (2543). การศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปัญญาเลิศที่มี
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงจากการจัดกิจกรรมกลุ่ม
สัมพันธ์. ปรินญานินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5
กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน์.

- วราลี โกศัย. (2540). ผลการเล่นแบบร่วมมือนอกห้องเรียนที่มีต่อพฤติกรรมชอบสังคมของ
เด็กปฐมวัย.ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดมศึกษา.
- วัฒนาพร กระจุก. (2542). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ:แอลทีเพลส.
- วิชัย ต้นศิริ. (2539). โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต : แนวคิดและบทวิเคราะห์. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิณี ชิตเชิดวงศ์. (2537). การศึกษาเด็ก. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน. คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2537). “การแสดงออกในกิจกรรมศิลปะระดับปฐมวัย”.ในเอกสารการสอนชุด
วิชาการสร้างเสริมลักษณะนิสัยเด็กระดับปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 12. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วีรพงศ์ บุญประจักษ์. (2545). การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านไทยที่มีผลต่อพฤติกรรม
ทางสังคมของเด็กปฐมวัย.ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดมศึกษา.
- ศิริพรรณ ยิ้มย่อง. (2544, เมษายน). ” การจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษา” วารสาร
การศึกษาปฐมวัย. 5(2) : 52 - 53.
- ศิริรัตน์ ชูชีพ. (2544). พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการ
เคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดมศึกษา.
- สมพงษ์ สิงห์พล. (2541 - 2542, พฤศจิกายน มีนาคม). “เทคนิคการสอนของการเรียนแบบ
ร่วมมือ(Cooperative Learning),” สัมภาษณ์ (วารสารสถาบันราชภัฏนครราชสีมา).
13(25) : 41 - 44.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2538). แนวการจัดประสบการณ์ปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพฯ :
ดวงกมล.
- _____. (2545). การวัดและการประเมินแนวใหม่ : เด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุโขทัยธรรมาธิราช,มหาวิทยาลัย. (2524). สื่อการสอนระดับปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพฯ :ชวนพิมพ์.
- _____. (2536). เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมสอนเด็กปฐมวัยศึกษา.
หน่วยที่ 6 - 10. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กราฟฟิคอาร์ต.
- สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. (2537ก). แนวการศึกษาชุดวิชาหลักการและแนวคิดทาง
การ ปฐมวัยศึกษา.หน่วยที่ 1 - 8. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. (2537ข). เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก
หน่วยที่ 3. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2544ก). การปฏิรูปการศึกษา. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2544ข). เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนปฐมวัยศึกษา. หน่วยที่ 1 - 8.
กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- สุทธิพรรณ ชีรพงศ์. (2534). การศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยทำกิจกรรม
ศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครูมีส่วนร่วมและแบบครูไม่มีส่วนร่วม. ปรินญาณพนธ์
กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อัสสัมชัญ.
- สุภัค ไหวหากิจ. (2543). เปรียบเทียบการรับรู้วินิจฉัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับ
การจัดกิจกรรมการเล่านิทานคติธรรมและการเล่นเกมแบบร่วมมือ. ปรินญาณพนธ์
กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- สมณฑา พรหมบุญ. (2544, เมษายน). "การปฏิรูปการศึกษาปฐมวัย" วารสารการศึกษา
ปฐมวัย. 5(1) : 10.
- สมณฑา พรหมบุญ และคณะ. (2541). "การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม" ในการปฏิรูปการเรียนรู้
แนวคิด 5 ทฤษฎี. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา
กรุงเทพฯ : หจก.ไอเดียสแควร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2539). คู่มือประเมินพัฒนาการเด็กระดับ
ก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). จิตพิสัย : มิติที่สำคัญของการพัฒนาคน.
กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2528). การศึกษาสภาพการอบรมในศูนย์
เด็ก ปฐมวัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศรีเดชา.
- _____. (2536). แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 เล่ม 1. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2543). การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (3 - 5 ปี) : แนวคิดของกลุ่มนักการศึกษา.
กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.
- _____. (2545). แผนการศึกษาแห่งชาติ (2545 - 2559). กรุงเทพฯ : เซเว่นพรินติ้ง.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2546). กระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

เสาวนีย์ จันทน์ที. (2546). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามรูปแบบจิตปัญญา
ที่มีต่อการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อัสสาเนา.

อารี สันทนต์. (2535). พหุปัญญาและการเรียนรู้แบบร่วมมือ. กรุงเทพฯ : สมาคมเพื่อ
การศึกษาเด็ก.

อุบลรัตน์ เพ็งสฤตย์. (2529). จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : ภาควิทยา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อุษา พิงธรรม. (2535). ผลของการเล่นเกมแบบร่วมมือที่มีต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อของเด็ก
อนุบาล. วิทยานิพนธ์ ศ.ม. (จิตวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. อัสสาเนา.

Bar - Tal, D. and others.(1982, June). "Helping Behavior Among Preschool
Children : An Observational Study," *Child Development*. (53) : 396 - 402.

Bee, H. (1985). *The Development*. Child 4th ed. New York : Harper and Row.

Birch, L.L.and J. Billman. (1986). "Preschool Children Food Sharing with Friends
And Acquaintances," *Child Development*. 57 : 387 - 395.

Berry - Stock, Judith; and others. (1996, April). "Rater Agreement Indexes for
Performance Assessment," *Educational and Psychological Measurement*.
56(2) : 256.

English, H.B. and A.C. (1958). *A Comprehensive Dictionary of Psychological and
Psychoanalytical Terms*. New York : Diad Mckay Co.

Brisceno, S. and Pitt, D.C. (1988). *New Ideas in environmental education*. New York :
Croom Helm.

Curtis,A. (1998).*A curriculum for the pre – school child learning to learn*. 2 nd.
New York : Routledge.

Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York : McGraw - Hill.
Book Co.Inc.

Hill, T .,& Reed, K. (1990). "Promoting Social Competence at Preschool : The
implementation of a Cooperative Games Program," *Early Childhood Development
& Care*. (59) : 11 - 12.

Hurlock, E.B. (1987). *Child Development*. 6th ed. New York : McGraw - Hill Book Co.

Johnson, D.W. and R.T. Johnson. (1990). "Social Skills for Successful Group Work,"
Educational Leadership. January.

- Maslow, A.m. (1954). *Motivation and Personality*. New York : Harper & Row.
- Nancy, B.E. and H. Michael. (1979, June). " *The Relationship of Preschoo' s Reasoning about Prosocial Moral Conflicts to Prosocial Behavior*," *Child Development*. 50 (2) : 356 - 363.
- Staub, E. (1971, September). " The use of Role Playing and induction in Children is Learning of Helping and Sharing Behavior," *Child Development*. 42 (3) : 805 - 816.
- Wood, Helen Louise. (1977, February). "The Relationship Between Sociometric Status and Social Competence in Kindergarten Children," *Dissertation Abstracts International*. 37 : 4837 - A.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คู่มือการใช้แผนการสอนแบบจิตปัญญา

ตัวอย่างแผนการสอนแบบจิตปัญญา

คู่มือการใช้แผนการสอนแบบจิตปัญญา

หลักการและเหตุผล

การสอนแบบจิตปัญญา เป็นวิธีการสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นกระบวนการสอนที่ให้ผู้เรียนกระทำด้วยความคิด การแสดงออก เรียนรู้แบบร่วมมือ เรียนรู้ด้วยการค้นพบ และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ มุ่งให้เกิดการตระหนักรู้ตนเอง การเจริญงอกงามทางปัญญา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญามีแนวคิดที่ว่า การสอนเป็นการส่งเสริมปัญญาด้วยการเพิ่มความรู้แก่ผู้เรียนให้สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ เป็นผู้มีความฉลาดทางปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ ผู้เรียนเรียนรู้อย่างเข้าใจและจำได้ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ทั้งนี้ครูมีบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศเรียนรู้ที่อบอุ่น เพลิดเพลิน แสดงการยอมรับในความสามารถและความแตกต่างของผู้เรียน พร้อมชี้แนะและเสริมข้อความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบและรู้ด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมชอบสังคมให้เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัย

จุดมุ่งหมาย

เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยด้านความเอื้อเฟื้อ การช่วยเหลือ ความร่วมมือ การเอื้ออาทร

หลักการจัดกิจกรรม

1. กิจกรรมนี้จัดในช่วงกิจกรรมในวงกลม
2. การปฏิบัติกิจกรรมดำเนินตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.1 ขั้นนำ

เตรียมเด็กให้พร้อมเรียนโดยใช้กิจกรรมต่างๆ เช่น การสนทนา เล่านิทาน ร้องเพลง ปริศนาคำทาย เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน ครูบอกจุดประสงค์การเรียนรู้

1.2 ขั้นกิจกรรม

ครูดำเนินกิจกรรมการสอน โดยใช้กระบวนการจัดกิจกรรมที่เน้นการกระทำ ด้วยการคิด การแสดงออก เรียนรู้แบบร่วมมือ เรียนรู้ด้วยการค้นพบ และทราบถึงความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งในการเรียนแต่ละเรื่อง เด็กต้องมีกิจกรรมกลุ่ม การนำเสนอผลงาน การประเมินการเรียนรู้กับครู โดยครูเป็นผู้ประเมินหรือตั้งคำถามให้เด็กประเมินตนเองและเพื่อน

1.3 ขั้นสรุป

เด็กและครูร่วมกันสรุปมโนทัศน์เรื่องที่เรียนด้วยกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ตอบคำถาม สาธิต หรือเสนอผลงานตามลักษณะเนื้อหา

บทบาทครู

ในการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาแผนการสอนแบบจิตปัญญาให้เข้าใจอย่างชัดเจนก่อนลงมือจัดกิจกรรม
2. จัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ประกอบกิจกรรมให้พร้อม
3. เตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้วยกิจกรรมที่ครูเลือกสรรเพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่เรียน
4. บอกจุดประสงค์การเรียนรู้และวิธีการสอน
5. ดำเนินกิจกรรมการสอนตามแผนการสอน ขณะดำเนินกิจกรรมครูต้องประเมินตนเองตลอดเวลา ว่ากิจกรรมนั้นกระตุ้นให้คิดหรือไม่ ผู้เรียนได้แสดงออกจริงไหม เรียนรู้แบบร่วมมือหรือไม่ เด็กเรียนรู้อะไรเพิ่มขึ้น
6. ให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานกลุ่ม โดยครูวิเคราะห์ผลงานและป้อนข้อมูลกลับให้ผู้เรียนเห็นข้อผิดพลาดและข้อความรู้เพิ่มเติมโดยบรรยากาศการเรียนรู้ต้องมีความเป็นกันเอง หลีกเลี่ยงการพูดหรือการกระทำที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคับข้องใจหรืออาย ครูต้องตระหนักในความแตกต่างของผู้เรียน พร้อมแสดงการยอมรับช่วยชี้แนะและเสริมข้อความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบและเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด
7. จูงใจให้ผู้เรียนสนใจกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ต้องทำให้ผู้เรียนเห็นว่า ครูใส่ใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนเสมอ พร้อมชี้แนะสิ่งที่นำไปสู่การเรียนรู้ตามจุดประสงค์
8. ใกล้ชิดกับผู้เรียน ติดตามการเรียนรู้ของผู้เรียน เข้าร่วมในการทำงานกลุ่มกับผู้เรียน ด้วยการแจกอุปกรณ์ด้วยตนเอง ทำตัวเป็นส่วนร่วมของกลุ่ม
9. สรุปมโนทัศน์เรื่องที่เรียน
10. เริ่มการสอนตรงเวลาและจบตรงเวลาที่กำหนดในแผนการสอน

บทบาทเด็ก

1. ปฏิบัติการคิดและแสดงออกด้วยตนเองและร่วมกับกลุ่มในการทำกิจกรรมทุกครั้ง
2. นำเสนอผลงาน
3. ประเมินการเรียนรู้ร่วมกับครู

หัวข้อการสอน

1. ครอบครัวของเรา
 - สมาชิกในครอบครัว
 - หน้าที่พ่อ
 - หน้าที่แม่

2. การคมนาคม

- การคมนาคมทางบก
- การคมนาคมทางน้ำ
- การคมนาคมทางอากาศ

3. การปฏิบัติตน

- การปฏิบัติการณ์ข้ามถนน
- เครื่องหมายจราจร
- การใช้ทางม้าลายและทางข้าม

4. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน

- การปลูกต้นไม้
- การทิ้งขยะให้ถูกที่
- การรักษาแม่น้ำลำคลอง

5. ประเภทของสัตว์

- สัตว์บก
- สัตว์น้ำ
- สัตว์ปีก

6. ธรรมชาติรอบตัว

- น้ำ
- อากาศ
- ดิน

7. ปรากฏการณ์ธรรมชาติ

- กลางวัน-กลางคืน
- เงา
- รังกินน้ำ

8. ชุมชนของเรา

- วัด
- ตลาด
- ศูนย์บริการสาธารณสุข

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบจิตปัญญา

หน่วยการเรียนรู้ ชุมชนของเรา

เรื่องย่อย ตลาด

ชั้นอนุบาลปีที่ 2

เวลาสอน 30 นาที

มโนทัศน์ ตลาดสด คือ สถานที่ซื้อขายของต่างๆ มีผู้ซื้อและผู้ขายเรียกว่า แม่ค้า พ่อค้า
อาหารตลาดสดเป็นอาหารที่สามารถรับประทานได้ เช่น เนื้อสัตว์
ผัก ผลไม้

จุดประสงค์

1. พัฒนาสังคม ด้าน ความร่วมมือ
2. สนุกกับการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน
3. สามารถซื้อขายของโดยใช้เงินได้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	บทบาทครู
ขั้นนำ (3 นาที) - ให้อาสาสมัครออกมาเล่าประสบการณ์เดิมในการไปตลาด - บอกจุดประสงค์การเรียนรู้ (ให้รู้จักคำว่าตลาดสด) ขั้นสอน (22 นาที) 1. ครูและเด็กไปทัศนศึกษานอกสถานที่ตลาดสด เทเวศร์ 2. เด็กจับคู่ 2 คน แล้วให้เด็กช่วยกันไปซื้อของที่ตลาด(ร่วมมือ) - ผลไม้ - ผัก - เนื้อ - กระเทียม (ซื้อจนครบทุกคนแล้วกลับห้องเรียน) 3. เด็กแต่ละคนออกมาบอกว่าตนเองไปซื้ออะไร 4. เด็กและครูร่วมกันสนทนา - ถ้าครูจะซื้อแพ็บในตลาดได้ไหม - ในตลาดสดนั้นขายอะไรบ้าง	- เด็ก 3 คน - ตลาดสดเทเวศร์ - ผักต่างๆ - ผลไม้ - ขนม - เงิน - เนื้อ - อุปกรณ์การทำอาหาร	- เตรียมความพร้อมเด็กเข้าสู่กิจกรรม - สังเกตการร่วมกิจกรรม - ตรวจสอบอาหารที่ซื้อมา - กระตุ้นให้เด็กเล่าว่าทำอะไร - กระตุ้นให้เด็กตอบคำถาม

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	บทบาทครู
ขั้นสรุป (5 นาที) - ให้เด็กช่วยกันนำสิ่งที่ซื้อมาจากตลาดร่วมกันทำอาหาร เช่น ผัดผัก ยำผลไม้ เด็กและครูช่วยกันสรุปว่า ตลาดสด สถานที่ซื้อขายของต่างๆ มีผู้ซื้อและผู้ขายเรียกว่า แม่ค้า พ่อค้า อาหารตลาดสดเป็นอาหารที่สามารถรับประทานได้ เช่น เนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้		

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบจิตปัญญา

หน่วยการเรียนรู้ ธรรมชาติรอบตัว

เรื่อง ย่อย อากาศ

ชั้นอนุบาลปีที่ 2

เวลาสอน 30 นาที

มโนทัศน์ อากาศ คือ สิ่งที่อยู่รอบตัวเราทุกหนทุกแห่ง ไม่มีสี ไม่มีกลิ่น มองไม่เห็น แต่สามารถสัมผัสได้

จุดประสงค์

1. พัฒนาสังคม ด้านการเอื้ออาทร
2. สนุกกับการทำกิจกรรม
3. รู้ความหมายของอากาศ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	บทบาทครู
ขั้นนำ (3 นาที) - ให้เด็กทดลองเอามือโบกไปโบกมา พร้อมทั้งสนทนา ดังนี้ - เมื่อเด็กโบกมือไปมาแล้วรู้สึกอย่างไร - ทำไมเราจึงรู้สึกอย่างนั้น (ตอบว่ามีลม คือ อากาศ) - บอกจุดประสงค์การเรียนรู้ (รู้จักอากาศ) ขั้นสอน (22 นาที) 1. ครูบอกเด็กว่าอากาศมีอยู่ทุกที่รอบๆตัวเราและในตัวเราแต่เรามองไม่เห็น ต่อไปนี้เรามาทดลองว่าอากาศที่อยู่ในตัวเรา คือ ปอด มีหรือไม่ 2. ครูแจกลูกโป่งเด็กคนละ 1 ลูก 3. ให้เด็กเป่าลูกโป่งตามความสามารถ บางคนเป่าไม่ได้สามารถให้เพื่อนช่วยเป่า (เอื้ออาทร) แล้วจับไว้ให้แน่น 4. เมื่อเด็กทุกคนเป่าลูกโป่งแล้ว ครูให้เด็กลองปล่อยลูกโป่งพร้อมกัน เสร็จแล้วครูถามว่า ทำไมลูกโป่งวิ่งได้ (มีอากาศ)	- ตัวเด็ก (มือ) - ลูกโป่ง	- เตรียมความพร้อมเด็กเข้าสู่กิจกรรม - สังเกตการร่วมกิจกรรม - กระตุ้นให้เด็กลองเป่าลูกโป่งด้วยตนเอง - กระตุ้นให้เด็กตอบคำถาม

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	บทบาทครู
ขั้นสรุป (5 นาที) ครูและเด็กร่วมกันสนทนาเพื่อสรุปผลการเรียนรู้ดังนี้ - ทำไมลูกโป่งจึงพองขึ้น - เมื่อปล่อยลมออกหมดแล้วเกิดอะไรขึ้น - อากาศมีลักษณะอย่างไร เด็กและครูช่วยกันสรุปว่า อากาศ คือ สิ่งที่อยู่รอบตัวเราทุกหนทุกแห่ง ไม่มีสี ไม่มีกลิ่น มองไม่เห็น แต่สามารถสัมผัสได้		

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบจิตปัญญา

หน่วยการเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน

เรื่องย่อย การทิ้งขยะให้ถูกที่

ชั้นอนุบาลปีที่ 2

เวลาสอน 30 นาที

มโนทัศน์ การทิ้งขยะให้ถูกที่ คือ การนำสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วทิ้งให้ถูกที่ เรียกว่าถังขยะมีสีเขียว
สี เหลือง สีแดง

จุดประสงค์

1. พัฒนาสังคม ด้าน การช่วยเหลือ
2. สนุกกับการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน
3. สามารถจำแนกขยะและทิ้งขยะได้ถูกที่

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	บทบาทครู
ขั้นนำ (3 นาที) - เด็กนำขยะของตนเองที่นำมาจากบ้านร่วมกันและเก็บขยะบริเวณโรงเรียนเพิ่มเติม - บอกจุดประสงค์การเรียนรู้ (การทิ้งขยะให้ถูกที่) ขั้นสอน (22 นาที) 1. ครูนำถังขยะมาวางเรียงกันแล้วบอกว่าแต่ละถังใส่ขยะอะไร 2. แบ่งเด็ก 3 กลุ่มๆละ 5 คน ให้เด็กคัดแยกขยะที่อยู่ในกองของกลุ่มตนเองลงในขยะทั้ง 3 ถังที่จัดเตรียมไว้ (ช่วยเหลือ) 3. เด็กๆช่วยกันตรวจสอบความเรียบร้อยของแต่ละกลุ่ม ถ้าผิดให้แก้ไขให้ถูกต้องโดยการนำขยะที่ใส่ผิดถังไปใส่ถังที่ถูกต้อง พร้อมทั้งปรบมือชมเชย	- ขยะที่นักเรียนนำมาจากบ้าน - ขยะเปียกของครู - ขยะอันตราย เช่น ถ้วยไฟฉาย หลอดไฟ กระป๋องสเปรย์ - ถังขยะมีสีเขียว (ขยะเปียก) สีเหลือง (ขยะแห้ง) สีแดง (ขยะอันตราย)	- เตรียมความพร้อมเด็กเข้าสู่กิจกรรม - กระตุ้นให้เด็กจับกลุ่มให้ถูกต้อง - สังเกตการร่วมกิจกรรม

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	บทบาทครู
ขั้นสรุป (5 นาที) ครูและเด็กร่วมกันสนทนาเพื่อสรุปผลการเรียนรู้ดังนี้ - เราจะกำจัดขยะได้อย่างไร - ถ้าไม่มีถังขยะเด็กๆจะทำอย่างไร (แยกขยะใส่ถุงดำ) เด็กและครูช่วยกันสรุปว่า การทิ้งขยะให้ถูกที่ คือ การนำสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วทิ้งให้ถูกที่ เรียกว่าถังขยะ มีสีเขียว (ขยะเปียก) สีเหลือง (ขยะแห้ง) สีแดง (ขยะอันตราย)		- กระตุ้นให้เด็กตอบคำถาม

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบจิตปัญญา

หน่วยการเรียนรู้ ปรัชญาการณธรรมชาติ

เรื่องย่อ กลางวัน - กลางคืน

ชั้นอนุบาลปีที่ 2

เวลาสอน 30 นาที

มโนทัศน์ กลางวัน คือ ตอนที่ดวงอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตกและมีแสงแดดให้ความ

สว่างและกลางคืน คือ เวลาที่ดวงอาทิตย์ตกท้องฟ้ามืดจนถึง

พระอาทิตย์ขึ้น

จุดประสงค์

1. พัฒนาสังคม ด้าน เอื้อเฟื้อ
2. สามารถบอกช่วงเวลาได้
3. เปรียบเทียบเวลากลางวันและกลางคืนได้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	บทบาทครู
ขั้นนำ (3 นาที) - เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง “พระอาทิตย์ยิ้มแฉ่ง” “โผล่มาจากขอบฟ้า เขามาในยามเช้า ส่องแสงให้ เราอบอุ่นสบาย เขาลอยข้ามเราไปจมหายไปในยาม เย็น พรุ่งนี้เราก็จะเห็นเขาโผล่อีกที่ที่เดิม พระอาทิตย์ ยิ้มแฉ่ง แก้มแดงๆ แต่งตัวทาแป้งโผล่มาส่งยิ้มให้ คุณหนูยิ้มน้อย ยิ้มใหญ่” พร้อมทำท่าทางประกอบ - บอกจุดประสงค์การเรียนรู้ (รู้จักเวลากลางวันและ กลางคืน) ขั้นสอน (22 นาที) 1. เด็กแบ่งกลุ่ม 3 คน ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมาจับ ชุดรูปภาพกลุ่มละ 1 ชุด 2. เด็กแต่ละกลุ่มช่วยกันแยกและร่วมกันสนทนาเกี่ยว รูปภาพที่เป็นช่วงกลางวัน -กลางคืน (เอื้อเฟื้อ) 3. ให้เด็กแต่ละกลุ่มนำบัตรภาพติดลงบนกระดาษ สี ขาว(กลางวัน) สีดำ(กลางคืน) 4. เด็กร่วมกันเปรียบเทียบเวลากลางวันและเวลา กลางคืนจากภาพและตรวจสอบความถูกต้อง	- เพลง “พระอาทิตย์ ยิ้มแฉ่ง” - รูปภาพกิจกรรม เวลากลางวัน – กลางคืน เช่น เด็ก กำลังเรียน กำลังเล่น ดูทีวี นอนหลับ อาบน้ำ	- เตรียมความพร้อมเด็ก เข้าสู่กิจกรรม - ให้คำแนะนำในการแยก รูปภาพ - สังเกตการร่วมกิจกรรม

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	บทบาทครู
ขั้นสรุป (5 นาที) เด็กและครูร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้ดังนี้ - เด็กเห็นดวงอาทิตย์ในเวลาใด - สิ่งที่อยู่บนท้องฟ้าเวลากลางคืนมีอะไรบ้าง เด็กและครูช่วยกันสรุปว่า กลางคืน คือ เวลาที่ดวงอาทิตย์ตกท้องฟ้ามืดจนถึงพระอาทิตย์ขึ้น		- กระตุ้นให้เด็กตอบคำถาม

ภาคผนวก ข

**คู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคม
แบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย**

คู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคม

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมมี 4 ด้าน ประกอบด้วย

1. ความเอื้อเฟื้อ มี 3 ข้อ
2. การช่วยเหลือ มี 3 ข้อ
3. ความร่วมมือ มี 3 ข้อ
4. การเอื้ออาทร มี 3 ข้อ

กล่าวคือ

พฤติกรรมชอบสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกถึงความสามารถทางสังคมในทางบวกที่ส่งเสริมให้เด็กเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นโดยการพูดหรือการกระทำต่อเพื่อนหรือบุคคลอื่น ประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ความเอื้อเฟื้อ ได้แก่

- 1.1 ให้เพื่อนมีส่วนร่วมเล่นของเล่น
- 1.2 ชักชวนเพื่อนร่วมกิจกรรม
- 1.3 ยินดีแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน

2. การช่วยเหลือ ได้แก่

- 2.1 ช่วยเหลือเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ
- 2.2 ให้คำแนะนำเมื่อเพื่อนต้องการ
- 2.3 ช่วยครูหรือเพื่อนเก็บอุปกรณ์เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรม

3. ความร่วมมือ ได้แก่

- 3.1 ทำตามข้อตกลง
- 3.2 ทำงานสำเร็จด้วยความตั้งใจ
- 3.3 ยอมรับฟังและพร้อมทำกิจกรรมด้วยกัน

4. การเอื้ออาทร ได้แก่

- 4.1 ให้โอกาสเพื่อนที่ควรช่วยเหลือ
- 4.2 ให้ความช่วยเหลือเพื่อนด้วยความห่วงใย
- 4.3 มีความเข้าใจดีต่อกัน

2. แบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยเป็นการบันทึกในรูปแบบความถี่ (จำนวนครั้ง) และระดับคุณภาพของพฤติกรรมจัดเป็น 3 ระดับคะแนน
3. เวลาที่ใช้ในการสังเกต สังเกตในช่วงเวลาที่จัดกิจกรรมเสรี
4. การสุ่มเวลาในการสังเกตพฤติกรรมชอบสังคม ใช้นาฬิกาจับเวลาในการให้สัญญาณเริ่มและหมดเวลาการสังเกต ใช้เวลาการสังเกตคนละ 2 นาที

การเตรียมการในการสังเกต

1. ผู้สังเกตต้องศึกษาคู่มือในการสังเกตให้เข้าใจกระบวนการในการสังเกตทั้งหมด เพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้แบบสังเกต
2. จัดเตรียมสภาพแวดล้อมและอุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมไว้เรียบร้อยล่วงหน้า
3. จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการสังเกต ได้แก่ คู่มือการใช้แบบประเมินพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย นาฬิกาจับเวลา 1 เรือน และแบบสังเกตพฤติกรรมชอบสังคม
4. ก่อนเริ่มทำการสังเกต ควรให้ผู้ถูกสังเกตได้ทำธุระส่วนตัวให้เรียบร้อยก่อน เช่น ตื่นน้ำ เข้าห้องน้ำ และเมื่ออยู่ในสถานการณ์ประเมิน ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสนทนาทำความเข้าใจกับเด็ก

ขั้นตอนปฏิบัติการสังเกต

1. เขียนชื่อผู้สังเกต ผู้ถูกสังเกต (เด็ก) วัน เดือน ปี ที่ทำการสังเกต
2. ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยรวมจำนวนผู้สังเกต 2 คน ทำการสังเกตพฤติกรรมชอบสังคม
3. การสังเกตให้ผู้สังเกตทั้ง 2 คน คือผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการสังเกตพร้อมๆ กัน ในเวลาเดียวกัน สังเกตเด็กคนเดียวกันโดยสังเกตเด็กเป็นรายบุคคล

การบันทึกการสังเกต

เมื่อสังเกตพฤติกรรมชอบสังคมตรงกับข้อใด และช่องระดับคะแนนพฤติกรรมชอบสังคมตรงกับข้อใดให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนั้น ถ้าเกิดพฤติกรรมชอบสังคมซ้ำช่องเดิมให้ทำเครื่องหมาย ✓ เพิ่มลงในช่องเดิมตามจำนวนที่เกิดพฤติกรรมซ้ำโดยการบันทึกดังนี้

ช่องระดับคะแนน	2	บันทึกเมื่อเด็กเกิดพฤติกรรมชอบสังคมด้วยตนเอง
ช่องระดับคะแนน	1	บันทึกเมื่อเด็กเกิดพฤติกรรมชอบสังคมโดยเพื่อนบอก
ช่องระดับคะแนน	0	บันทึกเมื่อเด็กไม่เกิดพฤติกรรมชอบสังคมหรือปฏิเสธพฤติกรรมชอบสังคม

การให้คะแนน

1. ในช่วงเวลาที่สังเกตเด็ก เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมชอบสังคัมกับข้อใดและช่องระดับใดให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนั้น ถ้าเด็กเกิดพฤติกรรมชอบสังคัมซ้ำในข้อและช่องระดับคะแนนเดิมให้เครื่องหมาย ✓ ซ้ำลงในช่องนั้นตามจำนวนครั้งที่ซ้ำ
2. ถ้าพบเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับคะแนนใดก็ให้คะแนนเท่ากับช่องคะแนนในช่องนั้น เช่น ในช่องระดับคะแนน 2 คะแนนซ้ำ 2 ครั้งรวมคะแนนเท่ากับ 4 คะแนน เป็นต้น คำอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคัม

หัวข้อพฤติกรรม	ระดับ คะแนน	ตัวอย่างพฤติกรรม
ความเอื้อเฟื้อ		
1. ให้เพื่อนมีส่วนร่วมเล่นของเล่น	2	- เด็กให้เพื่อนมีส่วนร่วมเล่นของเล่นด้วยความเต็มใจ
	1	- เด็กให้เพื่อนมีส่วนร่วมเล่นของเล่นโดยเพื่อนขอร้อง
	0	- เด็กไม่ให้เพื่อนเล่นของเล่นด้วย
2. ชักชวนเพื่อนร่วมกิจกรรม	2	- เด็กบอกหรือชักชวนเพื่อนให้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างเต็มที่
	1	- เด็กบอกหรือชักชวนเพื่อนให้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมบางอย่าง
	0	- เด็กไม่ให้เพื่อนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
3. ยินดีแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน	2	- เด็กแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนด้วยความเต็มใจโดยไม่ลังเล
	1	- เด็กแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนด้วยความไม่เต็มใจและมีอาการลังเล
	0	- เด็กไม่แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน
การช่วยเหลือ		
4. ช่วยเหลือเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ	2	- เด็กให้ความช่วยเหลือเพื่อนอย่างเต็มที่ทั้งที่เพื่อนขอร้องและไม่ขอร้อง
	1	- เด็กให้ความช่วยเหลือเพื่อนอย่างไม่เต็มใจหรือเมื่อเพื่อนขอร้องเท่านั้น
	0	- เด็กไม่ช่วยเหลือเพื่อน
5. ให้คำแนะนำเมื่อเพื่อนต้องการ	2	- เด็กให้คำแนะนำเพื่อนอย่างเต็มที่ทั้งที่เพื่อนขอร้องและไม่ขอร้อง
	1	- เด็กให้คำแนะนำเพื่อนอย่างไม่เต็มใจหรือเมื่อเพื่อนขอร้องเท่านั้น
	0	- เด็กไม่ให้คำแนะนำใดๆแก่เพื่อน

หัวข้อพฤติกรรม	ระดับ คะแนน	ตัวอย่างพฤติกรรม
6. ช่วยครูหรือเพื่อนเก็บอุปกรณ์เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรม	2 1 0	- เด็กช่วยเก็บอุปกรณ์เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรมด้วยความเต็มใจโดยไม่ต้องขอร้อง - เด็กช่วยเก็บอุปกรณ์เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรมอย่างไม่เต็มใจ - เด็กไม่ช่วยเก็บอุปกรณ์เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรม
ความร่วมมือ		
7. ทำตามข้อตกลง	2 1 0	- เด็กทำตามข้อตกลงที่กำหนดได้ด้วยตนเอง - เด็กทำตามข้อตกลงที่กำหนดโดยเพื่อนบอกหรือครูบอก - เด็กไม่ทำตามข้อตกลงที่กำหนดไว้
8. ทำงานสำเร็จด้วยความเต็มใจ	2 1 0	- เด็กทำงานด้วยความเต็มใจและผลงานสำเร็จภายในเวลาที่กำหนด - เด็กทำงานอย่างไม่เต็มใจและผลงานสำเร็จภายในเวลาที่กำหนด - เด็กไม่ช่วยทำงานให้สำเร็จ
9. ยอมรับฟังและพร้อมทำกิจกรรมด้วยกัน	2 1 0	- เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนขณะทำกิจกรรมร่วมกัน - เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนเมื่อเห็นว่าเพื่อนคนอื่นยอมรับ - เด็กไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน
การเอื้ออาทร		
10. เอาใจใส่ต่อเพื่อนเมื่อเกิดปัญหา	2 1 0	- เด็กแสดงความเอาใจใส่ต่อเพื่อนเมื่อเกิดปัญหาโดยการพูดให้กำลังใจ - เด็กแสดงความเอาใจใส่ต่อเพื่อนเมื่อเกิดปัญหาโดยการพูดให้กำลังใจตามเพื่อนหรือครูบอก - เด็กไม่สนใจเพื่อนเมื่อเกิดปัญหา

หัวข้อพฤติกรรม	ระดับ คะแนน	ตัวอย่างพฤติกรรม
11.ให้ความช่วยเหลือเพื่อนด้วยความหวังใจ	2	- เด็กให้ความช่วยเหลือเพื่อนด้วยความหวังใจ โดยการพูดหรือการกระทำด้วยความเต็มใจ
	1	- เด็กให้ความช่วยเหลือเพื่อนด้วยความหวังใจ โดยการพูดหรือการกระทำตามเพื่อนเมื่อครู ขอร้อง
	0	- เด็กไม่ให้ความช่วยเหลือเพื่อน
12.มีความเข้าใจที่ดีต่อกัน	2	- เด็กแสดงความมีน้ำใจต่อเพื่อนเมื่อเกิดปัญหา โดยการยิ้มหรือพูดชมเชย
	1	- เด็กแสดงความมีน้ำใจต่อเพื่อนเมื่อถูกขอร้อง
	0	- เด็กไม่สนใจเพื่อนหรือแสดงอาการไม่พอใจ

แบบบันทึกพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย

ชื่อผู้สังเกต.....นามสกุล.....เป็นผู้สังเกต
 คนที่.....
 ชื่อผู้ถูกสังเกต.....นามสกุล.....ชั้น.....
 อนุบาล.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

พฤติกรรมชอบสังคม	ระดับคะแนน		
	2	1	0
ความเอื้อเฟื้อ 1. ให้เพื่อนมีส่วนร่วมเล่นของเล่น 2. ชักชวนเพื่อนร่วมกิจกรรม 3. ยินดีแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน			
การช่วยเหลือ 4. ช่วยเหลือเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ 5. ให้คำแนะนำเมื่อเพื่อนต้องการ 6. ช่วยครูหรือเพื่อนเก็บอุปกรณ์เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรม			
ความร่วมมือ 7. ทำตามข้อตกลง 8. ทำงานสำเร็จด้วยความเต็มใจ 9. ยอมรับฟังและพร้อมทำกิจกรรมด้วยกัน			
การเอื้ออาทร 10. ให้โอกาสเพื่อนที่ควรช่วยเหลือ 11. ให้ความช่วยเหลือเพื่อนด้วยความห่วงใย 12. มีความเข้าใจดีต่อกัน			

บันทึกพฤติกรรมเพิ่ม

.....

ภาคผนวก ค
บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแผนการสอนแบบจิตปัญญา
 - 1.1 อาจารย์พิทักษ์ชาติ สุวรรณไตรย์
อาจารย์สอนระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านพังคองจังหวัดมุกดาหาร
 - 1.2 อาจารย์เยาวนารถ เลหาบรรจง
อาจารย์สอนระดับปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลกระบี่ จังหวัดกระบี่
 - 1.3 อาจารย์เสาวนีย์ จันท์ที
อาจารย์สอนระดับปฐมวัย โรงเรียนวัดวังหมัน จังหวัดชัยนาท
2. ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสังเกตพฤติกรรมขอบสังคม
 - 2.1 อาจารย์จิตรรา ชนะกุล
หัวหน้าภาควิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ฉะเชิงเทรา
 - 2.2 นางปิยะธิดา เกษสุวรรณ
ศึกษานิเทศก์ 7 ฝ่ายการอนุบาลศึกษา สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร
 - 2.3 อาจารย์สุรจุฬี ชมภูผล
ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอน กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ง

ตารางแสดงการหาค่าดัชนีของผู้เชี่ยวชาญ

สรุปผลการตรวจแผนการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

ตารางแสดงการหาค่าดัชนีของผู้เชี่ยวชาญ

พฤติกรรม	ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1. ให้เพื่อนมีส่วนร่วมเล่นของเล่น	1	1	1	1	3	1
	2	1	1	1	3	1
	3	1	1	1	3	1
2. ชักชวนเพื่อนร่วมกิจกรรม	1	1	1	0	2	0.67
	2	1	1	0	2	0.67
	3	1	1	1	3	1
3. ยินดีแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน	1	1	1	1	3	1
	2	1	1	1	3	1
	3	1	1	1	3	1
4. ช่วยเหลือเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ	1	1	1	1	3	1
	2	1	1	1	3	1
	3	1	1	1	3	1
5. ให้คำแนะนำเมื่อเพื่อนต้องการ	1	0	1	0	1	0.33
	2	0	1	0	1	0.33
	3	0	1	1	2	0.67
6. ช่วยครูหรือเพื่อนเก็บอุปกรณ์เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรม	1	1	1	1	3	1
	2	1	1	1	3	1
	3	1	1	1	3	1
7. ทำตามข้อตกลง	1	1	1	1	3	1
	2	1	1	1	3	1
	3	1	1	1	3	1
8. ทำงานสำเร็จด้วยความเต็มใจ	1	1	1	1	3	1
	2	1	1	1	3	1
	3	1	1	1	3	1
9. ยอมรับฟังและพร้อมทำกิจกรรมด้วยกัน	1	1	1	1	3	1
	2	1	1	1	3	1
	3	1	1	1	3	1
10. ให้โอกาสเพื่อนที่ควรช่วยเหลือ	1	0	1	1	2	0.67
	2	0	1	1	2	0.67
	3	0	1	1	2	0.67

พฤติกรรม	ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
11. ให้ความช่วยเหลือเพื่อนด้วยความห่วงใย	1	1	1	1	3	1
	2	0	1	1	2	0.67
	3	1	1	1	3	1
12. มีความเข้าใจดีต่อกัน	1	-1	1	1	1	0.33
	2	-1	1	1	1	0.33
	3	1	1	1	3	1

สรุปผลการตรวจแผนการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

หัวข้อการสอน	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ข้อเสนอแนะ
1. สมาชิกในครอบครัว	✓	✓	✓	-การคมนาคมทางอากาศ เป็นการเดินทางในระยะ ใกล้ๆ ก็ได้ต้องการความ รวดเร็ว
2. หน้าที่พ่อ	✓	✓	✓	
3. หน้าที่แม่	-	✓	✓	
4. การคมนาคมทางบก	-	✓	✓	
5. การคมนาคมทางน้ำ	✓	✓	✓	
6. การคมนาคมทางอากาศ	✓	✓	✓	
7. การปฏิบัติการข้ามถนน	✓	✓	✓	
8. เครื่องหมายจราจร	✓	✓	✓	
9. การใช้ทางม้าลายและ ทางข้าม	✓	✓	✓	
10. การปลูกต้นไม้	✓	✓	✓	- การทิ้งขยะให้ถูกที่ คือ การนำสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วทิ้ง ในถังขยะให้ถูกที่แบ่งเป็น 3 สี คือ สีเขียว (ขยะเปียก) สีเหลือง (ขยะแห้ง) สีแดง(ขยะอันตราย)
11. การทิ้งขยะให้ถูกที่	✓	✓	✓	
12. การรักษาแม่น้ำลำคลอง	✓	✓	✓	
13. สัตว์บก	✓	✓	✓	
14. สัตว์น้ำ	✓	✓	✓	
15. สัตว์ปีก	✓	✓	✓	
16. น้ำ	✓	✓	✓	
17. อากาศ	✓	✓	✓	
18. ดิน	✓	✓	✓	
19. กลางวัน - กลางคืน	✓	✓	✓	
20. เงา	✓	✓	✓	
21. รุ้งกินน้ำ	✓	✓	✓	
22. วัตถุ	✓	✓	✓	
23. ตลาด	✓	✓	✓	
24. ศูนย์บริการสาธารณสุข	✓	✓	✓	

หมายเหตุ ✓ เห็นด้วย
 - ไม่เห็นด้วย

ภาคผนวก จ
แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้

เรื่อง ตลาดสด

เรื่อง ศูนย์บริการสาธารณสุข 9

สื่อการเรียนรู้

เรื่องดิน

เรื่อง สมาชิกในครอบครัว

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ - ชื่อสกุล	นางสาวจตุพร แสงหาญ
วันเดือนปีเกิด	29 มกราคม 2520
สถานที่เกิด	เพชรบูรณ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	114 หมู่ 5 ตำบลน้ำก้อ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 67110
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 5
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม 330/2 ถ.กรุงเกษม แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2538	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
พ.ศ.2542	ครุศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) สาขาการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก
พ.ศ.2549	การศึกษามหาบัณฑิต (วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ